

1978/79:76

Nr 76

Onsdagen den
31 januari 1979

Onsdagen den 31 januari

Kl. 10.00

*Fyllnadsval till
utskott*

§ 1 Fyllnadsval till utskott

TALMANNEN: Centerpartiets partigrupp har som suppleant i utrikes- och arbetsmarknadsutskotten under Gunnel Jonängs ledighet anmält hennes ersättare Birger Olsson.

*Meddelande om
ändringar i den
preliminära tids-
planen*

Talmannen förklarade därefter vald till

suppleant i utrikesutskottet

Birger Olsson (c)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Birger Olsson (c)

§ 2 Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

§ 3 Meddelande om ändringar i den preliminära tidsplanen

TALMANNEN:

Enligt den preliminära tidsplanen skulle i nästa vecka anordnas bl. a. bordläggningsplenum med interpellationssvar måndagen den 5 februari kl. 11.00 och arbetsplenum onsdagen den 7 februari kl. 10.00. Några interpellationssvar har emellertid inte anmälts till måndagens sammanträde, och de fyra utskottsbetänkanden som skulle kunna upptas till behandling nästa vecka är inte av den art att de kommer att föranleda debatter i kammaren. Med anledning därav inställs sammanträdena måndagen den 5 februari och onsdagen den 7 februari. Även sistnämnda dag står sålunda till förfogande för utskottsarbete.

Vidare kommer det sammanträde som utsatts till torsdagen den 8 mars kl. 12.00 att förändras från arbetsplenum till bordläggningsplenum för att bereda utskotten bättre möjligheter att företa studieresor inom landet.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1978/79:87 till näringsutskottet

§ 5 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1978/79:135

§ 6 Allmänpolitisk debatt

Statsministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Att det tilltänkta samarbetsavtalet med Norge inte blev av i den här omgången innebär inte någon katastrof vare sig för Sverige eller för Norge, men det innebär att en bra idé inte kunde förverkligas. Den idén var enkel nog, även om den för många tycktes alltför visionär och alltför våghalsig.

Den byggde på att Sverige och Norge är länder som kompletterar varandra när det gäller industriell kapacitet och råvarutillgångar. Detta ville vi utnyttja för att i medborgarnas intresse stärka vår internationella konkurrenskraft.

Avtalet innehöll fyra delar. En allmän del reglerade formerna för samarbete på industri- och energiområdena mellan våra båda länder. En samarbetskommission skulle ha övervakat avtalens efterlevnad och stimulerat fram nya samarbetsprojekt.

De tre andra delarna, de s. k. underprotokollen, markerade att det den här gången, till skillnad från så många gånger tidigare, var fråga om konkreta samarbetsprojekt och inte bara resolutioner och nya institutioner.

Det ena garanterade fortsatt fri handel med virke över den norsk-svenska gränsen, det andra gjorde Sverige delaktigt i den av många eftertraktade norska Nordsjöoljan och det tredje innebar att Volvo skulle fått ett nödvändigt kapitaltillskott och nya utvecklingsmöjligheter.

Att samarbeta är alltid att ge och ta. För det man får måste man i regel betala något. Därför hade naturligtvis även detta avtal sitt pris. Fördelarna var inte ensidigt koncentrerade till den svenska sidan av Kölen. Virkesknappheten i Sverige bekymrade somliga. Andra sköt in sig på att den normprisbundna oljan av och till kunde bli lite dyrare än på den öppna marknaden. Volvo sålde sig för billigt, tyckte den minoritet av aktieägarna som till sist stälpte hela projektet.

Så är vi då även denna gång i den trista belägenhet som varit så typisk när försök gjorts att förvandla nordisk samarbetsretorik till handfast praktik. Som vanligt har de kortsiktiga nackdelarna varit lättare att beskriva än de långsiktiga möjligheterna. Men det finns också anledning, herr talman, att notera en annan likhet: ur varje havererat nordiskt samarbetsprojekt har fötts en ny beslutsamhet att gå vidare.

Det kommer att ske även denna gång. Redan i nästa vecka möts representanter för de norska och svenska regeringarna för att diskutera hur de fortsatta samarbetsförhandlingarna skall läggas upp. Att Volvoavtalet gått om intet innebär ju inte att de allmänna förutsättningarna för norskt-svenskt industri- och energisamarbete försvunnit. För svensk del finns det ju också anledning att med glädje notera att Norgeavtalet fick en mycket bred politisk uppslutning.

Norgeavtalets fall har, naturligt nog, följts av en diskussion om det rimliga i att ett enskilt företags bolagsstämma skall kunna stjälpas ett samarbetsprojekt som har backats upp av regeringar, partier och fackliga organisationer. Frågan är bestickande. Nöjer man sig med allmänna reflexioner är den också ganska

lätt att besvara. Det är naturligtvis *inte bra* att överenskommelser mellan regeringar skall göras beroende av hur det går med ett helt privaträttsligt avtal.

I det konkreta fallet är det dock svårt att se hur det här beroendet skulle ha kunnat undvikas. Norge har olja och vet vilka möjligheter den ger, bl. a. möjligheten att med oljan som lockbete dra till sig industriell verksamhet från andra länder. Norska och svenska regeringsrepresentanter hade länge talat om behovet av ett industrisamarbete mellan de båda länderna, inte minst på bilindustriområdet. Det var detta man tog fasta på både i Oslo och i Göteborg.

Den svenska regeringen kunde naturligtvis ha sagt att en uppgörelse av den typ norrmännen ville ha med bil-, olje- och virkesavtalen i ett och samma paket, den vill vi inte vara med om. Vi vill inte blanda ihop dessa saker, och vi vill inte vara beroende av andra beslut än dem som fattas i storting och riksdag.

Med den hållningen från den svenska regeringen hade något Norgcavtal inte kunnat fällas av Volvos aktieägare, och vi hade sluppit debatten om oljepriser och virkesbrist. Då hade nämligen aldrig något avtal blivit framförhandlat och undertecknat. Svårare än så är inte den frågeställningen.

Vill vi ha industriellt samarbete med andra länder förutsätter det att det finns företag som är intresserade av att delta. I en blandekonomi av svensk eller norsk typ fattar företagen självständigt sina beslut. Staten har ingen makt att tvinga företagen att medverka. Vad staten kan göra är att underlätta ett samarbete genom avtal och lagstiftning.

En helt annan sak är att det inträffade belyser löntagarnas begränsade inflytande över strategiska beslut där ägarintressena är direkt berörda. Enligt vår mening är det riktigt att stärka löntagarnas ställning i detta avseende. Det kan ske på olika sätt, bl. a. genom en bolagsordning som ger de anställda ökat inflytande över beslut som gäller företagets framtid. Löntagarna bör också göras delaktiga i företagets kapitalbildning genom lämpliga former för ägandespridning till nya grupper.

Hur detta skall ske i former som ökar tillgången på riskvilligt kapital, vidgar löntagarnas inflytande och stärker marknadsekonomi kommer att bli en av 1980-talets stora frågor.

Herr talman! Den budget och den finansplan som regeringen nu presenterar har som utgångspunkt att mycket av konkurrenskraften för svensk industri är på väg att återställas. Vi behöver inte längre tvista om huruvida devalveringen och de andra åtgärderna för att stärka konkurrenskraften för den svenska industrin var riktiga eller inte. Vi vet nu att dessa insatser i förening med ett ansvarsfullt löneavtal fick den verkan som vi hade avsett.

Därför kommer av allt att döma 1979, om inte någonting oförutsett inträffar, att bli ett år av återhämtning för svensk ekonomi. Industriproduktionen bör kunna öka igen efter många år av nedgång. Investeringarna är på väg att skjuta fart och skapa förutsättningar för ökad sysselsättning och

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

mindre arbetslöshet.

Andra positiva tecken är en fortsatt uppgång av exporten med åtföljande förbättringar i handelsbalansen, låt vara att denna inte förmår väga upp utflödet av turistvaluta, u-landsbistånd och räntebetalningar. Med hjälp av inte minst det tvååriga löneavtalet, ett jordbruksavtal som genom den lägre inflationen blev mycket dämpat och regeringens åtgärder för att hålla hyrorna nere finns det också anledning att hoppas på en måttfull takt i prisstegringarna.

1979 kan komma att bli ett år med större tillväxt än vi i det här landet haft under de senaste 15 åren.

Samtidigt finns det, herr talman, all anledning att påpeka att den tillväxt vi nu talar om inför 1979 sker från ett läge där vi har mycket stora resurser outnyttjade. Den räcker inte för att skapa full aktivitet i ekonomin.

Så bedömer vi det nu. 1980 kan bilden vara en annan. Då kan vi behöva strama åt finanspolitiken. Därför försöker vi också, och bör försöka, att undvika nya stora utgiftsåtaganden. Detta har i hög grad varit en ledstjärna i regeringens budgetarbete, och därför har granskningen också varit utomordentligt hård. Bara viktiga sociala insatser har kunnat göras, men här har det också kunnat bli ganska stora förbättringar.

Det gäller *barnfamiljerna*. Det statliga stödet för att bygga ut daghemmen ökar kraftigt. Föräldraförsäkringen byggs ut ytterligare. Det ekonomiska stödet ökar genom bl. a. en höjning av det statliga bostadsbidraget, som ger mest för lägre inkomsttagare med flera barn. Insatserna för invandrarbarn förstärks, och vi lägger fram förslag om en allmän föräldrautbildning.

Det gäller *pensionärerna* som har folkpensionen värdesäkrad och får standardlyft genom ATP och växande pensionstillskott. Nästa budgetår betalas drygt 45 miljarder kronor ut inom ramen för den allmänna pensioneringen.

Det gäller de *handikappade* som får viktiga förbättringar för att kunna leva ett så normalt liv som möjligt ute i samhället. Vi ökar det ekonomiska stödet och skärper kraven på arbetsgivarna att anställa också handikappade, utbilda dem och anpassa arbetsplatserna till deras krav. Vi föreslår att det införs en riksfärdtjänst för handikappade.

Det gäller också kampen mot *arbetslösheten* och för att främja en ökad sysselsättning. En viktig uppgift nu och de närmaste åren blir att hjälpa de växande kullarna av 16-åringar in i arbete eller meningsfull utbildning. Det kräver att vi ökar intagningen till gymnasieskolor, vilket i sin tur fordrar en ökad utbildning av ämneslärare. Vi måste bygga ut också andra typer av utbildning, t. ex. lärlingsutbildningen i företagen. Skolan skall, liksom arbetsförmedlingen, få förstärkta resurser för att följa och hjälpa ungdomar även sedan de lämnat nian.

Det här är en fortsättning av en politik som innebär att vi även när ekonomin sviktar skall upprätthålla en acceptabel standard för människorna. Folkpensionärerna skall ha sina standardtillskott, barnbidragen skall följa prisutvecklingen och helst öka, bostadsbidragen skall behålla sitt värde och människor skall kunna gå kvar i företagen även när efterfrågan på det som

produceras viker. Den här politiken – ifrågasatt bara av mycket konservativa krafter – är en av huvudorsakerna till att vi då och då får stora underskott i statens budget. När statsinkomsterna till följd av vikande ekonomisk aktivitet inte räcker till måste man låna, hemma och utomlands. Om nedgången i ekonomin varar länge, vilket har varit fallet den här gången, måste man låna mycket. Det är, herr talman, kombinationen av en ambitiös trygghetspolitik, en i utgångsläget för två år sedan ohanterligt hög svensk kostnadsnivå och en osedvanligt långvarig lågkonjunktur som skapat det stora budgetunderskottet.

Det är därför rimligt, tycker jag, att av dem som kritiserar budgetunderskottet kräva att de talar om hur det skulle ha undvikits – *utan* att den sociala standarden blivit lidande, *utan* att arbetslösheten ökat och *utan* att industrins konkurrenskraft försvagats genom en höjning av kostnaderna.

En del av den här politiken *har* kritiserats. Även från socialdemokratiskt håll har regeringen kritiserats för att vara för generös med sysselsättningsstöd och näringspolitiska insatser. I och för sig är det överraskande att den sortens kritik kommer från det parti som brukar säga sig vara garanten framför andra för full sysselsättning och bevarad trygghet. Men kritiken mot budgetunderskottet, varifrån den än kommer, har varit allmän. Sällan eller aldrig har det pekats på utgifter som kunde ha undvikits.

– Ingen har föreslagit att vi skulle ha slopat den s. k. 25-kronan, som hittills inneburit att 200 000 personer fått utbildning i företagen i stället för att bli friställda på grund av arbetsbrist.

– Ingen har hävdat att vi skulle ta bort det 75-procentiga lönebidraget till långsiktigt övertalig personal i vissa industrier.

– Ingen har menat att det s. k. äldrestödet inom tekoindustrin, som i dag utgår för 12 000 personer, mest kvinnor, kunde avskaffas eller att vi borde dra in anslagen till de enskilda beredskapsarbetena, som f. n. ger sysselsättning åt 10 000 ungdomar.

– Ingen har heller, såvitt jag har kunnat finna, motionerat om att det s. k. nyrekryteringsstödet – 45 000 nyanställningar netto berörs av hittills inkomna ansökningar – kunde upphöra.

På samma sätt, herr talman, är det med regeringens insatser för att klara varven, stålindustrin, tekoindustrin, skogsindustrin etc. Den socialdemokratiska kritiken har snarast gått ut på att åtgärderna varit för litet generösa. När det gäller den privata konsumtionen var riksdagen så sent som i december enig om att den borde stimuleras, vilket ju knappast låter sig förenas med sådana skattehöjningar som kunde ha minskat gapet mellan inkomster och utgifter i statens budget.

Det är klart: Ingen älskar budgetunderskott. Ändå finns det förvisso anledning att påminna om att kritiken mot budgetunderskottet – i varje fall i dess principiella uppläggning – delvis är förskräckande omodern. I ungefär fyra decennier har framsynta ekonomer och politiker gjort klart att det viktiga för en regering är att balansera samhällsekonomin, inte att balansera statens budget.

Ofta har de fått göra det i polemik mot konservativa krafter, som genom att

peka på budgetunderskott försökt misskreditera en aktiv konjunkturpolitik för att hålla sysselsättningen och tillväxten uppe.

Det intressanta måttet på balansen i Sveriges ekonomi är inte det kassamässiga underskottet i statens budget utan vårt underskott mot utlandet. Och det underskottet har minskat starkt – från 3,5 % av bruttonationalprodukten 1977 till knappt 1 % av bruttonationalprodukten 1978 – delvis som en följd just av åtgärder som på kort sikt ökat underskottet i statsbudgeten, t. ex. avskaffandet av löneskatten.

Det är alltså, herr talman, fel att tro att underskott i statens budget i alla lägen är uttryck för slapp budgetpolitik eller svaghet i ekonomin.

Det är dessutom en illusion att tro att vi skall kunna fullfölja fullsysselsättningspolitiken och bevara den sociala standarden för utsatta grupper även under en utdragen lågkonjunktur, utan att ha budgetunderskott och utan att låna mycket pengar.

Lika självklart är det att vi måste ha en beredskap för att lägga om finanspolitiken när det blir motiverat. Under 1979 behövs det, som jag just sade, enligt *alla* partiets bedömning en viss konsumtionsstimulans. Skulle vi upptäcka tecken på en motsatt utveckling, på en överhettning, och skulle vi se en inflationsrisk, får vi naturligtvis vidta de åtgärder *det* läget i så fall kräver. Även konjunkturpolitik är att välja – man kan inte inta alla ståndpunkter på en gång.

Budgeten är inte, herr talman, det enda uttrycket för vilken politik regeringen vill föra. På en rad områden kommer viktiga propositioner att läggas fram under den här våren.

Dit hör riktlinjer för den framtida energipolitiken. Målet kommer att vara att minska riskerna vid all energianvändning, att skapa en trygg energiförsörjning och att minska oljeberoendet.

Oljekrisen 1974 gav oss många lärdomar, däribland insikten om i hur farligt hög grad vi har byggt upp det svenska samhället på att vi skall ha rik tillgång på billig olja. Det är kanske den sköraste av trädar som vårt välstånd vilar på.

På ett sätt kan vi vara tacksamma för att vi fick varningen så tidigt. Det gav utan tvivel ny kraft åt ansträngningarna att hushålla bättre med energi. Det bidrog till utredningar som har gett oss ett imponerande sakmaterial. Det stimulerar en forskning som bör leda till viktiga praktiska framsteg.

Oljekrisen var inte på något sätt en engångsföreteelse som vi steg för steg övervinner. Den var framför allt ett förebud om de svåra verkningar som kan följa om vi inte i tid minskar vårt beroende av importerad olja. Krisen i Iran ger oss de här veckorna en ny, påtaglig påminnelse om hur sårbara vi är. Iran är världens näst största oljeexportör och svarar för en femtedel av västländernas totala oljeimport. De här väldiga oljeleveranserna har nu helt stoppats, oklart för hur länge.

Motsvarande förändringar kan nå också andra, feodalt styrda länder, med osäkra politiska verkningar. Vilket år som helst kan en direkt kris vara ett faktum. Sverige hör till dem som skulle drabbas allra hårdast i ett sådant läge. Vi förbrukar mycket energi totalt på grund av vårt klimat, vårt stora krav på

transporter och sammansättningen av vår industri. I extremt hög grad bygger vi energiförsörjningen just på olja. Andelen är fortfarande kring 70 %. Och den oljan tvingas vi importera till sista droppen.

Också om utvecklingen inte skulle leda till dramatiska avbrott i oljeleveranserna kan verkningarna bli nog så svåra. Bortfall av olja – eller t. o. m. uteblivna ökningarna i oljeproduktionen – i tunga oljeländer, eller förändringar i politisk inställning, kan skapa grund för nya, dramatiska höjningar av priset på olja.

Just som industriländerna börjat hämta sig, ett halvt decennium efter den förra oljeshocken, kan följden bli en ny världsvid depression – och det från ett betydligt sämre utgångsläge än förra gången.

Jag påstår inte att det blir så här. Men risken är tillräckligt stor för att det måste vara en skyldighet för varje ansvarskännande svensk regering och riksdag att sätta ett minskat oljeberoende som ett av de främsta målen för vår energipolitik. Det gäller desto mer som varje betydande omställning på det här området tar lång tid – även om den genomförs med stor målmedvetenhet och till dryga kostnader.

För en sådan inriktning talar också att vi själva bör agera så som vi vill att andra industriländer skall handla. Ett minskat tryck uppåt på västvärldens samlade oljekonsumtion minskar avsevärt riskerna för en allvarlig stegring av oljepriserna de närmaste åren. Det ger oss i sin tur mer tid att ställa om vår energiförsörjning.

En långsiktig energiförsörjning är grundläggande för all ekonomisk och industriell planering. Efter den oklarhet om energipolitikens framtida inriktning som rått under en tid är det nu dags för riksdagen att gå till beslut. Regeringen kommer att göra vad på den ankommer för att uppnå bredaste möjliga majoritet i riksdagen.

Regeringen kommer också att lägga fram förslag till reformering av vårt skattesystem. Genom skattepolitiken skapar vi ekonomiskt utrymme för de offentliga insatserna och bidrar till en rättvis fördelning. Men det samlade skattetrycket är i dag så högt också i helt vanliga inkomstlägen att det är väsentligt för den enskilde och vitalt för hela samhällsekonomin, att vi tar ut skatterna i former som upplevs som rimliga. Från den utgångspunkten är det två reformer som nu måste genomföras.

För det första är det alldeles nödvändigt att ta ytterligare steg mot lägre marginalsatt i de inkomstskikt där flertalet heltidsarbetande befinner sig. De höga marginalsatterna förstör skattemoralen, stimulerar till jakt på avdrag, försvarar lugna avtalsrörelser, driver på inflationen, gör ersättningen orimligt liten för t. ex. det viktiga nattarbetet inom vården och skadar samhällsansvar och samhällsekonomi. Därför är det enligt vår uppfattning en skyldighet för regering och riksdag att nu fatta konkreta beslut om rimligare marginalsattar.

För det andra behöver vi förbättra systemet för kommunal skatteutjämnning. Det är inte rimligt att skillnaden i skattekraft och skattesatser fortfarande skall vara så stor även i de fall kommunerna erbjuder ungefär samma service.

Också detta har riksdagen beställt av regeringen. Dessutom får det anses ha framgått av debatten att ökade utgifter för kommunal skatteutjämning och minskade intäkter genom sänkning av marginalskatter i det här läget inte får leda till en ökning av budgetunderskottet. Dessa åtgärder måste med andra ord finansieras. Det är nödvändigt med en skattemläggning, men vi har inte råd med en total skattesänkning.

Om alla är överens om detta – och jag föreställer mig att alla är det – borde riksdagen under våren kunna samla sig till ett beslut i skattefrågan. En bred folklig majoritet kräver att vi gör någonting åt de höga marginalskatterna och den kommunala skatteutjämningen. Löntagarnas och arbetsgivarnas organisationer har samma mening. Besvikelsen kommer att bli stor om riksdagen skulle visa sig oförmögen till ett samlat beslut.

En annan viktig uppgift för vårriksdagen blir att ge långsiktiga riktlinjer för den ekonomiska politiken mot bakgrund av den verklighet som långtidsutredningen analyserat. Löntagarorganisationer och andra granskar nu det här omfattande materialet och ger sina synpunkter i remissyttranden till regeringen. Regeringen själv kommer att dra sina slutsatser i den reviderade finansplanen i april.

Så mycket är emellertid redan nu klart: 1980-talet kommer att ställa oss alla inför en lång rad mycket svåra problem och krav.

Vi måste ytterligare förbättra vår industris konkurrensförmåga för att nå balans i ekonomin. Konsumtionen måste hållas tillbaka under en följd av år så att vi bereder utrymme för investeringar, export och ett ökat bostadsbyggande.

Genom stat och kommun har vi gjort stora åtaganden som tecknar in stora delar av växande resurser.

Vi har tillsammans lovat att pensionärerna skall få högre standard – också när de blir allt fler och de pensionsgrundande inkomsterna och därmed pensionerna blir allt högre. Vi har sagt att landsting och kommuner måste få det utrymme de behöver för att kunna bygga ut långtidsvården och omsorgen om de äldre. Vi har lovat genomföra en fortsatt snabb utbyggnad av daghemmen. Vi får realistiskt räkna med att vår höga värdering av allas rätt till arbete måste leda till stora insatser för att hävda sysselsättningen. Löftena till världens fattiga och solidariteten med våra invandrare är andra viktiga åtaganden som vi måste fullfölja.

Skall vi klara allt det här fordras en expansion i industrin som ger oss nya resurser och balans i ekonomin. Men dessutom måste de yrkesverksamma nöja sig med begränsade förbättringar i den privata standarden.

Det är viktigt att vi inför den här verkligheten ställer oss den grundläggande frågan: Hur skapar vi den vilja till samförstånd och gemensamt ansvar i det svenska samhället som är en avgörande förutsättning för att vi skall klara en balanserad utveckling?

Vi har av tradition mycket av den viljan och det ansvaret i Sverige. Vi brukar ibland kalla den andan av samförstånd för "den svenska modellen".

Den svenska modellen bygger inte – som man ibland föreställer sig – på att

vi sörgårdsromantiskt bortser från verkliga konflikter, inte heller på att vi bevarar samhället sådant som det är. När den svenska modellen fungerar som bäst i näringslivet så grundas den på en beredskap hos arbetsgivarna att tillmötesgå de anställdas anspråk på inflytande och reformer och på en samtidig strävan hos löntagarna att ta hänsyn till ekonomiska villkor och lösa konflikter fredligt.

Arne Geijer var, herr talman, en av de stora företrädarna för denna strävan. Han hade mer än de flesta förmåga att kombinera stridsvilja för de intressen han företrädde och de idéer han stod för med en vilja till samförstånd, när gemensamma lösningar var möjliga. Detta bidrog under många år till att skapa stabilitet i svensk ekonomi och bättre villkor för människorna i vårt land. Arne Geijer tillhörde dessutom de företrädare för den svenska modellen som insåg vårt beroende av omvärlden och som kunde förena kampen för de inkomstsvaga i Sverige med omsorgen om de fattiga i andra länder.

Det är på sina håll, herr talman, populärt att hårt kritisera de fackliga organisationerna för att de "lägger sig i för mycket". Men man kan inte på samma gång förmena de fackliga organisationerna ett vidare samhällsengagemang och förvänta sig ett bredare samhällsansvar. Ansvar för alltid med sig anspråk på inflytande, liksom ett större inflytande kräver ökat ansvar. När vi behöver mycket av teknisk förnyelse och strukturomvandling i industrin, när krav ställs på stark återhållsamhet i ökningen av realinkomsterna – då är det en avgörande styrka för det svenska samhället att vi har fackliga organisationer som förmår lyfta blicken över det helt kortsiktiga, som agerar utifrån en samlad bedömning av vad som krävs för att långsiktigt klara jobben, tryggheten och välfärden i vårt land.

Bara genom att vidmakthålla och stärka samkänslan och samarbetet i det svenska samhället kan vi framgångsrikt klara de problem som 1980-talet ställer oss inför.

När vi begär återhållsamhet och samhällsansvar måste de många människorna också kunna känna att politiken har en solidarisk inriktning:

att vi gör vårt yttersta för att värna rätten till arbete,

att pensionärer, barnfamiljer och andra inkomstsvaga grupper är de som i första hand får förbättringar,

att de gamla får den vård de behöver,

att skattesystemet är rättvist och rimligt trots att skattetrycket är och måste förbli högt och

att den ökade kapitalbildning som vi behöver spara till inte medför att förmögenheter och makt koncentreras till några få.

Att på det här viset medvetet sträva efter att utveckla sammanhållningen i det svenska samhället innebär att vi bygger vidare på det bästa i svensk samhällstradition för att också under svåra år kunna göra Sverige ännu bättre att leva i.

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

OLOF PALME (s):

Herr talman! För en kort tid sedan gjorde jag en resa i Sörmland. Det var bara några dagar efter det att folkpartiregeringen lagt fram sin budget.

Det var påtagligt hur illa den sörmländska verkligheten stämde med regeringens glättade beskrivning av situationen i vårt land. Jag mötte icke någon glittrande konjunkturuppgång. Jag mötte ett landskap som trots goda betingelser befinner sig i en mycket besvärlig sysselsättningskris.

I stort sett är problemen på de flesta håll i landet desamma: arbetslöshet och oro för framtiden, minskad levnadsstandard, ökad otrygghet, ökad utslagning.

Det är naturligtvis bra om vi nu får en viss uppgång i konjunkturen. Det är bra även om den bara återställer en del av vad löntagarna förlorat de senaste åren, även om den i stort sett bara förmår hejda raset i industriinvesteringarna och även om den bara leder till att en liten del av de förlorade industrijobben återvinns.

Men jag tror inte att människornas oro stillas av några försäkringar om en förestående konjunkturuppgång eller av några bedyranden om att de fria marknadskrafterna skall lösa problemen. Jag tror att funderingarna hos många människor går mycket djupare och mycket längre än så.

Många av de problem vårt land brottas med har en mycket stor och påtaglig betydelse för väldigt många människor.

Låt mig ta några exempel.

Under de senaste åren har traditionellt mycket starka delar av vår industri drabbats av djupa kriser. Det är stålet, varven, skogen, gruvorna. Det rör branscher som alla betraktats som själva grundvalen för Sveriges ekonomiska styrka och därmed också för vår sociala trygghet. Tiotusentals anställda har direkt hotats av arbetslöshet. Många kommuner och orter har hotats av utarmning när dominerande arbetsgivare och skattebetalare har kommit allt närmare konkursens eller nedläggningens brant.

Det är naturligt om det finns många människor som frågar sig om det finns någon lösning på problemen i de krishärjade branscherna. Är det inte bara konstgjord andning att pumpa in miljardbelopp i t. ex. varven? Har vi över huvud taget någon möjlighet att konkurrera med låglöneländerna?

Det gäller för oss att söka svara på de frågorna, att söka återskapa förtroendet för att de ekonomiska framtidsproblemen kan lösas. I de konkreta förslag som vi redovisar när det gäller stålindustrin, skogsindustrin, utvecklingsbolag och mycket annat – som kommer att närmare kommenteras av mina kolleger här i dag – har vi sökt visa hur en offensiv näringspolitik kan utformas.

I dessa för människorna avgörande näringspolitiska frågor står regeringen faktiskt tomhänt. Den har inga besked att ge. Den skjuter problemen framför sig. Man kan ha en viss förståelse för regeringens besvärliga situation med sitt svaga underlag. Men det är likväl allvarligt i ett läge som kräver beslutsamhet och handlingskraft för att trygga jobben och för att kunna genomföra de nödvändiga förändringarna på ett socialt acceptabelt sätt. Därför kommer socialdemokratin att driva på. Tryggheten i jobbet förblir den för oss helt

överskuggande politiska frågan.

Det andra problemet gäller budgetunderskottet, skatterna och den sociala tryggheten.

Vi befinner oss nu i en situation då var tredje krona som staten betalar ut är lånade pengar. Av en pension på 1 800 kr. är 600 kr. lånade pengar. Av de 625 kr. som varje barn får i barnbidrag är mer än 200 kr. lånade pengar. När staten betalar lärarnas löner är en tredjedel lånade pengar.

Dessa exempel har jag valt för att visa att detta budgetunderskott kan komma att hota den sociala tryggheten, som vi under lång tid arbetat för att bygga upp. Och den processen kan gå fort. Det tog bara två år att föra upp budgetunderskottet från drygt 3 miljarder kronor till 45 miljarder.

Och redan har vi sett hur budgetunderskottet görs till en murbräcka av krafter som alltid stått på fel sida i kampen för social trygghet. Det drar en kylig vind av otrygghet genom moderaternas motioner. Och utgångspunkten är det budgetunderskott som moderaterna själva har ett mycket stort ansvar för. Att först rasera statens finanser genom att dela ut förmåner till de välbeställda och sedan kräva besparingar som går ut över de sämre ställda, är en beprövad konservativ strategi.

Efter flera år av ekonomisk kris i vårt land och i andra länder kanske i dag en vädjan till egoism har lättare att vinna anklag än annars. Vi kan se tecknen på detta i länder omkring oss.

Vi som vill försvara de sociala framstegen och fortsätta en bred folklig reformpolitik måste i denna situation tala klarspråk. Det går inte att å ena sidan beklaga budgetunderskott och å andra sidan lova sänkta skatter utan att trovärdigheten när det gäller den sociala tryggheten sätts i fråga. Den fråga vi måste lämna ett svar på är: Hur skall vi klara både statens affärer och den sociala tryggheten? Och jag tror att medborgarna är på det klara med att det kommer att kräva uppoffringar. Jag tror också de är beredda att ta på sig de uppoffringarna.

Under oppositionstiden har vi socialdemokrater varje år anvisat olika möjligheter att rida spärr mot den galopperande ökningen av budgetunderskottet. Vi har inte vunnit något gehör för våra förslag. Det borde i dag beklagas av alla dem som nu uttrycker oro för det stora budgetunderskottet.

Vi har gått till storms mot slöseriet när det gäller krigsflygplan. Vi har gått till storms mot det helt upprörande slöseriet inom energipolitiken, som kostar oss miljarder. Vi har ansett att staten helt överbetalat privata kapitalägare vid socialiseringen av bankruttrade företag. Vi anser att man delat ut generella subventioner till näringslivet som icke gett någon sysselsättningseffekt. Vi har alltså kunnat konkret visa hur pengarna liksom har runnit mellan fingrarna på regeringen och att budgetunderskottet därmed har blivit alldeles för stort. Därmed har vi aldrig sagt – och det vet Ola Ullsten – att vi skulle kunna undvika ett budgetunderskott.

Vi har också i år anvisat en politik som skulle bryta den farliga utvecklingen och innebära ett första steg i en sanering av statsfinanserna. Det kommer att ta tid.

Vi har, för det första, anvisat rena förstärkningar av budgeten som uppgår till ca 2,5 miljarder kronor efter det att vi finansierat de reformer vi redan nu vill se genomförda.

Vi har, för det andra, föreslagit att en produktionsskatt införs fr. o. m. nästa årsskifte. Motivet bakom detta förslag är mycket enkelt.

Vi lever i ett ekonomiskt och socialt mycket utvecklat land. Det är bland mycket breda folkgrupper en självklarhet att en stor del av vår gemensamma produktion måste användas till gemensamma ändamål. Det gäller kommunikationer och annat som samhället måste sköta för att industrisamhället skall fungera. Det gäller sjukvård, pensioner, stöd till barnfamiljer och annat som krävs för tryggheten och för rättvisan.

Det är produktionen som måste betala detta. Och då är det också rimligt och önskvärt att avsättningen till dessa ändamål sker så nära produktionen som möjligt. Därmed kan vi också minska en del av de orättvisor och det krångel som följer av att en så stor del av skatten tas ut på enskilda människors inkomster.

Detta är den principiella utgångspunkten för vårt förslag.

Den praktiska utformningen kan göras enkel. Den produktion som sker i våra företag skapar inkomster dels för de anställda, dels för kapitalägarna. Arbetsgivaravgiften innebar att endast de anställdas inkomster lades till grund för avgiftsberäkningen. Detta förhållande kritiserades, därför att det innebar en obalans mellan företag med många anställda och företag med många maskiner, men den kritiken var delvis felaktig. Nu föreslår vi emellertid att också kapitalinkomsterna läggs till grund för skatten. Att vi nu kan anvisa en skatt som är neutral i detta avseende bör emellertid betyda att de som tidigare kritiserade arbetsgivaravgiften från denna utgångspunkt nu kan ansluta sig till produktionsskatten.

I debatten om denna skatt har bl. a. anförts att detta bara är en ny form av moms. Det är riktigt så till vida som att också momsen till syvende og sidst är en skatt på produktionen som allt annat. Men det finns en väldigt viktig skillnad. Momsen är till hela sin konstruktion en prishöjande skatt. Produktionsskatten beräknas på inkomsterna som skapas i företagen och inte på priserna. Med den avtalsmässiga avräkning vi föreslår betyder detta att prisnivån och därmed vår konkurrenskraft inte behöver påverkas.

Det har också i debatten anförts att denna skatt är av ondo, därför att den måste betalas. Men därmed försöker man endast lägga dimridåer omkring skatteproblemen. Vi måste betala det underskott vi har försatts i. Det kan ske med hjälp av en produktionsskatt. Det kan ske med hjälp av andra skattechöjningar, som ingen emellertid talat om. Det kan ske genom sociala nedskärningar. I denna jämförelse är produktionsskatten utan tvivel att föredra. Därmed kan vi också skapa en möjlighet att sänka den direkta skatten.

Det är lätt att utforma löften om sänkta skatter. Det är litet konstigt att regeringen med viss iver deltar i denna verksamhet. Men vill man göra något åt det höga budgetunderskottet och göra det på ett rättvist sätt, då krävs det att man kan tala om hur det skall betalas.

Ola Ullsten hade i sitt anförande ett ganska långt, skamset och litet moloket avsnitt om budgetunderskottet. Sedan blev han väldigt konkret, när han lovade sänkta skatter. Det var som om han sade: Titta här vilka fina gåvor jag kommer med i händerna till landets medborgare. Nu får riksdagen klara ut hur de skall betalas. Nu skall riksdagen visa sin förmåga att betala. Men det är ju snarare regeringen som visar sin oförmåga, om man inte kan lösa det här problemet.

Det måste ju ändå vara så – det framgick mycket klart av Ola Ullstens litet defensiva och molokna anförande på den här punkten – att folkpartiregeringen innerst inne inser att om dess ekonomiska förutsägelser skulle slå in, så håller inte detta väldiga budgetunderskott. Det blir en överhängande risk för mycket snabba prisökningar och en explosion på löneområdet – ett klassiskt exempel på en misslyckad devalveringspolitik. Då måste man ju tala om vad man kan göra åt det. Men regeringen har en mycket svag bas här i riksdagen. Det vi har att behandla är en miniregerings korttidsbudget. Den vågar väl inte tala klarspråk och hoppas måhända kunna hanka sig fram på det här sättet ända till valet. Det är farligt för landet. Som största parti måste därför socialdemokratin vara beredd att redan i dag verka för en ansvarsmedveten ekonomisk politik.

Herr talman! För några dagar sedan stoppades ett avtal mellan det största svenska industriföretaget och den norska staten. Det har stundom skildrats som en maktkamp på hög nivå och ett spel. Vad man då glömmer är att detta spel måste ha följts med djup oro i tiotusentals svenska hem, på många orter i vårt land. Ty de kände att det var deras jobb och deras trygghet som stod på spel.

Volvo är vårt största industriföretag. Det är avgörande för hundratusentals människors sysselsättning – löntagare och företagare. Det är av stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen i hela vårt land.

Ett sådant företag kan inte stå vid sidan av samhället – dess produktion är i viss mening församhälleligad, inte så att denna produktion måste förstatligas eller detaljstyras utifrån, men samhället och de anställdas organisationer kan icke undgå att engagera sig i detta företags långsiktiga utveckling, att vara intresserade av att företaget har kraften att satsa även långsiktigt.

Nu fick vi uppleva att ett avtal som stöddes av två länders regeringar, av arbetarnas och tjänstemännens fackliga organisationer, av en majoritet av aktieägarna och däribland en klar majoritet av de s. k. mindre aktieägarna, fälldes av en minoritet av främst stora kapitalägare.

Det är ett beklagligt avbräck för Volvo och för det nordiska samarbetet.

Det är lätt att kritisera den borgerliga regeringen för det sätt på vilket den skött frågorna om den svenska bilindustrin. Den borgerliga regeringen har saknat långsiktig handlingslinje för bilindustrins utveckling. När planerna på en fusion mellan Volvo och SAAB annonserades framträdde statsråden med sinsemellan helt motstridiga åsikter, Nils Åsling på en linje, Staffan Burenstam Linder på en annan osv. När fusionen misslyckades och Volvo begärde samhällsstöd för sin långsiktiga utveckling, svarade regeringen med ett jasanya, som i praktiken innebar ett nej. Jag upprepar att som så ofta var det

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

handlingsförlamning som präglade regeringen. Man förmådde icke ställa upp. Sedermera gick folkpartiregeringen med på ett avtal om timmerleveranser som skapade stora oklarheter och födde oro bland många anställda i skogsindustrin. Jag tvådde mina händer, för jag sade dagen innan åt regeringen att den skulle akta sig för det här timmeravtalet; problemen borde lösas på annat sätt.

Vi socialdemokrater har haft en annan lösning, en s. k. svensk lösning, på bilindustrins utvecklingsproblem. Via strukturfonden ville vi satsa redan för två år sedan. Men när den lösningen spräcktes såg vi det som riktigt att stödja avtalet med Norge. Vi ställde upp på de anställdas sida. Vi ställde lojalt upp och gav vårt stöd till regeringen i förhandlingarna. När dessa ansträngningar nu välts över ända av ett mindre tal av kapitalägare är detta rätt allvarligt för regeringsmaktens auktoritet. Regeringen bör undvika att försätta sig i sådana situationer. Den första förutsättningen är då att regeringen vet vad den vill.

Från de anställdas synpunkt måste utvecklingen te sig utmanande. De har under flera år fått höra från alla håll att man bör lyssna på arbetarnas och tjänstemännens synpunkter, ta till vara deras erfarenheter och kunskaper. Men i de avgörande ögonblicken fäste de bestämmande kapitalägarna inte något som helst avseende vid deras åsikter. Man frågade helt enkelt inte efter dem. Är det då förvånande att de anställda finner det demokratiska medinflytandets fernissa sitta ganska tunt när de privata ägarnas ekonomiska intresse berörs?

Är det att förvåna att deras slutsats blir: Vi måste skapa oss ett inflytande även genom ägande för att kunna värna våra jobb och hävda våra intressen?

Det växer i vårt land fram en stämning av konfrontation mot arbetarna och tjänstemännen och deras organisationer, som jag finner djupt illavarslande. Den konfrontationen vill Ola Ullsten inte delta i, och det är i och för sig glädjande.

Vi har fått uppleva två år som inneburit sänkt levnadsstandard för vanliga löntagare. Fabriksarbetareförbundet har i sina utredningar visat att denna sänkning av levnadsstandarden är mycket kännbar framför allt för barnfamiljer. Det rör sig om 450 kr. i månaden eller så. Resultatet är ökade klyftor i vårt samhälle. Samtidigt har vi fått uppleva en väldig kapitalöverföring från den gemensamma sektorn till företagen och privata kapitalägare. Det rör sig om tusentals miljoner kronor. Denna rasering av det gemensamma sparandet till förmån för privata kapitalägare innebär självfallet också ökade klyftor i vårt samhälle.

I Volvoaffären går man nu ett steg längre och säger från minoritetens sida att det i sak icke spelar någon roll vad arbetarna och tjänstemännen tycker i frågor som berör deras trygghet. Ty det är kapitalägarna som har makten och vill använda den. Det är budskapet till de anställda från dem som till sist bestämde i Volvoaffären. Och liknande budskap kommer dess värre från andra företag i vårt land.

Jag vill säga mycket uppriktigt och mycket allvarligt att detta är illavars-

lande, ty det bär bud om svåra sociala motsättningar i vårt land. I sin långtidsutredning förespeglar regeringen en ökning av företagens vinster med 18 000 milj. kr. på fem år. Detta går i stort sett helt till förmögenhetsägarna. Arbetarna och tjänstemännen förespeglas däremot oförändrad reallön under fem år, och det talas mycket om att de bör känna ansvar. Hur tror ni att detta skall vara möjligt att genomdriva i det samhällsklimat som ni är med om att driva fram även på borgerligt håll?

Vår strävan till löntagarfonder innebär i själva verket att vi under delvis nya villkor fullföljer en gammal god tradition i svensk politik: De stora framtidsuppgifterna griper vi oss an gemensamt. Vi löser dem på utjämningsens och det demokratiska medansvarets väg.

När det gäller speciellt Volvoaffären och bilindustrin vill jag till regeringen och de borgerliga partierna framföra två synpunkter.

För det första: Släpp omedelbart alla tankar på att dela upp bilindustrin i lönsamma och mindre lönsamma delar, varvid de privata kapitalägarna skulle ograverat behålla de lönsamma, medan staten skulle engageras i de mindre lönsamma delarna.

När det gäller handelsstålindustrin och dataindustrin följde ju den borgerliga regeringen vägen att socialisera kapitalägarnas förluster, samtidigt som dessa behöll de vinstgivande delarna. Det har blivit onödigt dyrt för skattebetalarna och medför väldiga omställningsproblem som samhället nu får bära ansvaret för.

För det andra: De senaste veckornas händelser har visat att det inte finns någon anledning att ytterligare öka det privata kapitalets makt i Volvo. Se till att samhället med stöd av de anställda går in och tryggar Volvos långsiktiga utveckling. Där finns fjärde AP-fonden. Vårt förslag om en strukturfond ligger på riksdagens bord. Låt det få en snabb och positiv behandling.

Jag har i dag talat ganska mycket om budgetunderskott och Volvoaffären. Orsaken är naturligtvis att jag betraktar båda dessa ting som väldigt viktiga. Det handlar i båda fallen om tryggheten för stora folkgrupper i vårt land. Men det finns ytterligare en viktig aspekt som är gemensam för dessa frågor. Det handlar om människornas tro på framtiden och deras inflytande över hur framtiden formas.

Många människor frågar sig om det över huvud taget är möjligt att nedbringa ett budgetunderskott av den väldiga storlek vi nu har. Många kanske tänker att det inte är någon idé att engagera sig i de stora framtidsfrågorna, när de förefaller så svårbegripliga, när ändå en liten grupp kapitalägare har det avgörande inflytandet. Ur dessa funderingar kan lätt födas resignation och passivitet.

Men det är ju ändå så att varje människa har ett ansvar för vår gemensamma framtid. Vi kan klara budgetunderskottet och den sociala tryggheten, om tillräckligt många människor beslutar sig för att det är viktigt att slå vakt om och utveckla ett gott och tryggt samhälle, även om det kräver vissa uppoffringar. Vi kan vidga inflytandet över vår ekonomiska framtid, om tillräckligt många människor bestämmer sig för att de är beredda att skaffa nya kunskaper och ta ett vidgat ansvar, även om det kräver tid och

engagemang.

I denna mening kan vi inte fatta beslut om den sociala tryggheten och den ekonomiska demokratin i denna kammare. Men vi kan fatta beslut som lägger den bästa grunden för människornas engagemang och aktiva insatser. Det är från den utgångspunkten jag nu i tio punkter vill sammanfatta huvuddragen i socialdemokratins politik. Det gör inga anspråk på fullständighet. Men det ger något väsentligt av det vi står för. Av tidsskäl kommer jag delvis att bara dra rubrikerna i förhoppning om att det kommer in i protokollet i alla fall. Var och en av dessa punkter kommer sedan att utvecklas av socialdemokratiska talare i denna debatt.

1. Arbete åt alla

Socialdemokratins främsta krav är att alla skall ha rätt till arbete. Alltför många människor är i dag arbetslösa. Särskilt ungdomen är hårt drabbad. Vi kräver krafttag för att ge arbetslös ungdom arbete, praktik eller utbildning för att öka jämställdheten och stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

De hinder som står i vägen för de handikappade på arbetsmarknaden måste undanröjas. Vi kräver kraftigt ökade insatser.

För att trygga jobben krävs en offensiv näringspolitik. De regionalpolitiska insatserna måste förstärkas.

2. En stark ekonomi

En stark ekonomi, präglad av solidaritet i nuet och av en beslutsam satsning i byggande för framtiden, är nödvändig för att trygga jobben och försvara den sociala tryggheten. Det är särskilt viktigt för de äldre och för barnfamiljerna. Därför måste vi redan nu inleda en minskning av budgetunderskottet och införa en produktionsskatt.

3. Bygga för framtiden

För att jobben skall tryggas och vår levnadsstandard, ekonomiskt och socialt, värnas måste vår industri byggas ut och förnyas. Vi måste satsa mer på forskning och utveckling också inom företagen, på samhällsägda utvecklingsbolag inom utvalda områden, på en strukturfond, på Investeringsbanken och den fjärde AP-fonden samt på en utbyggd ekonomisk demokrati bl. a. genom löntagarfonder.

4. Rättvis fördelning

Socialdemokraterna föreslår bl. a. ett förändrat och mer rättvist skattesystem. En ökad andel av statens inkomster bör tas direkt ur produktionen. Den direkta skatten bör sänkas för vanliga löntagare. Genom sänkta kommunalskatter kan marginalskatteerna minskas och de orättvisa skillnaderna bli mindre mellan människor som bor i olika delar av landet. Kontrollen av skattefusk måste skärpas kraftigt.

5. Bra bostad – en rättighet

Alla har rätt till en bra bostad. Den sociala bostadspolitiken ökar valfriheten för de många människorna.

6. Bättre miljö

Socialdemokratin kräver att alla skall ha rätt till en god miljö på arbetsplatsen, i bostaden och under fritiden. Vi har en rad konkreta krav. Jag

nämner bara kampen mot blyförgiftningar.

7. Barnvänligt samhälle

Barnen måste få lugna och trygga uppväxtvillkor. Det kräver att föräldrar och barn får mer tid för varandra. Detta berör barnomsorgen och uppbyggnaden av föräldraförsäkringen samt kräver en höjning av barnbidrag och bostadsbidrag.

8. Skola för att lära

Vi kräver att särskilda insatser görs i skolor och klasser med problem. Elever som har svårigheter skall ges stöd och hjälp. Vi föreslår i år en satsning på 100 mil. kr. Då kan eleverna få extra stöd.

9. Trygghet för äldre

För socialdemokratin är det en självklarhet att de som genom sitt arbete byggt upp vårt land skall ha rätt att känna trygghet. Socialdemokratin slår vakt om pensionärernas standard. Vi vill fullfölja reformprogrammet för pensionärerna. Våra utfästelser står fast.

Vi kräver att långtidssjukvården byggs ut med 10 000 nya platser och att personaltätheten ökar. Det kan ge en vård präglad av medmänsklighet och trygghet.

Vi vill fastställa ett lägsta belopp för pensionärernas kommunala bostadstillägg och därmed utjämna skillnaderna mellan kommunerna.

Vi vill göra det möjligt för de äldre att bo kvar i sin egen bostad så länge som möjligt.

Bidragen till pensionsorganisationerna skall höjas och pensionärernas riksorganisationer ges rätt till överläggningar med regeringen om pensionärernas villkor.

10. Omsorg om varandra.

Vi vill stärka solidariteten och gemenskapen i samhället. Folkrörelserna och föreningslivet, t. ex. idrottsrörelsen, måste få ett ökat stöd. Särskilt viktigt är det att stödja föreningar som engagerar ungdomar.

Vi vill ge invandrare möjligheter att delta i arbets- och samhällsliv under likvärdiga villkor.

Vi vill på bred front bekämpa alkohol- och narkotikamissbruket. Ökade resurser behövs till vården av missbrukare, och nya vårdformer skall prövas. Den förebyggande verksamheten måste stärkas, särskilt bland ungdomar.

Ingen skall behöva vara rädd för att ge sig ut på gator och torg. Brottsligheten måste bekämpas.

Det krävs fler kvarterspolis och fler ungdomsledare i utsatta ungdomsmiljöer. Särskilt måste den ekonomiska och organiserade brottsligheten bekämpas.

Socialdemokraterna vill forma ett samhälle där alla är med i gemenskapen. Vi skall gemensamt forma vår framtid på arbetsplatserna, i bostadsområdena och i kommunerna. Tillsammans vill vi bygga ett samhälle där alla behövs.

Detta är en kort sammanfattning av vårt program. Många konkreta punkter fick jag hoppa över, men dem kommer vi att lägga fram på olika sätt. Programmet bygger på enkla slutsatser och förhoppningar som alltid

kännetecknat svensk socialdemokrati.

Det är vi människor som skapar framtiden. Övertygelsen om att det går att förändra verkligheten till det bättre binder samman generationerna inom arbetarrörelsen. Det kräver att vi håller samman. Det kräver att vi förmår forma en bred folklig reformpolitik i hela landets intresse. Så var det förr, så är det nu.

Den viktigaste framtidsfrågan är att värna sysselsättningen. Alla människor skall ha rätt till arbete. Det är endast i gemensamt arbete som vi kan skapa en god livsmiljö.

Vi vill skapa ett samhälle där barnen har lugna och trygga uppväxtvillkor, där föräldrarna har goda möjligheter till samvaro med barnen, till ömhet och närhet, där kvinnor och män lever och arbetar i jämlikhet.

Vi vill värna naturen och vår miljö, verka för ett samhälle med trygga arbetsplatser och mänskligare bostadsområden, ett samhälle där vi kan åldras i trygghet och gemenskap. I det goda folkhemmet finns det heller inte några som slås ut från arbetsgemenskapen och samhällsgemenskapen. Där får människor möjlighet att utveckla sina bästa stämningars längtan, som det en gång sades av Hjalmar Branting.

Kapitalismen skapar otrygghet och ökade klyftor mellan människor. Den lägger makten över vår framtid i händerna på ett fåtal.

Vi vill ett samhälle med demokrati på samhällslivets alla områden, också ekonomisk demokrati, där människorna tillsammans skall kunna forma framtiden. Det är ett trygghetens, solidaritetens och frihetens samhälle.

Statsministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Olof Palme redovisade i sitt tal, liksom jag i mitt, viktiga strävanden inför 1980-talet. Han gjorde det som uttryck för vad socialdemokratin vill, och det är naturligt. Men i verkligheten är mycket av de sociala ambitioner som Olof Palme angav gemensamma för stora delar av svenska folket och för flera av de politiska partierna här i riksdagen. Det är också idéer och värderingar som i hög grad kommer att präglade många förslag från regeringen under våren.

Den här samsynen om vårt välfärdsbygge behöver vi inte heller ängsligt dölja. Den är, som jag ser det, tvärtom en styrka inför de kommande åren, en styrka som vi bör ta vara på och utveckla, för det är år då många av de sociala värden som vi gemensamt står för kommer att ställas på mycket stora prov.

Olof Palme hade gjort en resa till Sörmland. Han hade upplevt människornas problem, anat en kontrast mellan de ljuspunkter i den ekonomiska utvecklingen som vi beskriver och den verklighet som en del människor upplever, och jag tror honom. Han kunde ha gjort samma iakttagelser i gruvornas Norrbotten eller varvens Västsverige eller stålets Bergslagen.

Men det kan finnas anledning för mig att påminna om bakgrunden till den ekonomiska situation vi har f. n. – Olof Palme gjorde det naturligtvis inte.

Folkpartiet har varit med och delat regeringsansvaret sedan valet 1976. Vi

anade då inte hur illa ställt det var med landets ekonomi. När man i den socialdemokratiska motionen säger att man från det hållet varnade för svårigheterna, så är det en lätt frisering av sanningen, för att uttrycka sig mycket försiktigt. Jag minns faktiskt inga sådana varningar från valrörelsen 1976. Däremot minns jag talet om att den svenska ekonomin var stark och kännetecknades av "hög sysselsättning, effektiv produktion, stora investeringar, sunda statsfinanser". Det var så man beskrev det senare så omskrivna dukade bordet.

Men så var alltså inte verkligheten. Olof Palme har nu rest runt i Sverige och själv upptäckt detta. I själva verket var basen för det svenska välfärds-samhället i gungning. Det behövdes mycket drastiska åtgärder för att komma till rätta med problemen. Vi hade ett besvärligt kostnadsläge; de svenska produktionskostnaderna var för höga och den svenska kronan var klart övervärderad. Därför slopade vi löneskatten, vilket var ett sätt att sänka kostnaderna. Därför devalverades kronan, för att vi skulle åstadkomma en bättre kostnadsanpassning till utlandet. Därför den mycket kritiserade åtstramningspolitiken 1977, som var en nödvändig åtgärd för att denna kostnadsanpassning till utlandet, som vi eftersträvade, skulle lyckas.

När löntagarorganisationerna på hösten 1977 som ett led i åtstramningspolitiken accepterade i princip oförändrad real standard, så kan ju det inte ha berott på att man ansåg att den här politiken, som man därigenom stödde, gick på tvärs med de egna intressena och på tvärs med allt ekonomiskt förnuft. Den åsikten var och har socialdemokraterna faktiskt förblivit alldeles ensamma om.

De här åtgärderna var förvisso inte särskilt populära, men det var ett sätt att på lång sikt skapa balans i ekonomin. Den socialdemokratiska oppositionen, som nu talar så mycket om hur svag regering vi har, motsatte sig alla dessa åtgärder konsekvent, på punkt efter punkt – sannolikt just därför att de tedde sig ganska impopulära för dem som inte kunde eller ville överblicka helheten och långsiktigheten. Jag tror att det var ett misstag som socialdemokraterna gjorde, ett misstag som kostade dem ganska mycket av trovärdighet när det gäller att föra ekonomisk politik.

Denna politik har krävt stora ansträngningar från samhällets sida. Den har också lett till att vi fått ett underskott i statsbudgeten. Vi har behövt sätta in stora resurser för att klara sysselsättningen och den sociala tryggheten. Det är ganska klassiskt, Keynesk politik, om man så vill. Och för att påminna om vad en partivän till Olof Palme sade – LO-ekonomen Clas-Erik Odhner: Det är visserligen sant att Keynes är död, men han har ju ändå levat. Och han hade en hel del att lära om hur man bemästrar lågkonjunkturer med hjälp av stor aktivitet från statens sida, vilket av och till innebär att man åstadkommer budgetunderskott.

Den här politiken har också visat sig ge resultat på annat sätt. Vi säljer nu bättre på utlandet med de bättre relativpriser som vi har. Oförändrad realstandard var utgångsläget när man förhandlade på hösten 1977. Man räknade med att prisutvecklingen januari–december skulle innebära ungefär 7,5 % ökning. Den faktiska ökningen blev bara 5,2 %. Lönerna har med

andra ord blivit 2 % mer värda, ett belägg så gott som något på att löntagarna satsade rätt när man prioriterade måttliga lönekrav och ekonomisk balans framför höga nominella löner och risk för inflation.

Men mycket återstår ändå att göra – ingen förnekar det. Investeringarna är på väg uppåt, men mycket svagt. Vi har gott om oanvänd kapacitet i den svenska industrin. Och detta är ingenting oväntat. Det är ingenting som har kommit som någon överraskning, i varje fall inte för oss i regeringen. Först när kostnadsanpassning och lagerutförsäljning har gjort sitt kan man räkna med att den ökade produktionen också leder till nyanställningar och investeringar. Det är för att påskynda den processen som vi nu stimulerar konsumtionen ytterligare.

Vi var så sent som i december förra året överens om att det var riktig politik, och vi anser fortfarande att det är riktigt att hålla uppe aktiviteterna i ekonomin. Därför föreslår vi nu inga åtgärder som går åt det rakt motsatta hållet, dvs. åtstramningsåtgärder. Därför presenterar vi inte nu förslag som skulle innebära dramatiska förändringar av det stora budgetunderskottet. Det kan ju inte socialdemokraterna göra heller, vilket är anmärkningsvärt med tanke på det höga tonläget i kritiken. Jag är medveten om att man har haft marginella invändningar när det har gällt en del åtgärder på det näringspolitiska området, men här finns ju inga förslag som skulle innebära att man faktiskt bantade budgetunderskottet så att det fick någon betydelse. Här finns dessutom i botten en gemensam bedömning av den samhällsekonomiska balansen som förutsätter en stimulans av ekonomin och inte en åtstramning.

När man har den svårigheten att banta budgetunderskottet och den målsättningen när det gäller den samhällsekonomiska balansen, är det faktiskt litet konstigt att man samtidigt går ut med denna våldsamma kritik mot ett budgetunderskott, som man själv har medverkat till genom den samstämmighet som finns om att det var denna expansiva finanspolitik som vi var tvungna att föra för att klara de sociala åtagandena och kravet på full sysselsättning. Om det skulle visa sig nödvändigt är vi naturligtvis beredda att lägga om denna politik. Men viktigt för den bedömningen är ju då inte bara det siffermässiga budgetsaldot utan vad den likviditet som många kritiker oroar sig för så mycket kommer att användas till. Går den till investeringar och lagerutbyggnad, så skapar det nya jobb, och det har vi ju ingen anledning att motarbeta eller oroa oss för.

Vi har, som många påpekar, fortfarande mycket ledig kapacitet i den svenska industrin. Blir det däremot inflationstendenser på grund av att företagen bjuder över varandra när det gäller löner, är det naturligtvis bra att veta att socialdemokraterna är beredda att ta itu med det problemet med de åtgärder som då behövs. Det är vi också, Olof Palme, trots att vi bara har 39 egna mandat här i riksdagen.

GÖSTA BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det låg någonting spöklikt över Olof Palmes svartmålning av förhållandena i detta land. Vi kände inte igen oss, det kan jag försäkra Olof Palme, i detta land som är ett av de rikaste i världen.

Jag har framför mig en intervju i tidningen Arbetet som beskriver förhållandena i "Familj 78": Man, som är transportarbetare, hustru och två barn. De talar om att de förra året hade rest till Mallorca. "Nu är Patrik så pass stor så vi kan börja åka till andra semester mål. Vi har pratat helt löst om Grekland. --- Två dominerande frågor har varit hus- och bilköp. --- Pengarna har faktiskt räckt till, trots prishöjningar." Ekonomin har gått jämnt upp, och de ser 1979 som ett gott år. Man skulle kunna begära litet mer av nyansering av Olof Palme, tycker jag.

Det ligger också någonting spöklikt i hans anförande, framför allt därför att det saknade all kontakt med den ekonomiska verklighet som hans egen regering skapade och lämnade över till trepartiregeringen hösten 1976. Och dessutom saknade det varje kontakt med verkligheten i fråga om de åtgärder som trepartiregeringen tvingades vidta för att rätta till det elände på den ekonomiska politikens område som Olof Palmes regering hade skapat. Om man nu kritiserar och svartmålar på det sätt Olof Palme gjorde för en stund sedan, om det är så eländigt i Sverige i dag, då kan man inte komma ifrån den situation som rådde hösten 1976, efter 44 år av socialdemokratisk regim.

Får jag ge Olof Palme ett gott råd – han kommer förmodligen inte att följa det, men jag kan ju kosta på mig att vara generös ändå. Läs OECD:s rapporter! Studera Internationella valutafondens analyser! Lyssna på vad ekonomer runt om i världen säger om Sveriges situation hösten 1976 och om de åtgärder som trepartiregeringen vidtog! Då får Olof Palme en riktig bild av hur läget var och en riktig förklaring till de orsaker som ligger bakom händelseutvecklingen, det stora budgetunderskottet och mycket annat som Olof Palme i dag anklagar den nuvarande regeringen och trepartiregeringen för.

Under hela 1970-talet hade Sverige en tillväxt som låg långt under OECD-genomsnittet – i vissa fall endast hälften av OECD-ländernas tillväxt. Vi kastade bort – om jag får använda de orden – 40 miljarder kronor. Vi hade efter 1973 varje år en inflation på 10 %, och vi hade en våldsam kostnadsstegring i vårt näringsliv. Det är detta som ligger bakom krisen och de åtgärder som trepartiregeringen tvingades vidta. Men Olof Palme står här i talarstolen och blundar för detta. Han har inte ett ord att säga om hur läget verkligen var. Han förvanskar i stället verkligheten. Han talar som ett riktigt vänster-spöke.

THORBJÖRN FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är sant, som Olof Palme sade, att vi har hög arbetslöshet och att det i mycket stor utsträckning är våra ungdomar som drabbas av denna arbetslöshet. Men det håller inte att kritisera trepartiregeringen för att inte ha gjort nog, för att det finns företag där verksamheten inte har kunnat upprätthållas utan har måst bantas eller läggas ner, och samtidigt säga att de statliga åtagandena har varit för många och att vi därigenom har åstadkommit

för stora budgetunderskott. Det är den kopplingen som Olof Palme gör och som i sak är omöjlig.

Det är redan sagt, men jag vill gärna påminna om det igen: Praktiskt taget alla de ekonomisk-politiska åtgärder som trepartiregeringen företog kritiserades av socialdemokraterna. Det har icke kommit något erkännande från socialdemokraterna att det endast var under förutsättning att vi rättade till det svenska näringslivets konkurrensläge i förhållande till omvärlden som vi på nytt kunde börja få fart på produktionen och skapa möjligheter till trygghet i sysselsättningen. Endast under denna förutsättning är det möjligt att börja lägga om till en offensiv näringspolitik.

Det blir inte mer trovärdigt när Olof Palme i dag skjuter in sig på årets budgetunderskott, eftersom det så sent som i höstas var Olof Palme och hans partivänner som ville gå längre än alla andra för att öka budgetunderskottet. Socialdemokraterna ville då använda ännu mer pengar till en skatteomläggning. Då lades grunden för den ekonomiska situationen under 1979.

Det var många bra saker som Olof Palme sade i sitt programmatiska avsnitt och som jag inte tror att det blir politisk strid om. Men en sak tänkte jag på: Olof Palme säger att vi måste inrikta våra krafter på att skapa mänskliga bostadsområden. Får jag påminna Olof Palme om att de allra flesta bostadsområden som vi i dag har är skapade under socialdemokraternas politiska ledning. Får jag också påminna om att detta bostadsbyggande skedde med koncentration som den stora ledstjärnan, såväl i bostadsbyggandet som i den ekonomiska politiken över huvud taget.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Debattens tidsregler är i och för sig helt groteska – men till herr Bohman!

Jag vill bara säga att aldrig någonsin i vårt lands historia i modern tid har vi haft en så dålig ekonomisk utveckling när det gäller produktion, investeringar och reallöner som under de två år som Gösta Bohman var ekonomiminister. Detta är ett faktiskt, objektiva konstaterande, och jag förstår herr Bohmans nöd när han skall försöka rättfärdiga detta misslyckande.

Herr Ullsten glömmer nog litet lätt. Jag skall läsa upp vad jag sade i slutdebatten i valrörelsen 1976:

”Och låt mig säga några allvarsord, därför att följer man den internationella utvecklingen, och jag försöker göra det, ser den oro som finns, så står det alldeles klart för mig att vi under de närmaste tre åren måste föra en lugn och stabil politik. För att i första hand klara sysselsättningen, värna ekonomin, genomföra de reformer vi har utfäst oss: gamla, arbetslivet, semestern, barnfamiljerna. Mer utfäster vi oss icke. Det kan bli jobbigt nog. Vad gör ni? Ja, för det första alla dessa lättsinniga löften om vår ekonomi som ni sprider omkring er. Låna till skattesänkning, låna utomlands. Snabbt nog kan ni köra sönder den starka ekonomin.”

Detta var den varning jag utfärdade, och när man nu ser vad som händer kan man konstatera att den var ganska profetisk.

Sedan till herr Ullsten. Ni har ju haft tillfälle att regera landet i hundra

dagar. Vi har varit snälla, eftersom vi delvis har medverkat till att den här regeringen kommit till för att det över huvud taget skulle finnas någon form av regering i landet. Folkpartipressen har skildrat den här regeringen som världens åttonde underverk – ungefär jämförbar med kolossen på Rhodos eller Babylons hängande trädgårdar.

Men när vi nu skall sammanfatta de här hundra dagarna sker det ändå i en känsla av besvikelse. Vi visste ju att regeringen inte kunde ha vår syn och att den inte hade något starkt underlag. Vi kan erkänna att vissa problem har kunnat lösas efter en grundlig omarbetning här i riksdagen. Men trots allt får man ett intryck av att regeringen inte har den beslutförhet som man måste förvänta sig. Jag skall nämna tre exempel.

Det första gäller budgetunderskottet. Varenda människa begriper att det här inte kan gå för sig. Jag kunde inte få något som helst svar av herr Ullsten. Vad tänker ni göra åt detta budgetunderskott, som om det får fortsätta att rasa på det här sättet blir ett klassiskt exempel på en misslyckad devalvering via en löneexplosion eller ett allvarligt hot mot den sociala tryggheten? Ni viker bara undan. Det är farligt, därför att ju längre man väntar med att föra en kraftfull politik, desto hårdare måste man ta i längre fram.

För det andra näringspolitiken. Vi ser hur frågorna skjuts framför oss. Virkesbristen finns där, men i skogsindustrin sker ingenting.

Det andra bekymret är tekoindustrin, där vi inte har denna försörjningsberedskap. Vi har bekymmer med att det inte finns några som helst planer beträffande LKAB utan man struntar i finansieringsproblemen, vi har stålindustrin där det inte sker någonting. I realiteten sitter socialdemokrater i de fackliga organisationerna för att på alla dessa områden arbeta ut handlingsprogram. Det är väl inte någon fråga som vi under det senaste året ägnat så stort intresse som stålindustrin. Men det är arbetsamt att så att säga regera i oppositionsställning.

Det gäller vidare vissa miljöfrågor. Vi har läst i tidningarna nu om radongasen och de risker den innebär. Jag vet inte vem som är skyldig här, i trepartiregeringen eller den nuvarande regeringen. Mitt intresse är icke att utpeka personer. Hela den här frågan kommer f. ö. Birgitta Dahl att ta upp.

Men jag säger: Man får icke missköta ett ärende i regeringen så som de olika borgerliga regeringarna misskött detta med radongasen, för det är ytterst en hänsynslöshet mot enskilda människors liv och hälsa som det innebär.

Det andra exemplet är blyet. Nu står det i tidningarna om blyet. Vi väckte en motion om detta – vi hade ju materialet. Hade ni följt den motionen, så hade det förelegat ett beslut om att blyet skulle bort ur bensinen. Redan den 1 januari i år hade det skett en minskning med 60 %, och sedan hade blyet varit borta nästa år.

Men igen har man denna handlingsoförmåga – jag vet inte om det är i trepartiregeringen eller folkpartiregeringen eller båda. Jag vet bara att nu hör man förtvivlade människor som säger: Detta bly drabbar våra barns hälsa. Och här har vi lagt fram ett förslag när vi fick fakta.

Ja, herr talman, vi medverkade ju delvis till att regeringen kom till stånd,

och vi har ett intresse av hur landet regeras. Men det finns dessa allvarliga brister i beslutförhållningen som icke bara hänger samman med att regeringen har 39 mandat. Jag skulle vilja säga så här: Denna regering är för liten för de stora problemen som vi har här i landet. Det är nog i huvudsak där som knuten ligger.

Statsministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har faktiskt för egen del inte läst skildringarna om folkpartiregeringen som något åttonde underverk, som Olof Palme talade om. Jag försöker visserligen slicka i mig allt beröm som kan tänkas stå i tidningarna, men det har varit av mycket mer återhållsamt slag än som det nu framställdes av Olof Palme.

Jag tror också att det kan finnas skäl att vara litet mer återhållsam med kritiken så här 100 dagar efter det att vi började. Olof Palme hade ju för egen del 44 år på sig. Och när han nu skall ta exempel på vad som inte var så bra med den här regeringen tycker jag att han demonstrerar en betydande argumentnöd.

Det finns samhällsproblem i Sverige som vi inte hunnit lösa ännu – det är riktigt, Olof Palme. Men ni vet ju själva att det tar tid. Vi brukade undervisas om det på den tiden vi för vår del hade förslag på att saker och ting borde rättas till, när vi satt i opposition.

Det tar tid att veta vad man skall göra åt skogsindustrin, som befinner sig i en besvärlig kris. Och vi vill gärna tänka efter före och inte bara eftertänksfullt, så att man ser hur illa det går.

Vi har problem med LKAB – visst har vi det. Men jag tror inte att det är vi som har skapat de problemen. Däremot har vi försökt göra någonting åt dem. Senast för några veckor sedan – den tidningsrubriken har tydligen undgått Olof Palme – lade vi också fram ett förslag om långsiktig finansiering av LKAB.

Vi kommer att lägga fram förslag i fråga om hur handelsstålverken skall hanteras. Det kommer att bli en utredning om radongasen också. Den hade kunnat tillsättas för 40 år sedan lika väl som för 10 år eller 10 månader sedan. Men den kommer nu. Det kommer också att bli åtgärder mot blyet i bensinen.

Men jag har litet svårt, Olof Palme, att förstå att det faktum att allt detta inte är löst ännu – att vi inte klarat av alla miljöproblem och krisbranschproblem som vi står inför under de 100 dagar som vi haft på oss – skulle behöva vara något så förskräckligt belastande för regeringen.

Jag blev riktigt orolig när Olof Palme sade att nu skulle han kritisera folkpartiregeringen för de här 100 dagarna. Jag tänkte att han kanske hade kommit på någonting, men det hade han ju inte.

Så var det frågan om budgetunderskottet. Låt mig ta upp den mera utförligt. Visst hade det varit bättre, Olof Palme, om vi hade haft ett lägre budgetunderskott, nota bene förutsatt att vi ändå hade klarat den aktiva sysselsättningspolitiken och krisbranscherna och att vi ändå hade lyckats upprätthålla realvärdet på de sociala transfereringarna till olika grupper.

Men vad har då socialdemokraterna för recept att erbjuda, som skulle ha möjliggjort att vi hade klarat allt detta utan budgetunderskott – för det måste ändå i stort sett vara hela budgetunderskottet man tänker på, inte bara någon marginell justering av det? Hur skulle man ha undvikit att det uppstår och vad vill man nu göra för att komma åt det? Såvitt jag kan förstå finns det inga sådana förslag.

Vad först gäller frågan hur det har uppstått vill jag peka på de stora utgifterna för arbetsmarknadspolitiken. Mot dessa har det inte rests några invändningar, i varje fall inte sådana som skulle göra den politiken billigare.

Vi har vidare velat hålla barnbidrag, pensioner och bostadsbidrag på en oförändrad real nivå, och vi har t. o. m. förbättrat den. Mot detta har det inte rests några invändningar från något håll. Vi har åstadkommit detta budgetunderskott därför att vi gjort en rad industriella satsningar för att klara sysselsättningen i krisdrabbade branscher. Det har anförts marginella synpunkter på dessa satsningar från olika håll men inga som skulle ha inneburit att dessa skulle ha blivit billigare.

Dessutom återstår avskaffandet av löneskatten, som man på socialdemokratiskt håll menar bara har lett till att det samlats pengar i företagen men inte till att några nya jobb eller någon ökad utlandsförsäljning har kommit till stånd. Det gick att tvista om detta innan vi såg verkningarna av de lönesänkande åtgärder som regeringen har vidtagit. Men nu vet vi, Olof Palme, att dessa verkningar har infunnit sig och har varit positiva – vilket såvitt jag förstår erkänns av alla ekonomer utom av dem som råkar vara anställda av det socialdemokratiska partikansliet.

Det förefaller också som om Olof Palme själv nu – visserligen litet sent – anser att denna kostnadsanpassning ändå var nödvändig. Jag har läst en intervju med Olof Palme som gjorts av Pär Fagerström, där Olof Palme säger så här:

Jag erkänner gärna att skjutsen uppåt i kostnadsläget 1975–1976 var för stor. Visst var en kostnadsanpassning nödvändig.

Nå, men om man då inte accepterar tanken att avskaffa löneskatten, vad ville ni då göra i stället, som skulle innebära en sådan kostnadsanpassning? Jag har inte sett några sådana förslag. Tvärtom var ni ute för att höja löneskatter och andra arbetsgivaravgifter, vilket skulle ha ökat kostnaderna.

Vi vet dessutom att om denna kostnadsanpassningspolitik hade misslyckats, skulle vi i dag haft ett ännu större budgetunderskott. Då hade arbetsmarknadspolitiken och brandkårsutryckningarna blivit ännu dyrare än vad de nu blivit.

Om vi nu ser på konjunkturutvecklingen under 1979, det år som närmast ligger framför oss och som vi nu diskuterar, föreslås det såvitt jag kan se inte i några motioner förändringar som skulle påverka penningmängden i ekonomin, budgetunderskottet eller någon liknande faktor.

Om man granskar de motioner som gäller budgetåret 1979/80, finner man att det från socialdemokratiskt håll framförs krav på utgiftsökningar med 760

milj. kr. Sådana ändringar brukar vara ganska lätta att genomföra i riksdagen. Men när det gäller förslagen till balansering härav mot ökade inkomster blir man mera betänksam. Motionärerna vill t. ex. spara in 450 milj. kr. på försvaret – direkt "på stubben". Enligt vilka MBL-lagar har Olof Palme tänkt sig att förhandla med de anställda i försvaret för att göra det möjligt? Och hur skulle man genomföra en sådan omstrukturering beträffande personal och utrustning, som man f. ö. i andra sammanhang ganska bestämt motsätter sig, för att en sådan omedelbar besparing skall kunna ske? Självfallet är det alldeles omöjligt.

Vidare intecknar man helt generöst resultatet av sina omöjliga besparingsförslag – varav jag nu bara nämnde ett – i form av en minskning av statskuldsröntorna med 100 milj. kr. Detta är faktiskt inte seriöst.

Man blir inte heller mer övertygad av förslagen till inkomstförstärkningar. Motionärerna vill t. ex. slopa indexregleringen. Man går därmed inte bara emot ett viktigt löntagarkrav – jag utgår från att socialdemokraterna räknar in också TCO:s medlemmar bland löntagarna, och de har krävt att indexregleringen skall vara kvar – utan man räknar dessutom fel. Denna åtgärd skulle inte ge den summa som man räknar med utan bara 50 % därav.

Sedan räknar man sig till godo 800 miljoner som trepartiregeringen har slösat bort på sin energipolitik. Det kan förvisso sägas mycket om trepartiregeringens energipolitik, men att den skulle kunna leda till något slags retroaktiv inkomstförstärkning är väl ändå att ta i.

Kort sagt är ingenting av det här särskilt seriöst. Budgetunderskottet förblir lika stort med den socialdemokratiska politiken och hade förmodligen blivit lika stort även om denna politik hade varit regeringspolitik, eftersom jag är övertygad om att det ansvar för full sysselsättning och social trygghet som socialdemokraterna talar om också hade blivit socialdemokratisk politik om de hade suttit i regering, och då hade man tvingats acceptera det här budgetunderskottet.

När det gäller framtiden har man gjort samma iakttagelser som regeringen. Man vet ingenting bestämt om den. Man säger att skatten skulle behöva höjas, men man vill inte binda sig nu. Det är klokt. Det vill inte vi heller göra. Dessutom räknar man fel på den här berömda produktionsfaktorsskatten, som i och för sig kan vara en bra idé och som vi har lovat utreda. Man säger att man skall ta ut 3–4 % i produktionsfaktorsskatt, och det skall ge 7–10 miljarder i förstärkning av budgeten. Det förutsätter i så fall att inte en enda krona avräknas i löneavtalet, vilket – enligt socialdemokraternas egen motion – skulle leda till inflation, och det vill de ju gärna undvika. Eller också gör man en avräkning i löneavtalet, och därmed minskar skatteinkomsterna för stat och kommun så att intäkten bara blir en tredjedel av vad man anger och som man vill använda för att minska underskottet. Den tredjedel som återstår skall man dessutom använda för att sänka den direkta skatten, för det anser man ju från socialdemokratiskt håll att man skall göra.

Herr talman! Jag är också oroad över det stora budgetunderskottet. Jag delar de farhågor som finns för att, om en rad "om" inträffar, det kan bli en inflationistisk utveckling, inte nu men senare. Och jag välkomnar alla förslag

från alla partiers håll om hur man skall tampas med detta budgetunderskott. Men jag tycker att man skall visa upp de konkreta åtgärder man vill vidta, innan man går ut i en våldsamt kanonad mot regeringen för att detta budgetunderskott har uppstått.

Nr 76

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

Talmannen anmälde att Gösta Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! I ett avseende är denna lilla regering stor: den har oceaner av tid till sitt förfogande i riksdagsdebatten, medan vi har någon fattig minut. På denna minut vill jag ändå till Ola Ullsten säga följande.

Det är litet farligt att en smula nonchalant säga: Ja, ja, ja – alla era förändringar är bara marginella. Om vi säger att 450 miljoner på ett flygplan som aldrig skall flyga vill vi inte lägga ned, så svarar ni: Det är bara marginellt. Om vi säger att en miljard har ni kastat bort på att låta kärnkraftverk stå, så svarar ni att det är bara marginellt. När vi försöker stärka statsinkomsterna med 5 miljarder, är det bara marginellt.

Vad tror ni människor får för intryck, om ni nonchalant säger att alla förändringar är bara marginella?

I något slags evighetsperspektiv är allt vad vi människor sysslar med på jorden självfallet marginellt. Men vi sysslar med problem som är väsentliga för människorna i deras vardag. Det skall vi inte kalla marginellt.

När jag ställer frågan vad tänker ni göra åt budgetunderskottet får jag icke ett ord till svar – trots de oceaner av tid som ni har.

Den här nonchalansen hos Ola Ullsten kom fram på ett annat sätt, som jag inte tycker riktigt bra om. Jag var ganska återhållsam och sade att en regering kan inte göra allt på hundra dagar. Sedan tog jag upp vissa ting där man kan kritisera er. Till det svarade Ola Ullsten: Men det var väl ingenting.

När ni exempelvis i fråga om de mindre handelsstålverken avskedade Arne Geijer på grått papper, och hans arbete med att samordna dem fick upphöra, skapade det mycket stor oro hos de anställda. De kom till oss och sade: Ni är de enda vi kan vända oss till.

Det är något som ni har gjort under era hundra dagar. När ni har sagt att vi struntar i gjuterierna, när ni inte har gjort någonting på skogsindustriområdet, så är det något som ni har underlåtit under era hundra dagar.

Gå nu inte ut och säg till människorna på Hornsgatan i Stockholm att blyhalten i bensinen bara är någonting marginellt! Säg i stället till dem att det förelåg en socialdemokratisk motion och att om den hade bifallits, skulle det ha inneburit att blyhalten i bensin i dag varit väsentligt lägre. Men den motionen avslog ni.

Och säg inte till de tusentals familjer som i dag är oroliga över den höga halten av radongas i sina hus att detta bara är marginellt och ingenting att komma med – de hyser stor oro. Vi socialdemokrater har drivit också det ärendet, men ni har på ett skandalöst sätt misskött det.

Allting är inte marginellt och likgiltigt; samhällsproblem är viktiga saker

som skall behandlas seriöst och icke nonchalant.

Allra sist skall jag vara litet vänlig i alla fall.

Det har inte blivit många nya jobb i folkpartiets Sverige, men ett och annat kommer ändå till, på *ett* område. Riksgäldskontoret, som är det verk som svarar för den statliga upplåningen i Sverige och i utlandet, söker genom en stor annons en informationschef. Varför? Jo, det står: "Kontorets verksamhet befinner sig i stark expansion."

Statsministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag kan inte komma ifrån att det är någonting nästan patetiskt över Olof Palmes bekymmer över allt som fortfarande är ogjort trots att vi regerat i hela hundra dagar.

Men det där blyet i bensinen, Olof Palme, har funnits där mycket länge – långt före de hundra dagarna som vi nu talar om. Det hade man ju kunnat göra någonting åt för länge sedan, om man bara hade velat. Vi vill göra någonting åt det. Vi motionerade om det när vi var i opposition men fick avslag. Nu skall emellertid åtgärder vidtas.

Radongasen i våra byggnader har också funnits där mycket länge. Nu skall vi göra någonting åt den saken också, men det kan ju hända att det tar litet tid. Det kan alltid dröja någon vecka längre än man hade tänkt sig att få i gång utredningar och att arbeta fram lagstiftningsförslag. Det var detta jag menade när jag sade att det var mycket marginella invändningar som ni förvisso hade att komma med.

Jag vill inte heller negligera det Olof Palme säger om att olika kostnadsposter kunde ha blivit mindre, om saker och ting hade hanterats på ett annat sätt. Om man utan att tänka sig för t. ex. hade slagit igen den svenska flygindustrin och om man hade struntat i de säkerhetsinsatser för kärnkraften som ni taxerat till 800 milj. kr., hade vi helt visst haft lägre kostnader, i varje fall enligt Olof Palmes sätt att räkna.

Jag ville bara påpeka att man inte kan tillgodoräkna sig gjorda utgifter som poster som nu kan minska budgetunderskottet i statens budget. Det är inte seriöst. Det är att försöka göra det alltför lätt för sig när man får frågan, på vilket sätt man själv hade tänkt sig att budgetunderskottet skulle kunna minskas.

Till sist till frågan om vad vi tänker göra åt budgetunderskottet. Ja, vi tänker göra precis detsamma som socialdemokraterna själva rekommenderar i sin motion: Vi tänker först vänta och se vilken konjunkturutveckling vi får och om konjunkturutvecklingen framåt hösten i år visar att vi behöver dra in köpkraft. Men just nu är alla överens om att vi i stället behöver stimulera köpkraften. Om det emellertid visar sig att vi behöver dra in köpkraft, då kommer vi också att göra det med de metoder som behövs och som kan tänkas verka med den snabbhet som läget då kan kräva. – Detta är svaret på den fråga som Olof Palme ställt flera gånger och även fått svar på flera gånger.

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

Herr talman! Vad beträffar den debatt som ägt rum om dels radongas, dels blyet i bensinen vill jag påminna om att trepartiregeringen den 29 juni 1978 fattade beslut om att sänka blyhalten i motorbensin från 0,40 gram per liter till 0,15 gram. Det är alltså inte så att ingenting gjorts under senare tid. Frågan om att införa straffavgifter för dem som inte efterlever denna nya bestämmelse väntar nu på riksdagens behandling. Jag menar att man skall gå vidare på denna linje och att man även bör kunna kombinera denna med att ge kommunerna ökade förutsättningar att begränsa biltrafiken i stadskärnorna. Det ankommer på regering och riksdag att skapa förutsättningar för kommunerna i det avseendet.

När det gäller radongasen fanns direktiv färdiga i slutet av september, och det undandrar sig min bedömning vad det är som gjort att de direktiven inte kom till användning på så sätt att en utredning sattes i gång om hur denna fråga skulle behandlas.

Herr talman! Olika faktorer samverkar just nu till att den svenska ekonomin fortsätter att utvecklas positivt.

De stabiliseringsåtgärder som trepartiregeringen vidtog kommer också under 1979 att verksamt bidra till att exportföretagen kan fortsätta att återta tidigare förlorad terräng. Samtidigt ger den internationella konjunkturuppgången, främst den i Västeuropa, påtaglig draghjälp. Man kan under dessa omständigheter räkna med en rejäl exportuppgång även under det kommande året.

Även de svenska företag som i första hand vänder sig till hemmamarknaden hävdar sig bättre och bättre. Det är i stor utsträckning ett resultat av borttagandet av löneskatten. Överlagren är i stort sett borta. Kapacitetsutnyttjandet ökar därmed i både färdigvaru- och råvaruindustrin.

Aktiviteten har å andra sidan inte ökat så mycket att det har uppstått något egentligt inflationstryck. Den förhållandevis låga inflationstakt som uppnåddes för närmare ett år sedan består.

Arbetslösheten är däremot fortfarande hög och lusten att investera svag. Det kommer att behövas omfattande insatser även under 1979 för att hålla arbetslösheten borta. Sysselsättningsutvecklingen kommer av allt att döma att i ökad utsträckning bli beroende av hur just investeringarna utvecklas. De rent arbetsmarknadspolitiska åtgärderna måste i ännu större utsträckning än hittills inriktas på att skaffa ungdomar och andra särskilt utsatta grupper arbeten. Till de grupperna hör de handikappade.

Det stora problemet vid sidan av arbetslösheten och den uteblivna investeringsuppgången utgör risken för en ny inflationsvåg. Ett så stort budgetunderskott som det regeringen redovisar för nästa budgetår utgör utan tvivel ett riskmoment. Därför är återhållsamhet med nya statsutgifter nödvändig. Framför allt är det nödvändigt med återhållsamhet med statsutgifter av konsumtionsnatur. Man ser också hur välbetänkt det var att begränsa konsumtionsstimulanserna i samband med höstens skattebeslut. Den privata konsumtionen ökar trots denna begränsning snabbare än vad regeringen räknade med för två månader sedan. Det är ingen överdrift att säga

att hotet mot produktionen, sysselsättningen och standardutvecklingen den närmaste tiden i första hand ligger i att inflationen på nytt skjuter fart.

Även den internationella utvecklingen rymmer osäkerhetsmoment. Omläggningen av den ekonomiska politiken i USA i åtstramande riktning kan visserligen positivt påverka bl. a. den svenska skogsindustrin via en stabilare dollarkurs. Men det finns samtidigt risk för att en sådan politik medverkar till att i förtid bryta den uppåtgående konjunkturen i industrivärlden. Strejkvågen i England, krisen i Iran och de beslutade successiva prishöjningarna på olja är andra inslag i den internationella bilden som skapar osäkerhet – osäkerhet bl. a. om uppgången i Västeuropa fortsätter så länge som man tidigare har räknat med. OECD-sekretariatet räknar i sin senaste konjunkturrapport med en viss avmattning redan under loppet av 1979.

Samtidigt finns det skäl att understryka att uppgången såväl i Sverige som i andra industriländer sker från en mycket låg produktions- och sysselsättningsnivå. Inte ens mycket gynnsamma tillväxtsiffror ger därför utrymme för någon mer expansiv politik i fråga om privat konsumtion och reformverksamhet.

Den viktigaste målsättningen under 1979 måste vara att fortsätta en ekonomisk politik som säkerställer yttre och inre balans i den svenska ekonomin, förbättrad sysselsättning och en fortsatt välfärdsökning under 1980-talet. Det statliga budgetunderskottet är stort, och underskottet i utrikesaffärerna för 1979 väntas stiga trots exportökningen – båda dessa saker är nog så tydliga varningstecken för att vi återigen kan glida in i en inflations- och kostnadsutveckling, som skulle resultera i förlorad konkurrenskraft och minskad sysselsättning. Den relativa stabilitet som mödosamt byggts upp under trepartiregeringens tid skulle då snabbt gå förlorad.

Det är klart att budgetunderskottet också sätter bestämda gränser för vad som är möjligt att åstadkomma på skatteområdet. Det vore fel att ge sken av att det i ett slag skulle gå att rätta till alla de brister i skattesystemet som otvivelaktigt finns och dessutom kunna sänka det totala skattetrycket.

Det blir då i stället desto viktigare att formulera en långsiktig målsättning för skattepolitiken, som kan förverkligas steg för steg. Med en sådan bör det vara möjligt att komma ifrån de improvisationer som i så hög grad kännetecknade socialdemokratins skattereformer under 1970-talet men till en del också det skatteförslag som folkpartiregeringen lade fram i höstas.

När man konstaterar att det i dag knappast finns utrymme för någon sänkning av det totala skattetrycket bör man samtidigt konstatera att det knappast heller finns utrymme för några skärpningar. Därför måste man realistiskt räkna med att flertalet ändringar i vårt skattesystem de närmaste åren måste äga rum inom en i stort sett oförändrad ram, där lättnader på ett håll motverkas av skärpningar på ett annat.

Inte minst socialförsäkringssystemet kommer att ställa ökade anspråk på ett ökat avgiftsuttag. Med ett växande antal ålderspensionärer, fler förtidspensionärer och fler deltidspensionärer ökar utbetalningarna av både folkpensioner och tilläggspensioner mycket snabbt. De löften vi har gett pensionärerna måste hållas. En förstärkning av uttaget till ATP-systemet lär

därför bli ofrånkomlig. En sådan förstärkning blir också av betydelse för det totala sparandet i landet.

Den inriktning skattepolitiken haft under 1977 och 1978 har i hög grad bidragit till sänkningen av det relativa kostnadsläget och till en förbättrad konkurrenskraft. Även indexregleringen av den statliga skatteskalen har på ett avgörande sätt bidragit till den relativa stabilisering som vi har uppnått. Framgången när det gäller kostnadsläge och konkurrenskraft får inte tillåtas gå förlorad genom att vi nu åter lägger på olika kostnadsdrivande pålagor. Man skall dock vara på det klara med att det i sin tur ytterligare begränsar handlingsfriheten för skattepolitiska reformer.

Det förefaller som om socialdemokraterna ingenting har lärt av vad som har hänt. De kommer nu med ytterligare krav på höjningar av arbetsgivaravgifter och återupprepade krav på att indexregleringen skall tas bort.

Inom centerpartiet menar vi att det fortsatta reformarbetet på skatteområdet närmast måste inriktas på en förbättring av den kommunala skatteutjämningen. Staten bör också genom ökade bidrag till kommunerna så långt möjligt underlätta för dessa att genomföra den ekonomiskt mycket tunga utbyggnaden av barnomsorgen, åldringsvården och långtidsvården utan ytterligare kommunala skattehöjningar. Kan man på det sättet bemästra den kommunala skatteutvecklingen får det samtidigt stor betydelse för marginalskatten för de allra flesta inkomsttagarna.

En andra målsättning måste enligt vår uppfattning vara att jämna ut den klyfta som länge funnits mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer. Det är svårt att på ett rättvist sätt genomföra en sådan utjämning inom skattesystemets ram. Det finns också andra skäl för att man här i stället tar fasta på vårt förslag om införande av en vårdnadsersättning.

Med tanke på den ekonomiska situationen kan en vårdnadsersättning inte genomföras fullt ut i ett steg. Vi föreslår därför att man i en första etapp låter den utgå till alla småbarnsföräldrar med barn upp till ett och ett halvt år. När resurserna så tillåter bör ersättningen förlängas så att den kommer att utgå upp till tre år. En sådan omfördelning till barnfamiljernas förmån är enligt vår uppfattning lika angelägen som ändringar i skatteskalen. Det är inte rimligt att för 1980 genomföra större skattesänkningar för inkomsttagare som bara har att försörja sig själva utan att samtidigt göra extra insatser för barnfamiljer i samma inkomstläge. Det är starka fördelningspolitiska och sociala skäl för vår prioritering.

Ingen bestrider att det behövs förändringar i skatteskalen som gör marginalskatten mindre betungande på ökande arbetsinkomster, men vi kan inte bortse från att skatteskalen inte gör skillnad på familjer med barn och familjer utan barn.

Enligt centerns uppfattning bör det vara möjligt att genom beslut nu i vår ta ett betydande steg 1980 på vägen mot en effektivare kommunal skatteutjämning i enlighet med de förslag som den kommunalekonomiska utredningen lagt fram. En sådan uppläggning förutsattes f. ö. redan i den skatteuppgörelse som centern och folkpartiet träffade i skatteutskottet före jul. Resten av en sådan reform bör kunna genomföras nästa år med ikraftträdande 1981.

Socialdemokraterna har under motionstiden lagt fram förslag till en ny skatteform, som man själv kallar produktionsfaktorsskatt men som också kunde ha annat namn. Någon i grunden helt ny skatteform är det nämligen inte fråga om. Man kan kanske lättast beskriva den som en mellanform mellan dagens arbetsgivaravgifter på arbetsinkomster och mervärdesskatten. Den ger också i stort sett samma avkastning till statsskatten per uttagsprocent. Till skillnad från mervärdesskatten är den tänkt att belasta exporten. Däremot belastas inte importen. Det är naturligtvis en allvarlig tankeställare i detta sammanhang.

Risken är att den på så sätt får samma kostnadsdrivande effekter som löneskatterna haft under många år, även om man siktar till att avräkna den från det tillgängliga utrymmet vid löneförhandlingarna. Ett tre- till fyraprocentigt uttag redan från 1980 ovanpå de ökade avgiftsuttag som kan behövas till socialförsäkringssystemet skulle säkert också inkräkta mycket kraftigt på det utrymme för kontantlönehöjningar som man har till sitt förfogande när arbetsmarknadens parter i höst tar upp förhandlingar om nya löneavtal. Om summan av höjda statliga pålagor och kontantlön går utöver det faktiska utrymme som står till buds vid förhandlingarna är vi omedelbart inne i en pris- och lönekarusell igen. Vad det leder till fick vi ju erfara på ett hårdhänt sätt i mitten av 1970-talet. Som statsministern nyss sade har Olof Palme själv bekräftat att det var en av orsakerna till att den svenska ekonomin gick på sned och vi hamnade i den här pris- och lönekarusellen.

Å andra sidan finns enligt min uppfattning ingen anledning att blankt avvisa det socialdemokratiska förslaget. Mera ingående utredningar bör kunna visa, om det möjligen kan vara till fördel att på sikt ersätta de nu existerande skatte- och avgiftsuttagen med en skatt av den karaktär som socialdemokraterna vill införa redan från 1980. Yrkandet om införandetiden anser jag fullständigt orealistiskt, eftersom man inte gärna kan införa en sådan skatt utan att ha låtit olika organ ute i samhället remissvägen ge sin syn på hur den skulle komma att verka.

En viktig förutsättning för att det svenska näringslivet under 1980-talet skall kunna möta ökade krav på omställningar och skärpt internationell konkurrens är att den mera framtidsinriktade näringspolitiken, som inleddes med det s. k. småföretagarpaketet och sedan följdes av ökade insatser för teknisk forskning samt olika exportfrämjande insatser, fullföljs i enlighet med de riktlinjer som trepartiregeringen drog upp. Folkpartiregeringen har också aviserat att längre fram under våren lägga fram särskilda propositioner om näringspolitiken och regionalpolitiken.

Kraven på omställningar är i de flesta industribranscher förenade med mycket stora kapitalbehov. Det gäller både typiska krisbranscher och industrigrenar med expensionsmöjligheter. Bl. a. när det gäller stål och varv har staten ryckt in med mycket stora belopp för att över huvud taget möjliggöra en omställning i socialt acceptabla former.

Skogsindustrin är i betydligt större utsträckning en framtidsindustri. Den mycket långdragna lönsamhetskrisen har dock nära nog utarmat hela branschen. Den ekonomiska styrkan är alltså nu på många håll nästan

uttömd.

Under sådana omständigheter måste enligt min uppfattning samhälle och ägare ta ett gemensamt ansvar. Staten kan genom att lämna lån på goda villkor öka överlevnadsmöjligheterna för de företag som har akuta problem. För att främja en fortsatt vidareförädling av skogsråvarorna ligger det också i samhällets intresse att underlätta för delägarna i bl. a. skogsägarrörelsens företag att själva skjuta till nödvändigt, riskbärande kapital. Det kan bl. a. ske genom att den s. k. Annell-lagstiftningen utvidgas till att också gälla kapitaltillskott till ekonomiska föreningar på samma sätt som den gäller för kapitalanskaffning till aktiebolagen.

Kapitalproblemen generellt kan under 1980-talet knappast klaras utan en kombination av förbättrad lönsamhet, ökat enskilt sparande och ökat kollektivt sparande. Det enskilda sparandet har bl. a. genom olika sparstimulerande åtgärder utvecklats mycket positivt. I avvaktan på vad som händer i löntagarfondsfrågan bör det systemet med fördel också kunna utnyttjas för ett kollektivt sparande i kooperativa former i enlighet med det förslag som centern nyligen lagt fram i en motion till detta riksmöte.

De överhängande kapitalproblemen innebär bl. a. att de regionala utvecklingsfonderna måste ges en central roll i den framtida närings- och regionalpolitiken. Avsikten med ombildningen av företagarföreningarna till utvecklingsfonder var framför allt att stärka och förbättra möjligheterna till stöd för den mindre och medelstora företagsamheten, att stimulera nyföretagande och utöka rådgivningen till företag och uppfinnare som står i begrepp att utveckla olika produktidéer. En sådan ökad satsning på de mindre företagen innebär samtidigt ökade förutsättningar att åstadkomma en mer decentralistisk samhällsutveckling.

Utvecklingsfonderna fick redan vid starten betydande medelstillskott både för sin egen verksamhet och för utlåning. Det stora intresset för fondernas verksamhet har ändå lett till stor knapphet på resurser. På många håll håller lånemedlen redan på att ta slut. Enligt centerns uppfattning bör därför riksdagen redan under innevarande budgetår tillskjuta ytterligare medel för att möta det stora lånebehovet hos olika företagsgrupper.

I ett något längre perspektiv måste inte minst fondernas exportfrämjande verksamhet byggas ut. De mindre och medelstora företagen har utan tvivel betydande exportmöjligheter. Det har visats inte minst i samband med den försöksverksamhet med särskilda handelshus som startats av ett par fonder. Det är angeläget att fler fonder får möjligheter att utveckla likartad verksamhet och att det kan anvisas särskilda medel för den.

Efter några år med vikande industrisysselsättning finns det nu förutsättningar för att denna åter skall börja öka. Hur det lyckas blir dock i betydande utsträckning avhängigt av hur regionalpolitiken utformas.

Behovet av fortsatt bantning i flera industribranscher och ansträngningarna att höja sysselsättningsgraden i de sysselsättningsvaga delarna av landet ställer krav både på ökade resurser och på en delvis annan inriktning av regionalpolitiken. En sådan förstärkning av regionalpolitiken är också en förutsättning för att åstadkomma en mer decentraliserad samhällsstruktur.

Enligt vår mening är det klok politik att tillgodose sådana krav. Det är fel att tro att omställningsproblemen i industrin och näringslivet skulle lösas billigare och bättre genom en ny flyttlasspolitik.

Den största sysselsättningsökningen kommer dock även under kommande år att äga rum inom statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet. Inte minst mot den bakgrunden är det nödvändigt att i ökad utsträckning lägga regionalpolitiska synpunkter också på utbyggnaden av den offentliga verksamheten. Centern har i motioner föreslagit att de centrala verken får i uppdrag att systematiskt planera för en utflyttning av olika funktioner och fristående avdelningar motsvarande 10 % av verksamheten. Vi förutsätter också att nytillkommande verk regelmässigt lokaliseras utanför Stockholm. En motsvarande decentralisering bör vara möjlig även inom kommuner och landsting.

Låt mig, herr talman, i detta sammanhang än en gång beklaga att det s. k. Volvoavtalet inte kunde föras i hamn. Motiven för att söka finna nordiska lösningar på industrins strukturproblem och på viktiga energifrågor kvarstår emellertid trots det inträffade med oförändrad styrka. Jag noterar såsom positivt att regeringen är beredd att fortsätta överläggningarna med den norska regeringen för att hitta konstruktiva lösningar. Inte minst risken för att vi annars blir mer och mer beroende av internationellt storkapital och multinationell företagsamhet talar för att vi på ett bättre sätt än hittills måste ta till vara de samarbetsmöjligheter som finns i Norden. Ingen tid får därför försittas att få i gång nya diskussioner med Norge och övriga nordiska länder om tänkbara samarbetsprojekt.

När det gäller energipolitiken kvarstår av allt att döma de åsiktsskillnader som ledde till trepartiregeringens upplösning. Även de gamla meningsbrytningarna inom socialdemokratin finns kvar. Det får vi besked om med jämna mellanrum. Den gruppering inom socialdemokratin som arbetar för en avveckling av kärnkraften tycks under senare tid snarast ha skärpt tonen mot den officiella partilinjen.

Man tycker att partierna under sådana omständigheter borde ha relativt lätt att enas om att låta frågan avgöras genom folkomröstning. Det motstånd som finns mot att låta folket direkt ta ställning till denna både i sak så betydelsefulla och politiskt så laddade fråga kan jag inte tolka på annat sätt än att det finns en uppenbar rädsla för att folket i en folkomröstning skulle avvisa den inriktning av energipolitiken som tre av partierna har bundit sig så hårt för.

På sina håll har det sagts att det inte skulle vara meningsfullt att ordna en folkomröstning nu men väl ett stycke in på 1980-talet. Det är en argumentering som jag har svårt att förstå. Ett folkomröstningsresultat måste rimligen ge bäst vägledning, om det resultatet kommer *innan* man mera definitivt binder sig för en viss energipolitisk linje. Riksdagen skall längre fram i år enligt regeringens planer ta ställning till energipolitikens fortsatta utformning fram till mitten av 1980-talet. Ett beslut vid det tillfället om att satsa pengar på att bygga ytterligare reaktorer, om att utnyttja överskottsvärmen vid kärnkraftverken för uppvärmning av de stora tätorterna samt om ytterligare

stora forskningsinsatser på kärnkraftsområdet innebär definitivt ännu ett långt steg på vägen mot kärnkraftssamhället utan att de förnyelsebara energikällorna har fått en verklig chans. En folkomröstning måste rimligen föregå ett sådant beslut – då är den ju verkligen meningsfull.

När det gäller skolan har centern i många år arbetat för ökade praktiska inslag i undervisningen och för bättre kontakt med samhälle och arbetsliv. En del har naturligtvis skett i det avseendet, men det går trögt. Därför utgör också kravet på mer praktik en av huvudpunkterna i den omfattande motion om skolan som centern nyligen har väckt här i riksdagen.

Inte minst måste den nya läroplan som skall ersätta den nuvarande ges en sådan inriktning. Det innebär inte minst att skolans kontakter med arbetslivet behöver förstärkas. Denna arbetslivskontakt behövs genom hela skolan men i särskilt hög utsträckning i anslutning till studie- och yrkesvalet samt under yrkesutbildningen. Det är också då som chansen är störst att bredda elevernas intresseinriktning och på så sätt påverka de traditionella könsrollerna.

Motionens andra huvudinslag är betoningen av baskunskaper. Att kunna läsa, skriva och räkna är helt avgörande för att tillgodogöra sig andra kunskaper i skolan. Baskunskaperna i sådana ämnen är också det som bäst kommer till användning i praktiska livet. Därför är det nödvändigt att skolan lägger större vikt vid dessa grundläggande färdigheter än vad som i dag är fallet.

Situationen i våra skolor är f. n. mycket varierande. På en del håll har bl. a. ordningsproblemen hopat sig i sådan omfattning att de bara går att bemästra med stor möda. På andra håll, och det gäller dess bättre i de flesta fall, fungerar skolan ganska hyggligt. Men också här finns det elever som inte finner sig till rätta, som inte finner undervisningen angelägen.

Framgång nås inte utan hårt arbete – det gäller i skolan som i andra sammanhang. Det är också viktigt med bestämda regler och krav. Skolan måste i detta avseende som i andra vara en träning för förhållandena i arbetsliv och samhälle.

Arbetet i skolan skall naturligtvis bygga på medmänsklighet och gemenskap. Varje individ är unik, och vi måste ge varje ung individ möjlighet att ta till vara sina förutsättningar. En viktig sak är att hem och skola hjälps åt att inpränta nödvändigheten och värdet av att ta personligt ansvar. Det är en förutsättning för ett solidariskt samhällsbyggande.

Dagens samhällsbyggare – vare sig de är politiskt verksamma, forskare eller befinner sig ute i produktionen – måste arbeta utifrån delvis nya förutsättningar. Det behövs, som vi i centern ser saken, också nya värderingar i samhällsarbetet, om framtidens samhälle inte bara skall bli ett i pengar rikare samhälle utan också ett i mänskliga kvaliteter bättre samhälle. Sådana värderingar sätter också i hög grad sin prägel på det förslag till omarbetat partiprogram som nu diskuteras ute i centerrörelsen.

På det internationella planet sker snabbt stora förändringar. De politiska självständighets- och frigörelsesträvandena i tredje världen har åtminstone i en del fall följts av ökad ekonomisk självständighet. Makt- och konkurrens-

förhållandena håller på så sätt på att förskjutas. Viktiga råvaror som olja, kaffe och te kan inte längre köpas till slumppriser av oss som bor i de rika länderna. Samtidigt närmar sig det ena unga industrilandet efter det andra steg för steg de ledande industriländerna när det gäller att frambringa avancerade industriprodukter.

Det ställer krav på omställningar i industriländerna. Den ekonomiska politiken, näringspolitiken och regionalpolitiken kommer i allt högre grad att få inriktas på att underlätta den anpassningen. Viktigast av allt är dock att vi accepterar att den utvecklingen innebär en inskränkning av vår *relativa* standard.

Inte minst i ungdomsgenerationen växer det också fram en medvetenhet om att det inte går att fortsätta hårdexploateringen av naturresurser och naturtillgångar. Vad som i det fallet fungerat som en väckarklocka är den tilltagande knappheten på viktiga naturresurser som åkerjord och mineral, jordens begränsade förmåga att tåla föroreningar samt miljöförgiftningarnas hälsoeffekter på människor och annat liv. Det gör det nödvändigt att forma framtidens samhälle med målsättningen att bruka och inte förbruka den rikedom som naturen erbjuder.

Herr talman! Det jag nu sagt innebär inte att centern säger nej till en fortsatt tillväxt. Om vi skall kunna rätta till den obalans vår ekonomi har gentemot vår omvärld så krävs en ökad tillväxt. Om miljoner människor runt om i världen skall komma ur svält och nöd krävs en fortsatt tillväxt i ekonomisk mening. Men vad vi behöver diskutera är tillväxtens innehåll och fördelning. Den diskussionen är angelägen, liksom det är nödvändigt att vi ser till att dra de rätta konsekvenserna för svensk del. Det finns anledning att ta lärdom av de misstag som vi här i Sverige och på andra håll gjort i samhällsplaneringen under senare decennier. De säger oss att materiella framsteg inte kan ersätta mänskliga kvaliteter – det må sedan gälla arbetsliv, uppfostran av den unga generationen eller omsorgen om våra gamla.

GÖSTA BOHMAN (m):

Herr talman! Vad denna värriksdag främst kommer att syssla med och vad som i första hand uppfyller våra medborgares tankar och sinnen är vardagsnära praktiska problem. Det är frågor om hur lönen skall räcka till, hur man eller hustru skall kunna förena ansvar om barnen med insatser ute i arbetslivet, hur sjuka och gamla skall kunna få den vård de behöver, hur tryggheten för våra pensionärer skall garanteras, och mycket, mycket annat av det slaget – i detta ett av världens rikaste länder.

Men vi får inte för den skull glömma bort vad som händer utanför våra gränser – hur små de trygghetsproblem är som vi brottas med i jämförelse med den otrygghet som råder runt om i en värld av osäkerhet, våld och t. o. m. öppet krig. Vi svenskar har all anledning att vara försiktiga och att satsa allt det som måste satsas för att bevara vårt folks oberoende och säkerhet samt balans och fred i Norden. Det är bl. a. därför som socialdemokraternas nya negativa försvarspolitik är så oroande, inte bara för oss själva utan också för våra nordiska grannar.

Än en gång har Indokina blivit krigsskådeplats. De har fått fel, som en gång trodde att en seger för FNL i Sydvietnam skulle inleda en period av inre frihet och demokrati, av nationellt oberoende och fred för Sydostasiens plågade folk.

Det blev inget oberoende. Det blev inte ett demokratiskt och fritt Sydvietnam. Det blev en total underkastelse under Hanoi, en hårdhänt politik för att stöpa om samhället i totalitär riktning. Och tiotusentals människor vågar varje månad sina liv för att söka en ny existens i främmande länder.

Det blev ingen frihet för Sydvietnams folk och ingen fred för Indokina. Laos förvandlas till en vietnamesisk lydstat. 40 000 vietnamesiska soldater står på dess territorium. Mer än 120 000 laotier har flytt till grannlandet Thailand.

Och nu är det Kambodjas tur. Den grymmaste av alla grymma kommunistregimer har krossats av krigsvana vietnamesiska divisioner. Sannolikt återstår lång tid av ockupation, motståndskamp och inbördes strider.

Jag har ingen anledning – trots facit – att ytterligare anknyta till det sena 1960-talets och det tidiga 1970-talets svenska debatt om Indokina. Det räcker att konstatera att det Vietnam som stöddes av en bred svensk opinion blev ett helt annat Vietnam än flertalet hoppades på, en totalitär regim som satsat på krig och inte främst på civilt återuppbyggnadsarbete.

Vietnam är det största mottagarlandet för svensk u-hjälp. För innevarande budgetår har 380 milj. kr. anslagits. För nästa år har regeringen föreslagit 400 miljoner.

Men så kan det inte fortgå. Ett oförändrat eller höjt stöd skulle kunna uppfattas som att vi rycker på axlarna åt det som händer. Och vårt folks vilja att arbeta in de miljarder som u-hjälpen kostar varje år skulle starkt försvagas, om vi bara traskade vidare utan att reagera inför händelseutvecklingen.

Stödet till Vietnam måste därför omprövas. Vi moderater har föreslagit en halvering. Tillsammans med de pengar som finns kvar från tidigare anslag bör det som då står till förfogande räcka till för att slutföra igångsatta projekt. Vad som sedan skall hända får bli beroende på utvecklingen där borta.

De pengar som vi därigenom drar in vill vi till större delen använda för att ge hjälp åt alla dem som flyr från det krig, det våld och det elände som följer i Hanoi truppers spår, till hjälp åt fattiga och hungrande flyktingar från Vietnam, från Laos och från Kambodja, som i dag befinner sig i överfyllda båtar eller i flyktingläger runt om i Sydostasien. Det är dessa människor som behöver vårt stöd och vår solidaritet, inte ledarna i Hanoi.

Herr talman! Det arbetsår som ligger framför oss är mera betydelsefullt än många, många andra år. Det är betydelsefullt inte därför att Sveriges folk den 16 september går till val utan därför att vi befinner oss i eller nära en brytpunkt i vår samhällsutveckling. Vi måste ta ställning till hur garantier skall skapas för fortsatt välbefinnande och sysselsättning för vårt lands medborgare och hur det samhälle och det ekonomiska system skall se ut, som kan ge oss sådana garantier med bevarad valfrihet och ett livskraftigt folkstyre.

Vi kan, herr talman, dra en del viktiga slutsatser av de två åren av borgerligt

trepartisamarbete.

Trepartiregeringen visade först och främst att en borgerlig regering kan styra vårt land, att den kan göra det med kraft och med mod och att den kan genomföra även impopulära åtgärder, när landets ekonomiska hälsa så kräver. Regeringen lade en fast grund för en återhämtning ur den ekonomiska kris socialdemokraterna lämnade efter sig hösten 1976. Vi fick bukt med inflationen och tog ett stort steg på vägen mot balans i vår utrikeshandel.

Tillåt mig, herr talman, att i sammanhanget travestera Olof Palme:

Aldrig någonsin i vår historia har Sverige befunnit sig i ett sådant krisläge som då den borgerliga trepartiregeringen tog över efter socialdemokraterna hösten 1976.

För det första hade vi stora, växande handels- och bytesbalansunderskott.

För det andra hade vi en industriproduktion som sjunkit sedan slutet av 1974.

För det tredje hade inflationen sedan flera år tillbaka legat på 10-procentsnivån.

För det fjärde förlorade vi marknadsandelar till utlandet.

För det femte hade vi under hela 1970-talet en sämre BNP-utveckling än man hade i andra länder. Sverige låg sist i OECD 1971 och 1972, trea från slutet 1973 och fyra från slutet 1976.

För det sjätte befann vi oss i en öppen valutakris då trepartiregeringen tillträdde. En tredjedel av våra valutatillgångar hade runnit ut några månader dessförinnan.

För det sjunde mötte vi överhängande kriser i företag efter företag, i bransch efter bransch: i stålbranschen, i varvsbranschen och i gruvbranschen. Dessa branscher och dessa företag hade redan före regeringsskiftet redogjort för sina problem för den dåvarande socialdemokratiska regeringen och fått rådet att vänta till efter valet. Några veckor efter det att den nya regeringen hade trätt till fick vi stoppa in omkring 2 miljarder kronor i Norrbottens Järnverk för att det företaget inte skulle likvideras.

Detta var alltså den verklighet vi mötte, den verklighet som Olof Palme – jag vågar påstå: mot bättre vetande – förnekade.

Men i stället för att han och jag skall stå här i kammaren och gräla om vad som är sant eller osant och rätt eller orätt, borde vi kunna överlåta den frågan åt objektiva och opartiska bedömare. Jag har därvid hänvisat till OECD, till internationella valutafonden och till all utländsk och inhemsk ekonomisk expertis. De vet hur det förhöll sig. Vill Olof Palme få klart för sig hur det verkligen förhöll sig, så är det alltså inga svårigheter för honom och hans socialdemokrater att få den vissheten, så att de sedan kan gå ut och tala om för svenska folket vad som är sant, hur det verkligen såg ut i Sverige, och inte ge en falsk skildring av den verklighet som människorna lever i.

En annan viktig slutsats vi kan dra av trepartisamarbetet är att trepartiregeringen demonstrerade falskheten i årtionden av socialdemokratiskt förtal om att borgerligt regerande skulle leda till social nedrustning. Alla påståenden om att sjukförsäkringen skulle brytas sönder, att ATP skulle rivs upp,

att arbetsmarknadspolitiken skulle raseras och att barnbidrag och pensionsutbetalningar skulle stoppas visade sig vara just det förtal, som vi alltid påstått att det varit fråga om.

Sist, men inte minst: Vad trepartiregerandet visade är hur tafatta och handfallna socialdemokraterna stått inför de problem som deras egen politik har skapat. De förslag de lagt fram i opposition skulle, om de hade förverkligats, ha förvärrat den ekonomiska kris som rådde hösten 1976.

Herr talman! Ett av våra största problem är det svenska skattestrycket. Vårt land har som bekant världens högsta skatter. Inte i något annat land får löntagarna i skatt avstå så mycket av sina löneökningar. Samhällsekonomiskt har följderna av detta blivit utomordentligt allvarliga. Skatterna har medverkat till att vi fått en långsammare produktionstillväxt under 1970-talet än flertalet andra länder. Skatterna har drivit på prisstegringarna. De fria förhandlingarna mellan parterna på arbetsmarknaden har minskat i betydelse. Våra företags soliditet och lönsamhet har försämrats. En nedgång har skett i nyföretagandet. Investeringarna har dämpats. Utvecklingskraften i vårt näringsliv har försvagats.

De enskilda medborgarna, de som ytterst betalar dessa skatter, börjar alltmer finna det olönsamt att göra extra arbetsinsatser, då de får behålla kanske bara någon enda tia av varje ny hundralapp. Det finns som bekant grupper i samhället som har 100-procentiga marginalsatser. Allt flera människor går i dag över från heltidsarbete till arbete på deltid eller halvtid – i Dagens Eko i morse redovisades siffror om detta.

Vi kan inte fortsätta på det här sättet. Jag har sagt det förut, och jag upprepar det på nytt: Det vore beklämmande, om politikerna i riksdagen och ute i kommunerna skulle bli de sista som ville medge vilket tungt samhällsproblem som skattebelastningen har blivit i vårt land.

Vi har helt enkelt slagit i skattetaket. Medborgarna accepterar inte längre – och det visar de i sitt handlande – politikernas avvägning mellan hur mycket samhället bör ta av deras inkomster och hur mycket människorna själva skall få behålla. De vill inte nöja sig med att bara få ha kvar var tredje eller var fjärde krona av sin inkomstökning.

Denna pågående skatterevolt framgår av den växande dolda sektorn i vår ekonomi. Vi är, som Gunnar Myrdal har sagt, på väg att bli ett folk av skattefyllare.

En del tror sig kunna komma ut ur detta genom ett nytt skattesystem. Det är möjligt att det går att finna ett bättre system än det vi har i dag. Men därmed löser vi inte våra grundläggande svårigheter. De sammanhänger med den snabbt växande offentliga sektorn, som – hur man än bär sig åt – måste försörjas med pengar som skall arbetas ihop av våra inkomsttagare, våra medborgare.

Nu påstår socialdemokraterna plötsligt att de kan lösa snart sagt alla svårigheter genom en s. k. produktionsfaktorbeskattning, en beskattning som redan i mitten av 1950-talet avvisades av en enig statlig utredning. Förslaget är i sak ingenting annat än en blandning av moms och arbetsgivaravgifter, en blandning som förenar båda dessa skatteformers sämsta

egenskaper. Vad det i själva verket är fråga om är att öka skattetrycket ytterligare.

Socialdemokraterna vill alltså öka skattetrycket nästa år med uppemot 15 000 milj. kr., dvs. 3 000 kr. på varje inkomsttagare i vårt land.

Låt oss, herr talman, ha fullständigt klart för oss att vi inte kommer till rätta med våra svårigheter genom nya eller nygamla eller höjda skatter. Vad som fordras förutom tillväxt i ekonomin – och det är kanske det väsentligaste – är sparsamhet och bättre hushållning.

Vi måste se över den "rundgång" med skatter och bidrag som har byggts upp under åren. Staten tar skattebetalarpengar med ena handen och ger tillbaka bidragspengar med den andra. Den processen är väldigt dyr. Den kräver tusentals byråkrater och den kräver miljontals blanketter.

Ungefär en gång per årtionde kommer socialdemokraterna med ett nytt skattepåhitt. När inkomstskatterna började slå i taket, då kom omsen och momsens. När momsens inte kunde höjas mer, kom arbetsgivaravgifterna. Och nu skall vi alltså få produktionsfaktorsskatter. Nya skatter, nya namn på skatter. Allt för att dölja att skatterna till sist alltid måste betalas av vårt lands enskilda medborgare.

Det finns – och det kommer alltför ofta bort i debatten – ett direkt samband mellan skatter och sparande. Ett underskott på sparande i den statliga sektorn – en budgetbrist med andra ord – kan motverkas genom ett högt sparande inom andra sektorer av samhällslivet. I stället för att höja skatter för att öka det offentliga sparandet, kan man få motsvarande samhällsekonomiska effekt genom att öka sparandet i företagen och hos enskilda hushåll. Skillnaden är bara den att sparande genom skattehöjningar minskar den enskilde medborgarens valfrihet medan sparande i hushållssektorn ökar valfriheten. Det är bl. a. mot den bakgrunden som socialdemokraternas kollektiva löntagarfonder skall bedömas. De påstås som bekant syfta till bl. a. att öka kapitalbildningen – dvs. sparandet – i vårt land.

Men pengar till fonderna måste tas någon annanstans ifrån. Byggs fonderna upp genom att företagsvinster helt eller delvis konfiskeras, då minskar sparandet i företagssektorn. Soliditeten och lönsamheten i företagen, som redan nu ligger på bottennivå och hämmar investeringsviljan, blir ännu mer försämrad. I stället för att stimulera investeringar, som alla talar om att vi skall göra, får löntagarfonder alltså precis motsatta följder. Fonderna kan också – vilket socialdemokraterna föreslagit – byggas upp genom att löntagarna tvingas avstå en del av sitt löneutrymme. Men det slaget av tvångssparande – det är det som det är fråga om – minskar i motsvarande mån hushållens möjligheter att spara. Det totala sparandet i samhället ökar inte.

Sparandet skall byggas på frivillighet, på att medborgarna drar ner sin konsumtion i vetskap om att de själva – om så behövs – får förfoga över sina sparpengar. Detta kan ske på många olika vägar, som alla leder till en spridning av ägandet, med andra ord vidgad delaktighet i förmögenhetsbildningen i vårt land, det som Olof Palme för en stund sedan talade så vackert om. Man kan exempelvis bygga vidare på det värdesäkra sparande som

trepartiregeringen införde och som ger möjlighet att spara antingen i bank eller i särskilda aktiefonder. Man kan alltså bygga ut det systemet och möjliggöra sparande i företagen, som gör de anställda till delägare i företagen. Vilken väg man än väljer, bör målet vara en spridning av ägandet, en spridning av ansvarstagandet och en ökning av det totala sparandet, inte ökad koncentration av makten hos några få och stora kollektiv.

En utbyggnad av det nuvarande värdesäkra sparandet kan också ske med särskilda bosparkonton, som vi har föreslagit i en partimotion. Därigenom skulle man kunna underlätta för medborgarna att förvärva en egen bostad, ett eget småhus eller en egen lägenhet över huvud taget. Vi har också föreslagit en lagändring, som skall göra det möjligt för boende att äga och lagfara sina lägenheter och därigenom nedbringa de nuvarande höga och alltför snabbt växande boendekostnaderna. Det finns inga som helst rimliga logiska skäl varför man kan äga sin bostad i en radhuslänga men inte sin bostad i ett flervåningshus. Den enda skillnaden är ju att i det förstnämnda fallet har bebyggelsen skett på längden och i det andra på höjden.

Valfrihet, herr talman, förutsätter ansvar. Fostran till frihet kräver fostran till ansvarstagande. Detta är en förutsättning för en fast samhällsgemenskap. När vi moderater begär att vårt samhälle skall präglas av frihet för den enskilde, kräver det att den enskilde kan förena friheten med förmåga och vilja att ta ansvar, inte bara för sig själv, sin familj och sina närmaste utan också för samhällsgemenskapen i dess helhet.

Därför är familjens och inte minst skolans förmåga och skyldighet att förmedla normer så betydelsefull. Att med andra ord lära ut vad som är sant och osant, vad som är rätt och orätt. Och inte minst vad begreppet hänsyn mot andra innebär. Skolans fostran till frihet får inte innebära att eleverna får göra vad de vill. Inte att de får uppträda hur som helst mot lärare, kamrater och den gemenskap som skolan utgör. Det måste ställas krav på eleverna redan på ett tidigt stadium, krav som underlättar för eleverna att senare motsvara de fordringar familjelivet och arbetslivet kommer att ställa.

Fostran till frihet måste också ge eleverna de kunskaper och de färdigheter som utgör ett nödvändigt villkor för att den unga generationen skall kunna växa in och verka i samhällsgemenskapen. Utan kunskaper förlorar frihetsbegreppet en stor del av sitt innehåll. Arbetslivet är i dag mycket mer komplicerat och mycket mer fordrande än det var tidigare. Strävandena efter medinflytande och medbestämmande är mer förpliktande. Om inte eleverna lärt sig att möta dessa nya krav har skolan misslyckats.

Trepartiregeringen föreslog och vidtog en rad åtgärder för att komma till rätta med skolans många problem. En del av dem har förverkligats. Andra ligger på beredningsstadiet. Om strävandena fullföljs bör det finnas bättre förutsättningar för att skapa den ordning och reda i skolarbetet som allt fler svenska medborgare i dag efterlyser.

Den vikande kunskapsstandard som den socialdemokratiska skolpolitiken lett till har blivit ett slags samhällsproblem. Sverige behöver ansvarsmedvetna, välutbildade och kunniga människor. Kan det behovet inte tillgodoses, drabbas hela vårt samhälle, men särskilt hårt de elever som under

sina många år i skolan inte fått den grund för senare insatser i arbetslivet som de har rätt att begära som medborgare i en demokrati av det slag vi har.

Jag har ingen möjlighet, herr talman, att här och nu redovisa alla de konkreta åtgärder som vi moderater har påyrkat i vår stora partimotion. Så mycket vill jag emellertid ha sagt, att om större krav skall ställas på eleverna då det gäller både hänsynen till andra, ordning och fasta arbetsrutiner samt prestationsvilja, då förutsätter detta en betygsättning som gör det möjligt för eleverna att avläsa de resultat som de har åstadkommit genom sitt arbete. Då krävs betyg som gör det möjligt för föräldrarna att bedöma hur deras barn följer arbetet. Och då behövs betyg för att blivande arbetsgivare skall kunna avgöra vederbörandes kvalifikationer för olika arbetsuppgifter. Och inte minst betydelsefulla är betygen genom att de underlättar för eleverna att i olika valsituationer välja den väg som bäst passar deras varierande personliga förutsättningar.

Valfrihet måste också prägla familjepolitiken. Många föräldrar saknar i dag möjlighet att välja. Både ekonomiska och praktiska skäl lägger hinder i vägen. Det är svårt – ibland omöjligt – att kombinera insatser i arbetslivet med en naturlig strävan att ta hand om barnen, i varje fall under deras första år.

Jäkt på arbetsplatser, jäkt hemma, oro över att inte få tillräcklig tid över för barnen, ängslan över hur de skall kunna anpassas till kollektivet i barndaghemmen. Medvetande om att barnen ofta begär mera av sina föräldrar än dessa har möjlighet att ge dem. Ekonomiska bekymmer som växer ju fler barnen blir. Insikten om att det med växande barnantal är omöjligt att genom nya insatser öka sina inkomster. Därför att vi har det skatte- och bidragssystem som vi har. Allt sådant ställer särskilda krav på en till samhällsutvecklingen bättre anpassad familjepolitik.

Trepartiregeringen vidtog åtgärder för att underlätta för barnfamiljerna och för att begränsa de här konflikterna. Den lagstadgade rätten till sextimmarsdag för småbarnsföräldrar och de första stegen mot en vårdnadsersättning ingick däri. De här insatserna måste nu fullföljas. Genom ett system med vårdnadsersättning och därtill anpassade barndaghemavgifter samt rätt till avdrag för nödvändiga vårdnadskostnader blir det möjligt att främja valfriheten och att bättre än nu förena arbete utanför hemmet med vård om barnen. Och de helt orimliga marginaleffekterna för flerbarnsfamiljer måste avskaffas.

Liknande problem möter man på andra håll inom vårdområdet. Även här krävs vidgade möjligheter för den enskilde att bestämma till vad och hur hans pengar skall disponeras. Det fordras mer av personlig vård, mer av hemvård, större i stället för mindre utrymme för privatläkare och privata tandläkare, avbyråkratisering i stället för byråkratisering, decentralisering i stället för centralisering, valfrihet i stället för myndighetsstyrning uppifrån.

Herr talman! I många av de frågor som jag här har berört – skatterna, sparandet, skolan, barnomsorgen och familjen samt inte minst själva grundvalen för vår ekonomiska politik i framtiden – är det min förhoppning att vi under den här vårriksdagen skall kunna komma överens över ett så brett politiskt fält som möjligt.

Men i vissa grundläggande frågor står trots det två skilda synsätt mot varandra i dag lika väl som för 5, för 15 eller för 25 år sedan. Den ena uppfattningen vilar på övertygelsen om att vårt folks framtid bäst gagnas av att samhällsfunktionerna i så stor utsträckning som möjligt centraliseras och att människornas vardag i allt större utsträckning utformas av politiker och genom politiska beslut. Den andra uppfattningen utgår ifrån att en decentraliserad samhällsekonomi ger det största utrymmet för de enskilda människornas valfrihet och ansvarstagande och därmed också för de initiativ och de arbetsinsatser som lägger grunden för välfärd och sysselsättning. Gränsen går alltså – starkt förenklat – mellan socialism och icke-socialism.

Det val som vi står inför i höst gäller om den ändring av den politiska kursen som ägde rum hösten 1976 skall ligga fast eller om rodret än en gång skall läggas om till en politik med alltmer av förmynderi och kollektivism. Jag är övertygad om att det sistnämnda vore till skada för vårt land och för vår ekonomi samt för de enskilda människorna och deras frihet och deras välfärd.

Jag tror inte att socialdemokraterna kan föra en skolpolitik som förbättrar kvaliteten i undervisningen och skapar ordning och drägliga arbetsförhållanden i våra skolor.

Jag tror inte att socialdemokraterna kan föra en politik som syftar till att sänka skatterna, och jag tror inte att de kan dämpa statens och kommunernas utgiftsexpansion.

Jag tror inte att socialdemokraterna är beredda att föra en politik som gynnar de enskilda människornas individuella sparande och som ger varje familj i vårt land som så vill möjlighet att äga sitt hus, sin lägenhet eller ett fritidshus för avkoppling och vila.

Jag tror inte att socialdemokraterna kan föra en ekonomisk politik som möjliggör en fri företagsamhet och ett näringsliv som är lönsamt och som kan skapa sysselsättning och trygghet för framtiden.

Jag tror kort sagt inte att socialdemokraterna – om de skulle komma tillbaka – vare sig kan eller vill föra en politik som svarar mot de krav som de enskilda medborgarna i dag reser eller som löser de problem som vi möter under kommande år. De klarade inte den arbetsuppgiften under sin regeringstid. Och de har i opposition visat sin oförmåga att redovisa trovärdiga och ansvarsmedvetna alternativ.

Herr talman! Trots det mycket omfattande tiopunktsprogram som Olof Palme för en stund sedan föredrog och som indirekt skulle kunna åberopas som ett erkännande för allt det som socialdemokraterna misslyckats med under sina 44 år, så kan vi läsa oss till i deras motioner vad de vill och vad de erbjuder konkret: mer av skatter, mer av statsingripanden, mer av centralisering och byråkratisering, mer av en skolpolitik utan bestämda mål och utan fasthet, mer av kollektiva beslut och mindre av enskild valfrihet.

Jag tror inte att Sveriges folk vill ha en sådan politik. Jag ser därför med optimism fram emot vårriksdagen, mot valkampanjen och mot det resultat som den kommer att leda till. Valet kommer att gälla hur människorna i vårt

land skall ha det under 1980-talet, i sista hand vilken valfrihet som de skall få, och hur mycket av sina tillgångar och sina inkomster som de skall förfoga över utan pekpinnar uppifrån.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohmans anföranden innehåller ett oändligt ordsvall av negativt känsloladdade ord om socialdemokratin. Det är liksom huvudinnehållet. Men det tänker jag inte ta upp – jag har för kort tid. Men det gör inte så mycket; det vore att ödsla tid. Jag får ta upp det i ett annat sammanhang.

Jag skall bara ta upp en enda fråga som intresserar mig: om det går att få fram ett besked i sak om vad herr Bohman egentligen menar. Han säger så här: Vi har inte försämrat den sociala tryggheten. Utbetalningarna har kunnat ske genom att man numera lånar. På vår tid betalade vi alla väsentliga utgifter – folkpensioner, barnbidrag osv. – med inkomster. Nu betalas de med lån till en tredjedel. Herr Bohman begriper lika väl som jag att det i längden inte kan fortgå. Man måste välja hur man skall kunna klara dessa utgifter. En ökad ekonomisk aktivitet ger bara en del. 25 miljarder kronor blir underskottet om fem år enligt herr Bohmans egna experter.

Sedan nästa led. Herr Bohman säger: Vi skall stoppa rundgången. Det är utbetalningar av pengar från staten till medborgarna. Jag tycker att det skulle höra till vanlig anständighet att tala om vad det är för utbetalningar som herr Bohman vill stoppa, eller minska. Vi har ju budgeten ganska klar för oss. De stora punkterna när det gäller en sådan här rundgång är folkpensioner, det är barnbidrag och bostadsbidrag, vilka hör ihop, det är livsmedelssubventioner, det är sjukvård, som man möjligen kan räkna dit, och några sådana saker till. Det är de stora posterna i budgeten, och det är detta som herr Bohman kallar för rundgång.

När nu herr Bohman säger att rundgången bör upphöra eller minskas och budgetläget är som det är, då måste herr Bohman kunna tala om vad det är han vill skära ned på. Jag tror att alla medborgare, som vi fått höra talas om här, är intresserade av sina vardagsfrågor. Alla de känslomässiga övertoner som herr Bohman tar till tror jag inte att medborgarna är så ohyggligt intresserade av. Jo, kanske man känner sig upplyft av dem bland herr Bohmans egna kärntrupper; jag vill inte alls bestrida det. Men när medborgarna hör herr Bohman säga att man skall hejda rundgången – utbetalningen av pengar från statskassan – så tror jag att de lyssnar. Och då frågar man sig: Vilka utbetalningar? Hur mycket betyder det? Vad? Herr Bohman skall inte tro att han skall kunna gå igenom en hel vår i riksdagen och en hel valrörelse utan att kunna ge ett konkret svar på den frågan.

Jag skall inte ta upp polemik med herr Bohman i övrigt. Det blir andra tillfällen att göra det, och jag har inte tid till en sådan polemik med de debattregler som gäller. Men jag har tid att ställa denna enkla fråga: När herr Bohman talar om att minska rundgången, vilka utbetalningar är det då han vill skära ned?

GÖSTA BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först beklaga att Olof Palme inte var intresserad av att gå in på det känsloladdade meningsutbyte som brukar förekomma mellan oss två. Jag vill inte säga att det är berikande i ordets rätta mening, men det är i varje fall rätt upplysande att få konstaterat hur långt ifrån varandra vi står i vår bedömning av hur enskilda människor upplever sin tillvaro i Sverige.

Det är också beklagligt att Olof Palme inte tog upp den kastade handsken, som innebar att jag bad Olof Palme att underkasta sig en skiljedomsbedömning av Sveriges ekonomi under de gångna åren, om orsaken till att vi har de problem vi har och om trepartiregeringens fögderi. En internationell analys av det slaget skulle omöjliggöra för herr Palme att fortsätta sin svartmålning av trepartiregeringens ekonomiska politik. Jag vill påstå att Olof Palme lämnar denna svartmålning till det svenska folket mot bättre vetande.

Jag är lika bekymrad när det gäller budgetens underskott som alla andra talare. I dag är detta inget problem. När tiderna vänder och vi utnyttjar den fulla kapaciteten i vårt näringsliv, så kommer det att skapa problem. Men det innebär å andra sidan att om vi utnyttjar full kapacitet har vi också full tillväxt. Då behöver vi inte betala de dyra pengar som vi i dag alla betalar för att hålla arbetsmarknaden gående. Vi behöver inte göra de väldiga industriella satsningar som vi har tvingats att göra. Jag har inget minne av att Olof Palme har kritiserat några enskilda industriella satsningar, utan han har accepterat dem allihop. Men med fullt kapacitetsutnyttjande krymper automatiskt det här alltför stora, växande budgetunderskottet.

Vi kan bara ta ett enda exempel, som jag tycker är belysande. Vi har i dag i runt tal 200 000 människor som betalas genom AMS-medel, i beredskapsarbeten, utbildning och annat. 200 000 människor motsvarar i direkta kostnader ungefär 10 miljarder kronor, som vi när vi arbetar för fullt och utnyttjar den produktionskapacitet vi har i vårt land skulle slippa betala. Det belyser bara hur relativt det här begreppet budgetunderskott är. Det är inte en fråga om att staten skall ha sin bokföring täckt med plus och minus på bägge håll, utan det är fråga om vad samhällsekonomin tål.

Sedan gäller det rundgången. Om man tar in så mycket i skatt av en familj att den familjen måste ha en massa bidrag för att klara sig, då är det fråga om en rundgång. Då vore det bättre för den familjen att den slapp betala så mycket i skatt och därigenom också kunde avstå från bidragen. Det är en bedömning i varje särskilt fall.

Det svenska bidragssystemet är i dag uppbyggt i stor utsträckning så, att ett mycket stort antal människor som inte behöver det ekonomiska stödet genom bidrag lyfter det ändå. En stor del av räntesubventionerna i bostadsbeståndet går till personer som befinner sig i ett sådant ekonomiskt läge att de definitivt inte behöver detta. Jag tycker att det verkligen borde vara ett gemensamt intresse för alla att göra en ordentlig analys av hela den svenska bostadspolitiken. Ni kanske avvisar en sådan i dag, men det är min bestämda övertygelse att den analysen kommer att framtvingas vad ni än tycker om ett par år.

Rundgång är dyrt. Rundgång leder till ökad byråkratisering och ökat

Nr 76

Onsdagen den
31 januari 1979

Allmänpolitisk
debatt

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

blanketteraseri, och jag skall gärna erkänna att detta är ett svårt problem. Det är därför vi har begärt att man skall göra en ordentlig analys. Vi har krävt en ordentlig expertanalys av detta för att få klarlagt vad som är verkligt angeläget och var man skulle kunna åstadkomma väsentliga besparingar. Personligen tror jag – jag talar bara för mig själv – att man skulle kunna åstadkomma betydande lättnader, betydande besparingar och minskande skattebörd om man knöt den här bidragsrundgången i stor utsträckning till själva skattesystemet, mer än vad man gör nu. Kopplingen mellan bidrag och skatter måste göras bättre, den måste göras på ett helt annat sätt.

Men det avgörande måste vara, att om det finns en allmän uppfattning om att den svenska skattebelastningen är ett allvarligt samhällsekonomiskt problem som vi måste angripa – och på den punkten tycker jag mig ha hört instämmande synpunkter från folkpartiet och centerpartiet, medan socialdemokraterna föreslår 15 miljarder i ökade skatter – är det ett gemensamt intresse att vi sätter oss ner och studerar den svenska rundgången och ser efter hur vi kan lösa detta problem utan att de människor som verkligen behöver stöd och bidrag drabbas.

Det är ett gemensamt intresse för oss alla att klara detta, om vi är överens om att höjda skatter och höjda utgifter icke löser problemen med bidragssystemet, utan bara gör det värre och sämre för oss alla. Det är den springande punkten i dagens ekonomiska situation, det är brytpunkten i vår ekonomi. Vi har i dag kommit så långt i Sverige att vi definitivt icke kan lösa budgetunderskottsproblemet och andra samhällsekonomiska problem genom att fortsätta att höja våra skatter. Gå ut och fråga folk på gator och torg, och hör efter hur människorna i dag reagerar i den situation där de befinner sig!

I mitt första anförande erinrade jag om att allt fler människor går över från heltidsarbete till deltidsarbete. Det är kostsamt för hela den svenska samhällsekonomin.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller den internationella bedömningen vill jag erinra om att en internationell expertpanel utnämnde Sverige till det land som 1975 hade fört den mest framgångsrika ekonomiska politiken i världen. Nyligen kom en bedömning där Sverige numera placerades som nr 13 av 16 deltagande länder. Värderingen är redan gjord, herr Bohman.

Aldrig någonsin har den ekonomiska utvecklingen i Sverige varit så dålig som under de år då Gösta Bohman var ekonomiminister. Aldrig tidigare torde skattetrycket ha ökat så snabbt som under de år då Gösta Bohman var ekonomiminister. Detta är bara faktiska konstateranden.

Gösta Bohman säger nu att budgetunderskottet kommer att minska, om vi får en aktivitet i näringslivet. Men hans egna experter säger att budgetunderskottet om fem år är 25 miljarder – även vid fullt utnyttjande av våra resurser, en gynnsam ekonomisk utveckling och utan en enda reform. Smit inte undan där!

Gösta Bohman säger sedan att det skall göras en expertutredning. Jag

kommer ihåg hur ni i alla år krävde att det skulle tillsättas expertutredningar, besparingsutredningar. Till slut fick ni igenom det i riksdagen, och vi tillsatte besparingsutredningen. Trepårtiregeringen hade inte funnits mer än en vecka förrän ni avskaffade besparingsutredningen, för ni hade ingenting att föreslå. Och då var det bäst att dränka besparingsutredningen i glömskans brunn. I två år regerade ni utan att lägga fram några besparingsförslag. Däremot höjde ni skatterna mer än någon annan regering. Efteråt kommer ni och säger: Vi vill ha en ny expertutredning. Vilken ynkedom! Vilken feghet!

Jag har så oerhört kort tid på mig, medan herr Bohman har det fördelaktigt jämfört med mig – han kommer efter mig och har tid att lägga ut texten.

Jag ställde till Gösta Bohman frågorna: Vad är det för rundgång som ni pratar om? Vad skall ni spara in på? Jo, höjda hyror skall det nog bli – det kan man möjligen utläsa av herr Bohmans anförande. Men i övrigt är det bara ett konservativt mummel om att vi har ett budgetunderskott och att vi nog måste skära ned det som betalas ut. Gösta Bohmans tidigare regeringskolleger sitter tysta som mumier, för de vågar inte stå upp och protestera. När det gäller att värna den sociala tryggheten i Sverige mot alla dessa reaktionära resonemang tvingas socialdemokratin stå ensam – det är den gamla erfarenheten. Men herr Bohman vågar icke svara. Det kanske blir en höjning av hyrorna – det kan man möjligen få ut av herr Bohmans anförande, men f. ö. var det bara enorma gester och tal om rundgångar, bidragssänkningar och skattesänkningar. Sedan slutar det hela: ja, det får nog bli en expertutredning. Eftertankens kränka blekhet, ganska fejt och ganska ynkligt, men avsikterna är nog i grunden ganska onda.

GÖSTA BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Olof Palme läser verkligen internationellt tryck som f-n läser Bibeln. Läs på bättre nästa gång, Olof Palme, så kommer det att gå bättre här också.

Gå ut, Olof Palme, till människorna och tala om för dem att det är reaktionärt att göra gällande att skattebelastningen i Sverige är alltför hög. Gå ut till människorna och säg att det är reaktionärt att påstå att vi inte kan ha det här skattesystemet längre, eftersom det går ut över vår samhällsekonomi, vår tillväxt och vår framtid och att vi måste skapa någonting bättre. Gå ut och tala om för dem att det är reaktionärt att göra detta gällande. Då får ni se hur mycket tro folk därefter sätter till Olof Palme. Det är *icke* reaktionärt att säga det som alla människor i vårt land i dag tycker och tänker.

Det är inte sant att den gamla trepartiregeringen – under min tid, som det hette – vidtog de påstådda negativa åtgärderna och höjde skatterna. Vi sänkte skatterna 1977 och 1978. Vi genomförde indexreglering av skattesystemet och hindrade därigenom skatterna att höjas i takt med inflationen. Var det också reaktionärt? Olof Palme vill göra detta gällande. Folk tycker det inte. Utan den indexregleringen hade vi inte haft det fina avtal på arbetsmarknaden som vi haft. Staten tog in i direkt skatt 1976, när Olof Palme styrde, 36 miljarder kronor. 1977 hade vi på grund av skattesänkningarna kommit ned till 32 miljarder och 1978 till 31 miljarder. Det var en klar skattesänkning.

Samtidigt höjde kommunerna sina skatter. Och de hade aldrig höjt skatterna så mycket som just då. Kommunerna kan vi inte ta ansvar för. Vi har verkligen gjort vad vi kunnat för att få ned den kommunala skatte- och utgiftsexpansionen utan att få något nämnvärt stöd från Olof Palmes socialdemokrater ute i landet.

Än en gång Olof Palme: Det är fel att påstå att skattetrycket aldrig höjts så mycket som under åren 1976–1978. Olof Palme har påstått detta förut. Enbart mellan 1975 och 1976 höjdes skattekvoten *mera* i Sverige än under de *två* år då det satt en borgerlig regering. Vi höjde momsens, heter det. Ja, det gjorde vi. Anledningen var att vi var tvungna att göra det. Det hörde ihop med devalveringen, som vi tvingades att vidta för att rätta till de tokigheter som Olof Palme hade lämnat efter sig. Hade Olof Palme i oppositionsställning fått igenom sina förslag, skulle skattetrycket i dag ha varit 9 miljarder kronor högre än vad det är i dag. Ovanpå detta vill Olof Palme nu lägga ytterligare 15 miljarder kronor. Är inte detta reaktionärt?

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Gösta Bohman tog inte helt oväntat upp frågan om Indokina. Samme Gösta Bohman som för några år sedan beskrev de amerikanska terrorbombningarna mot Vietnam som bombningar för fred kräver nu cyniskt att det svenska biståndet till det krigshärjade Vietnam skall upphöra. Vi tillbakavisar Gösta Bohmans och moderaternas krav. Kampanjen mot Vietnam, som utsatts för historiens värsta bombkrig och som under extremt svåra förhållanden och yttre stormaktshot söker återuppbygga landet, måste tillbakavisas.

Herr talman! Vem bestämmer i dag över Sveriges näringsliv? Det är ett fåtal mäktiga kapitalägargrupper, med familjen Wallenberg i spetsen. 1978 svarade de 25 viktigaste ägargrupperna i Sverige för 40 % av sysselsättningen inom näringslivet. Wallenbergarna är den överlägset mäktigaste. Och det är dessa grupper, valda av ingen, utsedda endast genom den makt de skaffat sig över frukterna av andras arbete, som bestämmer över samhällsekonomins utveckling. Det är deras spekulationer efter vinster – för egen räkning, inte för folkflertalet – som avgör människors villkor, arbete och utkomst.

När vinstutsiktarna är sämre i den kapitalistiska världen minskar finansgrupperna sin produktion och sina investeringar – åtminstone här i Sverige – och då ställs folk utan jobb.

Politiskt kan man förhålla sig på tre sätt till detta. Det går att vara passiv. Det går att försöka hjälpa upp kapitalägarnas vinster för att förmå dem att låta produktionen fortsätta att växa. Men det går också att angripa deras makt. Det går att inrikta politiken på att få en samhällsekonomi som styrs efter folkets vilja, intressen och behov.

De regeringar vi haft under 1970-talet har valt att satsa på fortsatt kapitalägarakt över näringslivet. Man har spridit mer och mer av förmåner till kapitalägarna. Den politiken har, sedan den på allvar slog i genom under 1960-talet, visat sig misslyckad. Kapitalägarna har kunnat fortsätta att driva näringslivet för egna vinster och inte för samhällsnyttan. Mera bidrag, mera

skattelättnader, ökade garantier och krediter har de fått och tackat för sig med ökad arbetslöshet, utarmning av orter och hela regioner, arbetshets och utslagning. Den politiken har inte lett till ökad samhällelig kontroll över näringslivet. Den har inte heller lett till att konjunkturerna bättre kan bemästras av riksdag och regering. Att vi kanske nu går mot en period av lindrigare kris sker oberoende av gävpolitiken: den kapitalistiska ekonomin uppträder på det viset, den utvecklar sig i en vågrörelse.

Men denna vågrörelse skall man inte dra för stora växlar på. Folkpartiregeringen, som vi nu dras med, påstår att en avgörande förändring inträffat under 1978. Avgörande på vilket sätt? Inte har vi väl nu kommit till en högkonjunktur som inte snart kommer att avlösas av en ny lågkonjunktur? Inte har vi väl nu kommit till en situation där hela den utveckling vi haft i samhällsekonomin sedan slutet av 1960-talet skulle brytas? Vändningen har ju faktiskt ännu så länge haft mycket liten inverkan på de flesta människors liv. Den standard som sänkts under de borgerliga regeringarna har inte återställts. De arbetslösa var ju i december 1978 – den senaste tidpunkt för vilken uppgift föreligger – 9 000 flera än i december 1977, och därtill har AMS arbetslöshetsdöljande verksamhet kraftigt expanderat.

Investeringsstakten i näringslivet är låg, tendensen till industriutflyttning och export av jobb har inte brutits, flyttlasspolitiken gentemot Norrbotten och andra glesbygdsområden förvärras och de multinationella företagens makt över näringslivet har inte minskat – inte heller osissheten i den ekonomiska utvecklingen och inte heller vissheten om att en högkonjunktur nu 1979 snart åter slår om i sin motsats. Inget av detta har förändrats på ett avgörande sätt. Inget av detta har regeringens gävpolitik gentemot kapitalägarna förmått ändra på.

Gåvorna till företagen växte drastiskt när de borgerliga partierna kom i regeringsställning. Det handlar om en hel snårskog av olika direkta och indirekta stödformer, som inte alltid kan mätas i exakta kronor. Det handlar om bidrag, om krediter, om subventioner, om skattelindringar, om devalveringarna – som ju innebar merinkomster för exportkapitalet men drabbade löntagarna i egenskap av konsumenter. De direkta bidragen till det privata näringslivet under den snart äntligen tilländalupna treårsperioden kan uppskattas till storleksordningen 15–20 miljarder kronor. Minskningen och slopandet av allmänna arbetsgivaravgiften kommer nästan upp i samma storlek. Lån och kreditgarantier gick bara under 1977 upp till 36 miljarder kronor. Skall vi härtill lägga devalveringarnas inkomststärkande betydelse för storkapitalet och andra subventioner, t. ex. att bolagen slipper betala skatt genom att lägga pengar i skattefria investeringsfonder, osv., så kommer vi upp i belopp på vida mer än 100 miljarder kronor.

Det rör sig alltså om väldiga belopp. Men den ekonomiska politiken har inte blivit mera effektiv för det. Samhällsinflytandet över näringslivet har inte växt. Det har däremot arbetslösheten och kapitalexporten – trots att denna tillfälligt minskade under 1978. Sammanfattningsvis: de borgerliga regeringarna har bedrivit en dyr men dålig ekonomisk politik.

Den första borgerliga regeringen hade inte ens hunnit in i kanslihuset

förrän Arbetsgivareföreningen och storfinansen gick ut till offensiv. I en massiv annonskampanj i tidningarna krävde de lönestopp, ökad produktion, konjunkturanpassad arbetstid och försämrade sjukförmåner.

De borgerliga regeringarna har inte heller gjort storfinansen besviken. Allt deras arbete har tagit fasta på att stödja och stärka storfinansen. Löntagare, barnfamiljer och pensionärer skall ensamma bära krisens bördor.

Man har höjt priser och hyror. Man har höjt moms. Man har dragit ner daghemsbyggandet. Man har skurit ner bostadsbyggandet. Man har devalverat kronan. Man har gjort tusentals arbetslösa. Man tänker avfolka hela landsändar. Man har accepterat valutaexport, kapitalexport och industriutflyttning. Man har sänkt arbetsgivaravgifter. Man har krävt lönestopp och nästan fått det genomfört. Det har Gösta Bohman bekräftat här i dag.

Detta är borgerlig regeringspolitik, oavsett antalet partier i regeringen. Detta är något annat än de vallöften som så frikostigt delades ut under den senaste valrörelsen – löften om 400 000 nya jobb, skattesänkningar, prissänkningar m. m.

Borgerlig politik – det har inneburit ständigt högre priser. Bara matpriserna har stigit med över 20 %. Det innebär över 150 kr. i månaden för en genomsnittsfamilj. Detta har drabbat barnfamiljer och pensionärer särskilt hårt. Regeringen har inte ens gjort allvarligt menade försök att stoppa prisökningarna.

Regeringen brukar hänvisa till det prisstopp som den införde, men maken till skoj får man leta efter. Förklara annars hur matpriserna stigit med mer än 150 kr. per månad för en genomsnittsfamilj under regeringstiden! Regeringens prisstopp var ett såll, fullt av undantag som medgav prishöjningar. Vad än de borgerliga påstår kan alla se efter i sitt eget facit. Där framgår det klart och tydligt att prisstegringarna varit rekordstora.

Varför har regeringen inte infört ett verkligt prisstopp?

Det är samma sak med hyreshöjningarna. Hyrorna har tillåtits öka oavbrutet och tar en ständigt större del av arbetsinkomsten. Hyrorna har sedan 1976 i genomsnitt blivit 200 kr. högre per månad. Snart tvingas folk välja om de skall äta eller om de skall bo.

Men regeringen är passiv. Den har inte gjort annat än uttryckt förståelse för problemen. Regeringen kunde ha ingripit konkret mot hyreshöjningarna.

Varför har regeringen inte infört hyresstopp?

Under alla dessa år med borgerliga regeringar har bostadsbyggandet minskat katastrofalt. Vi har i dag långa bostadsköer. I två tredjedelar av landets alla kommuner råder en akut bostadsbrist.

Barnfamiljer är trångbodda. Pensionärer behöver bättre bostäder. Ungdomar vill ha egna lägenheter. Därför har spekulatören och svartbörs-handeln med bostäder ökat. Utöver de redan höga hyrorna tvingas de bostadslösa nu betala åtskilliga tusenlappar under bordet för att få en lägenhet.

Pensionärerna får nöja sig med de bostäder de har. Ungdomarna måste bo kvar hemma, och barnfamiljerna tvingas acceptera sin trångboddhet. De enda som får bra bostäder är de med plånboken full av tusenlappar.

Den borgerliga regeringen lovade att 100 000 nya daghemsplatser skulle byggas på fem år. Men kommunerna som skulle bygga dem saknar pengar, och därför växer nu köerna.

Om allt går väl, och med litet tur, kanske målsättningarna klaras på sex sju år.

Även här beklagar regeringen men vägrar ingripa konkret. Den verkar tvärtom hoppas att barnen skall växa ur daghemskön eller att föräldrarna själva skall ordna barntillsynen.

I dag går var fjärde byggnadsarbetare arbetslös. Vpk, Byggnadsarbetareförbundet och många kommuner har krävt konkreta insatser från regeringen för ett ökat byggande. Vi har krävt satsningar för att bygga nya bostäder och sanera gamla.

Bostadsministern sade nyligen att regeringen vidtagit åtgärder. Byggandet är på gång, sade hon. Jämför man med åren innan ser man det. Men skall inte byggandet jämföras med de behov som finns? Innebär det inte annars att man accepterar bostadsbrist och trångboddhet? Den borgerliga regeringens bostadspolitik är en ren eftergift för vinst- och spekulationsintressena. Behovet av bostäder kan förutses. Byggandet kan planeras, men den borgerliga regeringen har satt planlösheten i system.

Ett av de tydligaste exemplen på denna slappa, liberala låtgåpolitik och perspektivlöshet är behandlingen av befolkningen i Norrbotten. Där är hotet om driftsinskränkningar i Malmfälten akut. Det är oviss om det blir någon utveckling av SSAB i Luleå. ASSI:s boardtillverkning hotas av nedläggning. Vattenkraftsutbyggnaden kommer att vara avslutad om ett par år.

22 000 människor går arbetslösa, och av dem har 14 000 beredskapsarbete eller får arbetsmarknadsutbildning. Arbetslösheten och undersysselsättningen bland kvinnorna är enorm. Den kan inte preciseras, eftersom de flesta kvinnor inte anser det lönt att söka arbete.

Denna uppräknning kunde fortsätta, men vad som sagts räcker för att konstatera att det koloniala utnyttjandet av landets rikaste del skall fortsätta.

Vad tänker regeringen göra för att trygga en varaktig sysselsättning för människorna i Norrbotten? Uppenbarligen ingenting, att döma av statsminister Ullstens egna ord, eftersom den satsning på LKAB man säger sig vilja göra är helt otillräcklig.

Nej, vad man tänker göra är att sätta tågen och flyttbussarna söderut i rullning igen. Den gamla flyttlasspolitiken skall åter komma till heders, precis som under 1950- och större delen av 1960-talet, då administrerad av socialdemokratiska regeringar.

Några målmedvetna satsningar tänker man uppenbarligen inte göra, därför att det inte passar storfinansen – regeringens verkliga uppdragsgivare. Någon hjälp från Per Sköld kan norrbottningarna inte heller vänta, så länge han hävdar: "Det är inte vår uppgift att syssla med sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik." Det var alltså Statsföretags chef som yttrade detta.

Vad som måste till är målmedvetna satsningar som sätter stopp för

Onsdagen den
31 januari 1979

Allmänpolitisk
debatt

rovdriften och som innebär planerad hushållning med tillgångarna för att trygga jobb och materiell standard för framtiden. Kommunerna i Norrbotten har utförligt presenterat en utvecklingsplan för Norrbotten som ger 6 000 nya jobb och kostar ca 8 miljarder kronor fördelat över fem år. Låt mig ge några exempel:

Inga nedskärningar av arbetsstyrkan inom LKAB innan nya arbetstillfällen skapats.

Breddning av näringslivet i malmfälten till både etablerade och nya industrier.

Börja att bryta Kaunisvaaramalm. Anlägg en konstgödsfabrik i Norrbotten.

Gör Luleå till ett centrum i en järn- och stålregion.

Bygg ut förädlingen av skogsindustrin bl. a. vid ASSI.

Utveckla jordbruket och inte minst trädgårdsnäringen.

Förbättra kommunikationerna och utveckla frakstödet.

Bygg ut järnvägen mellan Pajala och Kaunisvaara och anslut den till det finska järnvägsnätet i Kolari.

Bygg ut flygförbindelserna genom ett inlandsflygfält.

Detta är någonting helt annat än den flytlasspolitik – eller det "omflyttningsalternativ", som det ibland så vackert kallas – som inte ger ett enda nytt jobb.

Var är de 2 300 nya jobben i Norrbotten som alla partier i riksdagen var överens om för några år sedan?

Jag vill fråga statsministern: Vart skall vi f. ö. skicka alla arbetslösa norrlänningar? Genom den politik ni driver ökar arbetslösheten också i Södermanland, Värmland, Stockholm, Göteborg osv. Tala om var jobben finns till alla dem som nu skall flytta söderut! Så här ser den borgerliga regeringens politik ut. Så har ni styrt och ställt till det för människorna i Sverige. Därför anklagar vi den borgerliga regeringen för slöseri med statsmedel. Ni har bara berikat storfinanserna med alla bidrag och gåvor, och därför är ni också medansvariga för dagens arbetslöshet.

Vi anklagar er för att ha tillåtit pris- och hyresstegringar. Ni kunde ha satt stopp för dem, ni kunde ha infört pris- och hyresstopp.

Ni är skyldiga till bostadsbristen. Behoven hade kunnat förutses, och ni borde ha planerat för ett ökat byggande.

Ni är ansvariga för bristen på daghemsplatser. Ni kunde ha ställt tillräckligt mycket pengar till kommunernas förfogande. Då hade ni också kunnat ålägga kommunerna att bygga ett tillräckligt antal daghems- och fritidshemsplatser.

De borgerliga regeringarna har medvetet drivit denna löntagarfientliga politik. Huvudlinjen – som man har lyckats med – har varit att krisens bördor skulle bäras av folkflertalet. Så var det bestämt och så fick det bli!

Herr talman! Den borgerliga trepartiregeringen sprack på frågan om kärnkraften. Samtidigt bedyrade dock samtliga partiledare att de i övrigt var överens, t. o. m. om möjligheterna att ordna en folkomröstning. Nu har också Palme förklarat att han inte är emot en folkomröstning.

Frågan är nu vad man är överens om egentligen och om man verkligen är överens. När vill man t. ex. att folkomröstningen skall genomföras?

Vänsterpartiet kommunisterna har länge föreslagit folkomröstning om kärnkraften. Vi har föreslagit en folkomröstning som skall gälla huruvida vi skall ha kärnkraft som energikälla i Sverige för all framtid eller inte. Endast genom att ställa frågan på detta sätt och begära att få den besvarad med JA eller NEJ kan den verkliga folkmeningen bli klar. Vi menar att en folkomröstning bör genomföras före valet.

Socialdemokraterna har förklarat att de inte alls är främmande för tanken på en folkomröstning – när nästa energipolitiska beslut skall fattas.

Ja, det är så dags då, när Sverige anpassats ytterligare till kärnkraften! Allt fler socialdemokratiska väljare, medlemmar och sympatisörer, inte minst SAFE – den socialdemokratiska arbetsgruppen mot kärnkraft – kritiserar nu öppet den socialdemokratiska partiledningens linje.

Vpk ger klara besked: kärnkraften skall avvecklas och de alternativa energikällorna utvecklas och användas. Folkomröstningen behövs för att få fram folkmeningen. Allt fler löntagare och arbetarväljare blir motståndare till kärnkraften. Hur skall de då uttrycka detta motstånd? Vi vet också att de kärnkraftsvänliga partierna i riksdagen inte är särskilt representativa för sina väljare. Just därför menar vi att det är ett demokratiskt krav att dessa människor, utan bindning till andra frågor, får ge sin mening till känna i en folkomröstning.

Den svenska storfinansen, som många länge förnekade fanns, intar en unik ställning. Det har klagjorts under de senaste dagarna. Den intar en unik ställning även jämfört med andra länder. Vi har nyligen sett denna storfinans i aktion. Högt ovanför de anställdas och hela samhällets huvuden förhandlade den med Norge om ett man kan nästan säga handelsavtal om oljeleveranser och om svenska råvaror som de själva inte ens ägde. Sådan är kapitalismen, och sådan är den svenska storfinansens maktställning.

Regeringen satt snällt vid sidan om och överlät åt Volvo att överta regeringens uppgifter. I folkpartiets regering sitter man tyst och stilla när storfinansen förhandlar och spekulerar för högre profiter – på sin höjd justerar man skatterna för att underlätta affärerna.

Den ojämförligt mäktigaste av familjerna som utgör den svenska storfinansen är familjen Wallenberg. Affären med Volvo hotade dess egna intressen, och plötsligt, utan att någon förstod hur, försvann hela idén med avtalet. Volvo blåste av den extrainkallade bolagsstämman, och Ola Ullsten försökte verka oberörd.

Det här illustrerar för människorna den enorma maktkoncentration som finns i näringslivet. En liten grupp maktfullkomliga aktieägare bestämmer. Nu vet vi att den decentraliserade marknadshushållningen i verkligheten är centrerad till Skandinaviska Enskilda Banken och Marcus Wallenberg, säger Olof Palme och varnar för att släppa in mer kapital i Volvo.

Det är bra att socialdemokratin efter 44 år i regeringsställning och två år i opposition gör denna upptäckt. Men ännu viktigare än själva upptäckten är: Vilka slutsatser drar man av detta?

I inget land förekommer att en enskild finansfamilj har en så dominerande ställning som den Wallenbergarna har i Sverige. Genom att ha byggt sitt finansimperium enligt samma princip som kinesiska askar kontrollerar familjen Wallenberg genom en egen kärnförmögenhet ett kapital om minst 20 miljarder kronor. Wallenberggruppen omsluter företag som L M Ericsson, Electrolux, SKF, ASEA, Saab-Scania, STAB, Atlas Copco, Alfa-Laval, Fläktfabriken, Stora Kopparberg, KemaNobel, Astra, Broströms, ESAB m. fl.

Vi kommunister var länge ensamma om att angripa denna enastående maktkoncentration. Nu noterar vi med tillfredsställelse att även Olof Palme säger sig vara motståndare till Wallenbergs maktställning. Men vi tror inte att man kommer åt denna maktställning genom att nöja sig med att förhindra att Wallenbergkapital flyter in i Volvo. Det kan möjligen hämma finansimperiets växt åt ett håll.

Den som menar allvar med kritiken av Wallenbergs maktposition måste dra den enda möjliga slutsatsen: Wallbergimperiet bör överföras i samhällsägö. Därigenom angrips på ett grundläggande sätt hela storfinansens maktställning i näringslivet. Därigenom läggs en tung grundsten till en folkstyrd samhällsekonomi. Kan vi förvänta oss Olof Palmes och socialdemokratiens stöd för denna linje?

Den kapitalistiska krisen och regeringens storfinansvänliga politik har skärpt motsättningarna i samhället. Därför behövs nu en helt ny politik, utformad av arbetarrörelsen. Den gamla socialdemokratiska regeringspolitiken var och är otillräcklig. Den var en nederlagspolitik.

1980-talet måste bli ett decennium för en ny och radikal arbetarpolitik. Storfinansens maktställning måste angripas, löntagarnas offensiva och radikala krav förverkligas.

Vänsterpartiet kommunisterna har presenterat ett sådant program inför 1980-talet. Programmet består av realistiska och fullt genomförbara förslag för den kommande valperioden. Programmet anger också färdriktningen för arbetarrörelsens kamp för ett socialistiskt Sverige.

Vi ställer följande förslag i centrum som nödvändiga att genomföra under de närmaste tre åren:

100 000 nya jobb på 12 månader, 300 000 under treårsperioden.

Alla ungdomar garanteras arbete, praktik eller utbildning.

Wallenbergimperiet överförs i samhällets ägo.

Demokratiska fri- och rättigheter på arbetsplatserna.

7 timmars arbetsdag för alla.

Avveckling av kärnkraften.

Pris- och hyresstopp. Bort med moms på mat. Hård beskattning av kapital och profiter.

Nedskärning av militärutgifterna med 2 miljarder varje år.

300 000 nya och sanerade bostäder.

225 000 nya daghems- och fritidshemsplatser.

Detta är konkreta krav som omfattas av många löntagare, av de löntagare som vill ha en ny regering och framför allt en ny politik. Det är radikala krav

som innebär en offensiv i löntagarnas intresse. Det är krav som insatta i ett längre perspektiv – i en politik för 1980-talet – anger vägen ut ur kapitalismens kriser.

En sådan politik innebär självfallet kamp mot storfinans och kapitalägare – en politik som tar sikte på en förändring av maktförhållandena i samhället. En sådan politik kan bara uppnås genom att man utvecklar rörelse- och masskamp.

Då kan 1980-talet präglas av den radikala arbetarpolitikens målsättningar. Sådana längre gående målsättningar är:

Löntagarmakt på arbetsplatserna och demokratisk kontroll över det ekonomiska livet.

Alternativ produktion, dvs. produktion styrd av samhällets och människornas behov.

Avveckling av kärnkraften och användning av varaktiga energikällor.

Jämställdhet mellan män och kvinnor, all diskriminering av kvinnorna avskaffas.

Rättvisa skatter, övergång till produktionsbeskattning och en statskommunal progressiv enhetsskatt.

Bra bostäder och boendemiljöer till överkomliga priser.

Bra och gratis daghem åt alla barn.

Demokratiskt folkförsvar. Kamp för internationell nedrustning och förbud mot kärnkraft.

Detta program för 1980-talet, den radikala arbetarpolitiken, är den svenska vägen till socialism. Arbetarpolitik står mot regeringens borgarpolitik. Det är en politik som innebär att folkets väl går före storfinansens. Den politiken måste utgå ur löntagarnas rörelse. Den bygger på krafter ur arbetarpartierna, arbetarnas och tjänstemännens fackliga organisationer. Den utesluter samverkan med storfinans och borgare. Den kräver arbetarrörelsens samlade styrka och medvetna kamp.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Bostadspolitikens uppgift är att medverka till att skapa goda levnadsvillkor för människorna. En bra bostad i en god miljö måste vara en grundläggande social rättighet. Det är människornas behov och kraven på en klok och ansvarsfull hushållning med gemensamma resurser som skall bestämma utvecklingen inom bostadssektorn, inte ägandet och vinstintresset.

Det bostadspolitiska reformarbetet måste präglas av solidaritet och rättvisa. Jämlikhet och demokrati i boendet – inte privatisering – skall ge människor möjlighet att styra sina livsvillkor. De boende själva och deras organisationer måste därför tillsammans med samhället ha det avgörande inflytandet över boendet.

Denna sociala målsättning är den självklara utgångspunkten för socialde-

mokratins bostadspolitik i dag liksom tidigare. Det är på den grunden vi förberett oss för det steg i bostadspolitiken som kan och måste tas sedan vi avskaffat bostadsslum och bostadsbrist.

En socialt medveten och beslutsam bostadspolitik var av många skäl nödvändig som en avlösning av miljonprogrammet.

Det behövdes kraftfulla åtgärder för att garantera en övergång till ett jämnt, tillräckligt högt och balanserat bostadsbyggande. De konjunkturmässiga svängningarna när det gäller bostadsbyggandets omfattning och inriktning är till skada för de boende, för samhället och för alla dem som arbetar i byggnadsbranschen. Det fanns också uppgifter som inte hade hunnits med under ansträngningarna att avskaffa bostadsbristen. På flera områden har utvecklingen dessutom lett till att nya krav måste ställas.

I denna situation gällde det verkligen att med all kraft värna om redan uppnådda mål samtidigt som steget in i det andra skedet av den socialt inriktade bostadspolitiken måste tas. Detta var och är socialdemokratiens mål.

Men det är inte denna strävan att uppnå angelägna sociala mål som har präglat utvecklingen de senaste två åren. Situationen på dagens bostadsmarknad är utomordentligt allvarlig. Utvecklingen leder f. n. bort från de bostadssociala målen.

Bostadsbyggandet har sjunkit mycket kraftigt till långt under den nivå som svarar mot behovet.

Följderna har blivit bostadsbrist och arbetslöshet.

Det elände som följer av att inte kunna få en egen bostad drabbar i dag framför allt de mest skyddslösa grupperna i samhället: nybildade familjer, ungdomar, plötsligt splittrade hushåll eller ensamställda, de som måste flytta bort från arbetslöshet, människor i krissituation. Bara i Stockholmsregionen står i dag 30 000 ungdomar i bostadskö.

Det alltför låga bostadsbyggandet leder också till att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna ökar på ett helt oacceptabelt sätt. Men den sjunkande byggnadsverksamheten drabbar inte bara byggnadsarbetarna utan också de 600 000 människor som för sin sysselsättning är beroende av byggnads- och byggmaterielindustrin. Nedgången har därför haft en ödesdigert negativ effekt på den totala produktionen och sysselsättningen under en period då den i stället hade bort fungera som en motor för utvecklingen. I dag är trots detta den kommunala planberedskapen dålig, och den försämras successivt.

Byggnadskostnaderna har stigit mycket kraftigt. Spekulationen och den svarta marknaden med bostäder tilltar.

Orättvisorna mellan boendeformerna ökar.

De flesta löntagare har också drabbats av kraftigt ökade boendekostnader samtidigt med att reallönen sjunkit och bostadsbidragen urholkats av inflationen. Var femte barnfamilj och många pensionärer och låginkomsttagare har förlorat sina bostadsbidrag, och betydligt fler har fått dem kraftigt försämrade. De förslag som förs fram i årets budget är långt ifrån tillräckliga för att undanröja problemen. De ger tvärt emot vad Ola Ullsten påstod tidigare

i dag inte mest till familjer med fler barn och låg inkomst.

Redan tidigare hörde dessa grupper till dem som på grund av trångboddhet eller dålig bostadsstandard behövde förbättra sitt boende. Nu tvingas de avstå från denna nödvändiga förbättring. För första gången på decennier upplever vi t. o. m. att hushåll i de mest utsatta grupperna, t. ex. barnfamiljer, tvingas flytta till en sämre bostad. Det är ett nederlag för den sociala bostadspolitiken som borde svida i skinnet på de socialliberalismens banérförare som nu med "rosor på kinden och solsken i blick" – men inte särskilt mycket mer – står för regeringsansvaret. Problemen inom bostadssektorn leder också till en växande segregation som ökar hårdheten och utslagningen i samhället. Risken tilltar nu för att barn föds in i samhällets B-lag, medan andra lär sig att ta för sig av livets bästa och att hänsynslöst slå vakt om sitt eget.

Ansvar för denna utveckling vilar på de två senaste regeringarna. Deras handlande har framför allt kännetecknats av passivitet inför problemen, av brist på intresse för fortsatta reformer och av undfallenhet gentemot just de kommersiella krafter som det har gällt att bekämpa för att värna om de bostadssociala målen.

Alla socialdemokratiska förslag om åtgärder för en bättre bostadspolitik har avvisats.

Regeringarnas egna förslag har varit otillräckliga och kommit alltför sent – minst av allt har de förtjänat de skrytsamma kommentarer de omgett med.

I år avstår regeringen t. o. m. från att föreslå riksdagen att som brukligt är fastställa en ram för bostadsbyggandet, och det med den makalösa motive- ringen att någon sådan ram inte behövs. Jag vill inte ens försöka avgöra om detta är ett uttryck för total kapitulation inför svårigheterna eller för en maktfullkomlighet som syftar till att beröva riksdagen och kommunerna inflytande över utvecklingen. Jag nöjer mig med att slå fast att vi nu behöver en ram som fungerar som det av alla eftersträlvade målet för ett tillräckligt högt bostadsbyggande.

Herr talman! Socialdemokraterna kan inte acceptera denna upprörande ansvarslöshet inför en allvarlig och betydelsefull samhällsfråga. Vi kräver att bostadspolitiken åter görs till en grundläggande social fråga.

Vi kräver att bostadsbyggandet snabbt ökar till 70 000 – 75 000 lägenheter per år, främst i flerfamiljshus.

Vi kräver att ett särskilt tilläggs lån införs för att stimulera byggandet av flerfamiljshus.

Den snabba ökningen av byggpriserna måste hejdas. Kontrollen över entreprenadpriserna måste skärpas. Spekulationen och segregationen måste bekämpas.

Vi säger nej till införandet av strimlade lån och utförsäljningen av de allmännyttiga bostadsföretagen. I stället bör de allmännyttiga företagen ges möjlighet till utveckling genom nya former för inflytande för de boende, en sanering av ekonomin och en upprustning av miljön.

Det sociala ansvaret för boendet måste fördelas lika mellan olika fastig- hetsägare. Därför kräver vi kommunal anvisningsrätt och aktiva bostadsför-

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

medlingar.

Vi vill ha rättvisa och jämlikhet mellan upplåtelseformerna genom samlade åtgärder inom bostadsfinansieringen och skattepolitiken. Bl. a. bör ett tak sättas för ränteavdragen och dessa dras från slutskatten.

För framtiden behövs ett system för totalfinansiering av allt bostadsbyggande och de socialt nödvändiga bostadskomplementen.

Vi kräver att bostadsbidragen återges sitt tidigare värde genom förbättringar för tillsammans 200 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Vi kräver samtidigt att regeringen gör en översyn av hela bostadsbidrags-systemet. Vi måste få ett mer lättbegripligt och rättvist system, med mindre krångel och effektivare broms mot missbruk. Orättvisorna när det gäller pensionärernas bostadstillägg måste bort.

Men det är också, herr talman, viktigt att vi anstränger oss att utnyttja bostads- och bebyggelseplaneringen för att utveckla vårt samhälle till ett samhälle mer präglad av gemenskap och omtanke, av ansvarsfull hushållning med våra resurser.

Många människor är ensamma. Förändringarna i människors livsmönster och behov har varit stora. En mycket stor del av vår befolkning lever i dag i "nya samhällen", som ännu saknar social struktur och sammanhållning.

Därför måste vi nu ställa kravet att varje bostadsområde, antingen det gäller nybyggnad eller förbättring, planeras utifrån en social helhetssyn. Varje människa måste i sitt eget bostadsområde kunna få sina grundläggande behov av omvårdnad och kultur, gemenskap och aktivitet tillgodosedda.

Bostads- och bebyggelseplaneringen bör samverka med andra viktiga reformer, såsom utbyggnaden av åldringsvård och barnomsorg, handikappanpassning, den nya socialtjänsten, den öppna hälso- och sjukvården, SIA-skolan och insatserna mot den sociala utslagningen. Det krävs helt enkelt gemensamma insatser för det "samhällets inre arbete" för att förbättra människors levnadsvillkor som måste bli en av våra viktigaste uppgifter inför 1980-talet.

Det ställs också nya krav av annat slag. Bostadsplaneringen måste bättre än hitills samordnas med lokaliseringen av arbetsplatser. Vi måste få en mer framsynt trafikplanering, inte minst av hänsyn till hälsan och miljön. Vi måste få en bebyggelseplanering som utgår från högt ställda krav på miljövård och hushållning med energi och andra resurser såsom tillgången på mark och vatten och orörd natur. Mer omsorg måste ägnas åt att vårda den äldre bebyggelsen.

Om dessa krav skall kunna uppfyllas behövs samverkan mellan olika samhällssektorer. Det behövs ny lagstiftning. Det behövs utrednings-, forsknings- och utvecklingsarbete. I vår motion lägger vi fram förslag om konkreta åtgärder på alla dessa områden.

Det är, herr talman, viktigt att vi så snart som möjligt finner former för en bättre samhällsplanering från de här utgångspunkterna. På sikt vill vi socialdemokrater att de kommunala programmen utvecklas och samordnas med annan samhällsplanering till ett nationellt miljöutvecklingsprogram. Vi är övertygade om att vi med sådana åtgärder kan göra den socialt inriktade

bostadspolitiken till ett instrument för samhällsordningen även för framtiden.

Herr talman! Händelseutvecklingen de senaste dagarna har gjort det nödvändigt att i samband med den allmänpolitiska debatten ta upp ytterligare en fråga, nämligen de allvarliga hälsoriskerna på grund av radongas och radioaktiv strålning i hus byggda av radiumhaltigt byggnadsmaterial, framför allt den s. k. blå lättbetongen, eller på särskilt radioaktiv mark. Dessa problem är varken nya eller okända. De behandlades ingående av energikommissionen. Energikommissionen underströk att användningen av sådant material bör undvikas och att energisparprogrammet måste utformas så, att det inte leder till ökade hälsorisker. Kommissionen rekommenderade därför att

”olika byggnadsmaterials betydelse för radonhalten undersöks och att lättbetonghus med särskilt hög aktivitet lokaliseras,

lämpliga motåtgärder utprovas och genomförs,

forskningsinsatserna beträffande hälsorisker av strålning i bostäder förstärks”.

Dessa allvarliga hälsorisker påverkade emellertid inte den dåvarande trepartiregeringens utformning av energisparprogrammet och ledde inte heller, såvitt bekant, till några andra åtgärder, trots att såväl bostadsminister Elvy Olsson som jordbruksminister Anders Dahlgren, centerpartiets statsråd med ansvar för miljöfrågor, hade fått en ingående föredragning redan under våren 1978. I denna föredragning deltog också representanter för statens strålskyddsinstitut, planverket och byggforskningsrådet.

Kravet på skyndsamma åtgärder för att komma till rätta med dessa problem togs därför upp av socialdemokraterna i riksdagen. Det var en av de punkter där vi kritiserade regeringens även i övrigt dåligt underbyggda energisparprogram. Den dåvarande bostadsministern visade emellertid redan då ett påfallande ointresse för frågan.

Denna brist på intresse för en allvarlig fråga har fortsatt i den nya regeringen. Därför har vi anmält denna sak till konstitutionsutskottet.

Därför måste jag också rikta två allvarliga frågor till den nuvarande regeringen:

Varför vidtogs inte åtgärder omedelbart, när dessa problem blev kända?

Vad är regeringen nu beredd att göra?

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag vill något kommentera Birgitta Dahls anförande i de delar det gäller strålningsrisken i byggnader.

Frågan om strålningsrisker i byggnader faller under flera myndigheters ansvarsområden. Statens strålskyddsinstitut är förvaltningsmyndighet enligt strålskyddslagen för ärenden om skydd mot joniserande och icke joniserande strålning. Socialstyrelsen har det centrala myndighetsansvaret för frågor som rör människors hälsa. Statens planverk har ansvaret vad gäller byggnadernas tekniska utformning och utfärdar tillämpningsföreskrifter till byggnadslagen. Statens institut för byggforskning har till uppgift att bedriva forsknings- och försöksverksamhet inom byggnadsområdet.

Nr 76

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

I sitt hittillsvarande arbete har de här berörda myndigheterna på olika sätt beaktat frågor som rör strålningsrisker i byggnader. Strålskyddsinstitutet har utfört radioaktivitetsmätningar av olika slags byggmaterial och i olika slag av lägenheter. Vidare har institutet påbörjat en undersökning av radonhalten i dricksvatten på olika orter.

Strålskyddsinstitutet har också informerat hälsovårdsnämnder och byggnadsnämnder om strålriskerna i byggnader. Efter samråd mellan strålskyddsinstitutet och statens planverk har hänsyn till bl. a. strålningsrisker varit avgörande för de ventilationskrav, avseende nya byggnader, som uppställts i Svensk byggnorm.

Som Birgitta Dahl nyss nämnde, har frågan om strålningsriskerna också uppmärksamats av energikommissionen, som anført att en minskad ventilation genom tätningsåtgärder i framför allt hus byggda av skifferbaserad lättbetong innebär ökade strålningsrisker. Effektiva motåtgärder, främst av byggnadsteknisk natur, bör därför vidtas för att undvika att oacceptabla hälsorisker uppstår. Hus med särskilt radioaktivt byggmaterial bör enligt kommissionen kartläggas, samtidigt som lämpliga åtgärder och rekommendationer utarbetas. Remisstiden för yttrande över energikommissionens betänkande gick ut den 1 september 1978.

Radioaktiv strålning i byggnader medför hälsorisker för befolkningen, och betydelsen av dessa risker i jämförelse med andra hälso- och miljörisker är svår att bedöma. Tillgängliga uppgifter gör det emellertid enligt min mening nödvändigt att särskilda insatser nu övervägs, och för att närmare klarlägga strålningsriskerna i byggnader och pröva lämpliga motåtgärder kommer regeringen i morgon att tillkalla en särskild utredningsman som får ta itu med dessa frågor.

En uppgift för utredningen bör vara att undersöka olika byggnadsgrunders och byggmaterials betydelse för strålningsriskerna och att utforma ett program för en kartläggning av strålningen i det befintliga byggnadsbeståndet. I programmet bör beaktas hur de hus som medför de största strålningsriskerna skall kunna identifieras och åtgärdas med förtur. Utredningen bör vidare mot bakgrund av en bedömning av acceptabla strålningsnivåer föreslå rekommendationer beträffande luftomsättning och andra byggnadstekniska åtgärder i befintliga byggnader av olika byggmaterial, utformning och belägenhet.

Ytterligare en uppgift för utredningsmannen bör vara att se över de olika myndigheternas uppgifter vad gäller åtgärder mot strålningsrisker i byggnader. Ett effektivt samarbete mellan berörda myndigheter är en förutsättning för att strålningsriskerna i byggnaderna skall kunna nedbringas till en acceptabel nivå. Utredningen bör med förtur och i samarbete med berörda organ utarbeta ett program för de undersökningar som bedöms särskilt nödvändiga. Det programmet bör redovisas till regeringen senast den 1 maj 1979. Utredningen bör också, om den så bedömer lämpligt, i övrigt under arbetets gång kunna avge förslag i olika delfrågor.

Vi bedömer alltså det här som oerhört viktigt, och vi anser att utredningen i sin helhet bör bedrivas med största möjliga skyndsamhet.

BIRGITTA DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är självfallet bra att den här utredningen äntligen kommer till stånd. Men det är ändå en upprörande skandal att så inte skedde redan förra våren. Jag vill inte lägga ansvaret för det bara på den nuvarande folkpartiregeringen utan också på den dåvarande trepartiregeringen.

När vi socialdemokrater – eftersom regeringen hade underlåtit det – tog upp den här frågan, bl. a. i samband med behandlingen av energisparprogrammet, så visade den dåvarande bostadsministern en påfallande brist på intresse och närmast en irritation över att frågan togs upp. Hon hänvisade till byggforskningsrådet, som skulle ordna ett seminarium över frågan, och sade att "problemet med radongas i byggnader är . . . under kontroll och sakkunnig uppsikt". Hon framhöll "att radongasproblemet inte påverkar sparplanen".

Denna nonchalans och okunnighet förefaller att ha präglat båda regeringarnas arbete ända till dess att problemet uppmärksammades i massmedia. Vi har inte sett till förslag om några åtgärder förrän nu – varken från de tre centerpartistiska statsråd som i Thorbjörn Fälldins regering hade ansvar för energi- och miljöfrågor eller från dem som har det nu. Jag tycker att det är speciellt förvånande att inte ens Carl Tham, som deltog i arbetet i energikommissionen, har gjort något i den här frågan. Jag har inte tidigare haft anledning att ifrågasätta hans intresse för miljöfrågorna. Men detta är en upprörande dålig hantering.

De bortförklaringar och försök att skylla ifrån sig – att skylla på varandra och på myndigheterna – som har förekommit, tycker jag är ynkliga och löjeväckande. Att en utredning nu äntligen kommer till stånd – eller att det tycks ha legat papper, som inte föranlett någon handling, på olika skrivbord i kanslihuset – kan ändå inte förta intrycket av en upprörande vanskötsel av den här frågan. Ingenting – varken den förra regeringens splittring och handlingsförklaring eller den nuvarande regeringens egenskap av svag minoritetsregering – kan enligt vår mening försvara att man har försummat en fråga som gäller människors liv och hälsa. Det är alldeles klart att vi därmed riskerar att människors förtroende för politikernas sätt att hantera dessa frågor minskar. Denna reaktion förtjänar den nuvarande och den förra regeringen och de partier som stod bakom den. Det är också därför som vi har krävt att konstitutionsutskottet skall granska denna fråga.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Det förhåller sig inte så, Birgitta Dahl, att den utredning som nu tillsätts kommer till stånd därför att massmedia under de senaste dagarna har riktat stor uppmärksamhet mot dessa problem. Det är i stället så, som jag nämnde, att myndigheterna har haft sin uppmärksamhet riktad på frågan. Jag nämnde bl. a. det arbete med undersökningar som har pågått genom strålskyddsinstitutets försorg. Det var också viktigt för oss att få ett underlag och få med i bilden resultatet av strålskyddsinstitutets undersökningar.

Sedan råder det säkerligen full enighet mellan Birgitta Dahl och mig om att detta är en utomordentligt allvarlig fråga och att vi därför bör göra vårt bästa

för att så snabbt som möjligt få till stånd ett åtgärdsprogram för att komma till rätta med problemen.

BIRGITTA DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det rådde full enighet redan i energikommissionen om att den här frågan var utomordentligt allvarlig. Det har sedan länge rått full enighet om detta bland de myndigheter som har varit ansvariga för frågan. Problemet är att de två senaste regeringarna inte har handlat. Det är ynkligt att höra att man nu skyller ifrån sig på de myndigheter som har begärt mandat från regeringen att få handla.

Jag upprepar: Vi betraktar den nuvarande regeringens och den förra trepartiregeringens handlande när det gäller radogasen som upprörande ansvarslost. Vi tycker att det är ett tecken på att det mångomskrivna intresset för miljö och hälsa, inte minst i centern, är någonting som man bara tillämpar när det passar för valtaktiken, men inte när man har ansvaret för det praktiska samhällsarbetet.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Vi skyller inte ifrån oss från regeringens sida på de myndigheter som har ansvaret för de här problemen. Tvärtom säger vi att vi uppskattar det arbete de utför. Däremot är det viktigt att vi sedan får fortsätta det arbetet genom denna utredning som vi skall tillsätta – det kommer att beslutas i morgon – och som kommer att ytterligare belysa dessa problem.

Förste vice talmannen anmälde att Birgitta Dahl anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Kriser av det slag som under 1970-talet drabbade både industriländer och utvecklingsländer sätter alltid solidaritet och samarbete på hårda prov. Ökningen i biståndsgivningen från rika till fattiga länder har bromsats upp, samtidigt som många utvecklingsländer mer och mer tyngts av stor skuldbörda. Kraven på ekonomisk frigörelse och en ny ekonomisk världsordning har mötts med kyla av dem som känt sina intressen hotade. Vissa klara tecken till ökad protektionism har också visat sig i världsekonomin. Försöken att lösa de världsekonomiska problemen genom att nationer eller grupper av nationer sluter sig inom sig själva måste dock leda fel. Det är just när problemen är som svårast som behovet av internationell samverkan och solidaritet är som störst.

Nödvändigheten av att ta hänsyn och samarbeta över gränserna gäller i dagens värld nära nog alla områden. Även spänningsförhållanden inom nationerna har i stor utsträckning internationell räckvidd. Mänsklig överlevnad och trygghet kan i dagens värld inte säkerställas utan en utjämning av klyftorna mellan rika och fattiga – mellan länderna och inom enskilda länder.

Frågan om krig eller fred är självfallet också förbunden med möjligheterna att kunna hejda det fortsatta rustningsraseriet. Tekniken har på många områden fört världens folk närmare varandra. Maktkamp och militära rustningar verkar i motsatt riktning. Det förhållandet får dock inte förtrötta oss i nedrustningsarbetet – det handlar om människans möjligheter till fortbestånd. Sverige måste även framöver verka som brobyggare mellan skilda ståndpunkter för att därmed medverka till konkreta resultat på nedrustningens område.

En fredlig värld måste vara en rättvis värld. En rättvis värld kan endast skapas om vi lyckas utveckla ett internationellt samverkanssystem för det globala utnyttjandet av naturresurserna, grundat på solidaritet. Det finns i dag ett växande medvetande om att naturtillgångar som inte kan förnyas håller på att förlösas i snabb takt. Det finns också ett växande medvetande om att en ohejdad exploatering av bränslen, metaller, havens resurser och åkerjord medför miljöskador som inte går att reparera. Men avståndet från ett sådant ökat medvetande till handling är ofta långt. Det beror bl. a. på att den ekonomiska tillväxtprocessen i i-länderna inte bara är uppbyggd på egna tekniska landvinningar och en alltmer förfinad organisation, utan också på ständig tillförsel av råvaror från u-världen. Utan ett ständigt flöde av olja, vegetabiliska fetter, metaller m. m. skulle industrivärldens produktionsapparat snabbt råka i olag. Ett sådant sammanbrott för vitala delar av utvecklade länders samhällsmaskineri framstår i dag inte bara som ett avlägset framtidshot – det fick vi en påminnelse om under oljekrisen 1973.

Jordens resurser måste utnyttjas på ett sådant sätt att de bidrar till ett bestående välstånd för alla. Ett första steg måste därvid vara att de rika länderna tillerkänner de fattiga rätt att i ökad utsträckning disponera över sina egna naturtillgångar. Vi måste också alla medverka till att världens ekonomiska utveckling sker utifrån ett ansvarstagande för naturresurser och miljö. Centern har i en motion föreslagit att Sverige i FN skall ta initiativ till utarbetande av en global hushållningsplan för naturresurser. Vi har också lagt fram förslag om ett internationellt ekologiskt forskningsinstitut.

Denna syn innebär också krav på att vi utformar vår egen näringspolitik, energipolitik och samhällsplanering mot sådan bakgrund. De krav på en annan energipolitik – stopp för kärnkraften, utveckling av förnyelsebara energikällor, sparinsatser för att begränsa den totala energianvändningen osv. – som centern har fört fram skall ses mot denna bakgrund.

Samma utgångspunkt är nödvändig för att vi skall kunna lösa många miljöproblem. Nedsmutsningen av luften och vattnet känner inga nationsgränser. Vi ser också dagligen hur det nuvarande industrisamhällets produktionsprocesser och konsumtionsmönster förvärrar dessa problem.

Det är i hög grad en solidaritetsfråga att varje generation är med och betalar de totala kostnaderna för sin egen välfärd. Ansvaret gäller både individ och samhälle. En del av föroreningsproblemen i haven och i luftrummet har börjat angripas i internationell samverkan. Men alltför många skjuts fortfarande på framtiden. Det vore en hård dom över det sena 1900-talets samhälle, om vår generation skulle få njuta den högsta välfärd historien

känner men ändå lämna räkningen för olösta miljöproblem efter oss till kommande generationer.

Det är självklart att omställningar av det slag som jag här har antytt kommer att föra med sig påfrestningar och konflikter i vår del av världen. En del har kanske trott att industrins strukturproblem skall lätta när den västeuropeiska konjunkturen nu är på uppgång. Men jag är övertygad om att vi måste inrätta oss för fortsatta omställningar i industri och samhällsliv – det är inte minst ett villkor för nya relationer till de länder som nu gör anspråk på att få mer att säga till om beträffande sin egen utveckling.

Vårt internationella arbete och det sätt på vilket vi formar vårt eget samhälle måste utgå från samma grundsyn. Vi kan inte kräva internationell solidaritet, om vi inte tillämpar solidaritetens princip här hemma. Samtidigt är jämlikhetskravet inte mycket värt, om det stannar vid nationsgränsen. Vi kan inte kräva global resurshushållning, om vi inte är beredda att ta konsekvenserna för egen del. Samtidigt är ett ekologiskt ansvarstagande i vårt land till föga nytta, om vi inte samtidigt försöker få andra stater och folk med oss. Denna samklang mellan inrikes- och utrikespolitik är också en förutsättning för att vi skall bli trovärdiga utåt och för den djupa folkliga förankring här hemma som en framtidsinriktad politik kräver.

I Sverige har vi lyckats bygga upp ett solidariskt välfärdssystem, som vi på många sätt kan vara stolta över. Men det finns fortfarande många luckor och brister. Det är alltför många som ramlar mellan paragraferna och inte får det stöd de är berättigade till. Därför har centern i en motion krävt en bättre samordning av det sociala trygghetssystemet. Det måste bli mer överblickbart för den enskilde och bygga på en grundtrygghet för alla. Framför allt måste tilltron till vårt sociala trygghetssystem ligga fast.

Vårt eget välfärdssamhälles brister finns dock enligt min uppfattning i första hand på samhällsplaneringens område. Här har inte minst koncentrations- och flyttningspolitiken spelat en stor roll. Centern angav tidigt sin politik i det här avseendet. Vi sade att sociala och medicinska aspekter på människornas situation på ett tidigt stadium måste vägas in i samhällsplaneringen. Vi vet nu att koncentrationspolitiken har medfört ett resursslöseri och inneburit en exploatering av människan själv. Livskvalitet och mänskliga kontakter har i senare decenniers samhällsbyggande satts åt sidan för ett påtagligt teknokratiskt och ensidigt ekonomiskt tänkande. De stadssamhällen som under senare decennier skjutit upp som svampar ur jorden har många gånger mer byggts med tanke på bilen än på barnen, mer med tanke på att kunna komma därifrån till ett arbete långt borta eller till sommarstugan än på att möjliggöra mänskliga kontakter och gemenskap. Själva arbetet, som utgör en så viktig del av människans vardag, har med ökad automatisering och arbetsfördelning för många blivit mer och mer monotont. Datorer och robotar har ibland mer blivit våra herrar och övervakare än våra tjänare. Nya miljöproblem har trängt in på arbetsplatserna genom högt tempo och ökad användning av gifter.

Denna situation har gått ut över oss alla – gamla och unga. De gamla har under de senaste decennierna fått det ekonomiskt bättre. Men isoleringen har

ökat, vårdmöjligheterna har inte kunnat byggas ut i takt med behovet. Men mest har det kanske gått ut över barnen. Därför måste vi nu lägga ned kraft på att åter forma samhällsmiljön från familjernas och barnens utgångspunkt.

Det kan vi inte göra utifrån några enkla schabloner om att si eller så skall det vara. Det grundläggande måste vara att familjerna själva kan forma sin tillvaro. Valfrihetsprincipen måste vara vägledande. Det går inte att tvinga in alla familjer i samma form. Problemen är inte desamma i glesbygd och tätort, för ensamföräldrar och där föräldrarna lever tillsammans, där man och hustru har anställning långt ifrån hemmet eller är familjeföretagare där båda föräldrarna arbetar tillsammans i det egna företaget. Vi måste ge valfrihet åt alla.

Vårdnadsersättningen, såsom vi i centern vill ha den, är tillsammans med en utbyggd kommunal barnomsorg grundläggande för att valfrihetsprincipen i praktiken skall gälla för småbarnsföräldrarna. Det är en grundläggande förutsättning för att vi skall kunna ge familjerna både tidsmässiga och ekonomiska resurser att vara med sina barn och att hjälpa dem förbi livets olika svårigheter.

Vi har en lag som ger föräldrarna laglig rätt att förkorta sin arbetstid till sex timmar per dag. Vårdnadsersättningen har till uppgift att skapa de ekonomiska förutsättningarna för att detta skall kunna ske. Utan denna ersättning blir det inte mycket bevänt med ledighetslagen. Detta gäller i särskilt hög grad de ensamstående föräldrarna.

Herr talman! Morgondagens samhälle formas i inte ringa grad i dagens skola. Vi vet att dagens uppväxande generation går många problem till mötes. Hur solidaritetsfrågorna, resursfrågorna, miljöfrågorna, både globalt och här hemma, skall komma att lösas beror i hög grad på våra ungdomar. Visa beslut i internationella församlingar eller i Sveriges riksdag gör inte stor nytta, om de inte bygger på de enskilda människornas medvetenhet och ansvarstagande. Det är i skolan vi skall rusta framtidens vuxna att ta detta ansvar. Detta kräver en möjlighet till att utveckla självrespekt, till initiativ och ansvar, grundat på samarbete och solidaritet. Diskussionen om skolan måste fortsätta, och den måste handla både om dess arbetsformer och om de kunskaper den skall förmedla.

Att i skolan få goda kunskaper i skrivning, läsning och räkning borde vara en självklar rättighet för var och en. Utan dem är man handikappad. Därför har centern i en motion bl. a. betonat behovet av goda baskunskaper. Men förmågan att förstå sin egen livssituation är också avhängig av kunskaper om den egna hembygden, om samspelet i naturen, om ekologiska och naturvetenskapliga förhållanden, om samhällets och arbetslivets funktion och om bygdens, landets och andra länders historia. Grundskolan måste därför lägga större vikt vid att ge alla elever sådana kunskaper.

Den mest angelägna förändringen av grundskolans utbildning är kanske ändå att åstadkomma en bättre balans mellan teori och praktik. För många elever är det en avgörande förutsättning för att trivas med skolarbetet och betrakta det som meningsfullt. Mer erfarenhet från arbetsplatser underlättar också övergången till yrkeslivet. Därför föreslår vi utökad pry och vidgade

praktikmöjligheter. För gymnasiets del har vi föreslagit försöksverksamhet med s. k. varvad utbildning. Det innebär att skolåret skulle bestå av två terminer teoretisk utbildning och en termin praktik.

Grundskolans teoretisering måste också angripas genom en ändring av arbetsformerna. Undervisningen måste utformas så, att eleverna får arbeta självständigt och i grupp med större ämnesövergripande projekt. Det medför att arbetet blir mera praktiskt och att det sker i kontakt med det lokala samhällslivet.

Ökad kontakt mellan skola och samhälle, t. ex. genom att människor med olika erfarenheter ges möjligheter att delta i undervisningen och genom föräldramedverkan, måste också till. Det finns också många exempel på att man har uppnått bättre förståelse och kontakt mellan eleverna och skolpersonalen, där eleverna fått delta i arbetet i skolbespisningen, städningen eller utformningen av den egna miljön.

Herr talman! En geografisk decentralisering av utbildningen är likaså viktig, av såväl jämlikhets- som arbetsmarknadspolitiska skäl. Mindre skolenheter ger också förutsättningar för bättre kontakt mellan eleverna och mellan elever och lärare. Det är viktigt att barn har nära till skolan, både för att undvika långa och trafikfarliga resvägar och för att kontakten med den lokala miljön är så betydelsefull.

Herr talman! Det är de upplevelser man får som barn och som ung som har den största betydelsen för ens liv som vuxen. Det är därför som skolans sociala liv och möjlighet att stimulera initiativ och ansvarstagande är så viktigt. Men lika viktigt är det naturligtvis att samhället i övrigt är utformat så att varje människa kan överblicka sin situation, uppleva sin egen omistliga roll och lämna sitt bidrag till samhällsutvecklingen. Att försöka bygga upp en solidaritet utifrån den enskildes ansvar både för sig själv och andra kan förefalla mödosamt. De stora kollektiva lösningarna på såväl internationella som inhemska problem förefaller så mycket enklare. Men erfarenheten visar oss hur ett livskraftigt samhälle är beroende av alla människors aktiva medverkan. Främlingskapet människor emellan och mellan den enskilde och det samhälle som omger henne är det största hotet mot solidaritetstanken. Det är i medvetande om detta som centern kräver ett decentraliserat samhälle.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! I morgonens debatt påpekade herr Ullsten att en av de största frågorna för 1980-talet gäller hur man vill ordna kapitalbildningen och hur man över huvud taget vill att företagen skall skötas. Det är riktigt. Det är en av de allra största frågorna. Och det är därför som det är nödvändigt att diskutera – ordentligt diskutera – socialdemokraternas förslag om kollektiva löntagarfonder.

Det är viktigt att det blir en grundlig debatt om detta inför höstens val. De kollektiva löntagarfonderna skulle nämligen komma att förändra vårt samhällssystem i grunden. Att socialdemokraterna vill införa dessa fonder står alldeles klart. Klart står också att det är så många problem och svårigheter

förenade med dessa fonder även för de partitrogna att de ännu efter flera års utredande inte lyckats åstadkomma mer än skisser till hur sådana här fonder skulle konstrueras, skisser som sedan kommit att läggas i byrålådan samtidigt som förnyade principdeklarationer har antagits. Klart står också att socialdemokraterna av dessa skäl inte vågar sig på någon egentlig debatt om fonderna utanför de egna troende leden. Så t. ex. har socialdemokraterna inte velat ställa upp till landsomfattande debatter om löntagarfonderna, som vi moderater utmanat dem till för mer än ett år sedan.

Svenska folket måste nu, medan tid är, säga ifrån mot dessa fonder, precis som TCO-medlemmarna har gjort när man försökt pressa på dem fonderna.

Löntagarfonder enligt socialdemokraternas och LO:s modell skulle innebära att varje löntagare avstod 3 % av sin lön varje år till stora kollektiva fackföreningsfonder. Det innebär för en heltidsarbetande att han årligen skulle avstå 2 000 kr. till dessa fonder, fonder som snart skulle komma att dominera hela kapitalmarknaden.

Socialdemokraterna vill alltså införa en ny löneskatt om 3 % att läggas ovanpå alla andra skattehöjningar som de föreslår. Det skulle innebära att levnadsstandarden skulle behöva pressas tillbaka för löntagarna, eftersom det inte finns någon motsvarande produktionstillväxt att ta dessa resurser ur. Om löntagarna inte vill avräkna denna avgift i löneförhandlingarna, skulle det hela leda till en kraftig inflation och nya sysselsättningsproblem, inte minst genom en försvagad internationell konkurrenskraft. Socialdemokraterna säger att dessa avgifter behövs för kapitalbildningen. Men i själva verket skulle verkningarna bli att vår ekonomi skulle utsättas för nya stora påfrestningar, att det skulle bli en sämre investeringsutveckling och en mindre kapitalbildning i landet.

Löntagarfondsförslagen innebär också att LO skulle ta över alla större företag. De mindre företag som skulle vilja ställa sig utanför systemet skulle bestraffas genom att en extra löneskatt skulle införas för dem. Säkerligen skulle de också få svårigheter att låna pengar på en kapitalmarknad, som är helt dominerad av de fackföreningsstyrda kapitalfonderna. Kanske de också skulle få svårigheter att fungera som underleverantörer till fackföreningsstyrda större företag.

Socialdemokraternas senaste tankar på detta område om att fonsocialisera både kapitalmarknaden och företagen är klart längre gående än vad *Meidnerfonderna* innebär.

Dessa förslag bör förkastas av många anledningar. De skulle leda till en oerhörd maktkoncentration. Man kan ställa sig frågan hur det t. ex. skulle gå för en industriarbetare, som har kommit på kant med sin arbetsgivare när det finns bara en enda sådan, nämligen fonderna. Han kommer genast i en mycket utpräglad beroendeställning.

När man säger att den ekonomiska demokratin skulle förbättras genom löntagarfonder är det en felanvändning av ord. Det skulle i stället bli en ekonomisk maktkoncentration. Man skall komma ihåg att det inte i något land har visat sig möjligt att införa något sådant system som LO och

socialdemokraterna talar om. I alla länder med socialistiskt styre har de medborgerliga fri- och rättigheterna kommit i kläm. Även om man haft goda avsikter när man infört sin socialism, har systemet visat sig ha sådana svagheter att det inte tålt offentlig kritik och en fri opinionsbildning. Därför har debatten i dessa länder kommit att förtryckas, även om man haft goda föresatser vid införandet av systemet. Eftersom socialism också innebär en maktkoncentration, har även maktmedlen för ett sådant förtryck i dessa länder funnits till hands.

De centrala kollektiva löntagarfonderna skulle också ge landet en sämre ekonomisk utveckling. Vårt välstånd och vår situation som ett av de rikaste länderna på jorden har byggts upp inom ramen för en ekonomi, som tar till vara den drivkraft som enskilt företagande och ägande ger och det kunnande som bäst kommer till uttryck i en marknadsekonomi i stället för i en s. k. planmässig hushållning.

Volvo-fallet ger inblickar i hur okvalificerad en s. k. planhushållning skulle komma att bli. Från olika håll och mest från socialdemokraternas sida har kritik riktats mot aktieägarna för att de, som det heter, inte har velat se till de samhällsekonomiska skälen att genomföra de olika Norgeavtalen. Jag skall inte nu göra någon kommentar till frågan om vem som har fel i detta fall – företagsledningen eller aktieägarna. Men jag vill konstatera att ingen av de politiker som gjort dessa förebråelser har genomfört någon egentlig utredning av de samhällsekonomiska för- och nackdelarna i dessa olika avtal. Jag tycker att det, herr talman, är ett häpnadsväckande lättsinne i ett omfattande sammanhang att inte ha mera av eftertanke när det gäller hur man skall förfara. Det är ett förbluffande ekonomiskt lättsinne, och det visar också hur det skulle kunna bli, om allt vore centralstyrt. Det kan knappast eller aldrig bli något argument för löntagarfonder att sätta ett sådant centralt ekonomiskt lättsinne i system.

Att politiker och andra ändå har yttrat sig så tvärsäkert och moraliserande har förklarats med hänvisning till politiska och taktiska hänsyn. Men om vår ekonomi skulle domineras av sådant, blir det illa ställt med utrymme för löneökningar och andra förbättringar i fortsättningen. De enda som faktiskt gjort några utredningar om ekonomin i dessa avtal och då även av deras sysselsättningsverkningar är, förutom Volvoledningen, olika grupper av aktieägare.

Redan hotet att löntagarfonder kan komma att införas kastar sin skugga över det aktuella ekonomiska läget. Det skapar mindre tilltro till framtiden och ökar de risker som alltid är förenade med olika investeringar och satsningar på framtiden. Om man misslyckas med en investering, förlorar man pengarna och fordringsägarna tar över företaget; om man lyckas, skulle LO ta över. Det säger sig självt att i den belägenheten blir det mindre investeringar än annars. Därigenom försvåras också redan i dag en långsiktig och stabil uppgång i sysselsättningen.

I tidningarna har vi under de senaste veckorna kunnat se att en företagare som Bengt "Buketten" Nygren sålt sitt företag för att ta upp sin verksamhet i ett annat land. Ett av skälen härtill, har det sagts, är just hotet om

löntagarfonder. Detta blir ett exempel på en skicklig person, som har skapat mer sysselsättning i Sverige än alla sina kritiker tillhoppa och vars talang inte nu kommer Sverige till del. Många andra företagare och företagsledare väljer den enklare utvägen, nämligen att helt enkelt lägga sin talang i malpåse och avstå från att söka utveckla sitt företag.

Detta att förstöra framtidstron är farligt, för vi behöver den framtidstron. Vi behöver nyföretagande, investeringar och satsningar på framtiden. Vi behöver detta för att få en ekonomisk utveckling som tillåter oss en god standard och som gör det möjligt för oss att infria alla de utfästelser som vi har gjort för framtiden. Partiledarna har tidigare i dag stått här i talarstolen och räknat upp allt som de skulle vilja göra. Det är enkelt att räkna upp sådant, men sedan gäller det faktiskt att föra en politik som gör det möjligt att genomföra det också. Vi skall också vara medvetna om att vi i Sverige under 1970-talet – vilket har påpekats tidigare här i kammaren – har haft en sämre ekonomisk utveckling än jämförbara länder. Gunnar Nilsson i LO har åtminstone vid ett tillfälle sagt att om den ekonomiska utvecklingen inte blir bättre, kan det bli svårigheter att infria olika pensionsutfästelser som har gjorts. Det vore ju för ynkligt om det skulle gå så illa. Men just därför fördras det också en ekonomisk politik som gör att vi kan styra ut ur en sådan farlig situation. Ett av de bästa sätten att göra det är att en gång för alla fastlägga att vi inte skall ha några kollektiva löntagarfonder i vårt land.

Man kan inte göra sig kvitt ett ekonomiskt system förrän man har ett annat som fungerar, och vi har inte något annat sådant system som fungerar. Att det inte finns något alternativt system som skulle fungera visas allra bäst av att LO nu inte startar en mängd företag och utvecklar dem i fri konkurrens med andra. Om man nämligen i likhet med Landsorganisationen och socialdemokraterna anser att det centrala facket är bättre än alla andra på att driva företag, vore det naturligt att man också visade det i handling. Gjorde man det och visade sig skickligare, skulle det också vara ett bevis för att här funnes ett överlägset alternativt system. Alldeles särskilt naturligt vore det att ställa sin, som man själv anser, oerhörda företagsledartalang till förfogande i ett läge där man själv så ofta kritiserar dem som startar och driver företag och när det, herr talman, på så många orter behövs ersättningsindustri och alternativ produktion. Om man, som man själv säger, är bättre än alla andra på att sköta företag, är det faktiskt osolidariskt att inte använda den talangen och skapa ny sysselsättning.

Jag läste för en tid sedan ett nummer av Veckans Affärer, där man gjort sammanställningar av olika ägargrupper och utvecklingen för dessa. Där fanns även statistik för det begränsade antal företag som LO har. Men i den här artikeln visades också att under perioden 1973–1977 har sysselsättningen i dessa företag inte ökat utan minskat från 22 800 till 18 500 arbetstillfällen, eller nästan 20 %, vilket är en intressant siffra i detta sammanhang.

Moderaternas alternativ består i att man skall ha ett spritt enskilt ägande. Det skall vara fri företagsamhet inom de ramar som statsmakterna drar upp. Vi vill ta vara på enskilda människors initiativ och ansvar. Det vill vi göra både därför att det ger en bättre ekonomisk utveckling och därför att man på

det viset ger människorna större frihet.

De nya sparformer som infördes av trepartiregeringen ger förutsättningar för en uppbyggnad av nya tillgångar hos dem som annars hade haft sämre möjligheter härtill. Det var en betydelsefull insats som trepartiregeringen gjorde.

Vi vill också göra det lättare för dem som så önskar att skaffa sig en egen bostad. Vi har alltid i valfrihetens namn kämpat för ett vidgat småhusbyggande. Vi vill också att de som bor i flerfamiljshus och som så önskar skall få vidgade möjligheter att äga sin bostad. Vi har för att underlätta detta system i år föreslagit att man skall införa en speciell sparform, bosparande, där det är möjligt att på fördelaktiga villkor kunna spara till sin egen bostad.

Socialdemokraternas iver att åstadkomma socialistiska lösningar visar sig inte bara i förslagen om kollektiva löntagarfonder. Just vad gäller bostäder finns många exempel på hur de vill inskränka de enskilda människornas rättigheter och införa mer av centralstyre och kollektivt ägande. Vidare har den socialdemokratiska kongressen för sin del bestämt att läromedelsproduktionen och läkemedelsföretagen skall förstatligas. Kongressen har också uttalat sig för att man skall studera hur bankerna skall socialiseras.

När socialdemokraterna så ofta talar om vidgat medbestämmande, herr talman, är det underligt att skåda hur de ryggat tillbaka för att ge de enskilda människorna ett vidgat inflytande över den egna tillvaron, t. ex. genom att underlätta enskilt bostadsägande och bidra till ett spritt enskilt ägande i största allmänhet. I stället vill de nu att ombudsmännen skall bestämma mer och mer.

Men, herr talman, de som hela tiden talar om kollektiva lösningar tänker mera på makt än på frihet. Vi vill tänka mera på frihet.

Förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Den 1 januari i år höjdes såväl folkpensionerna som barnbidragen och bostadsbidragen. Detta om något är ett synligt bevis på att det sociala reformarbetet i vårt land inte avstannade när vi fick en icke-socialistisk regering. Det var ju annars ett återkommande inslag i den socialdemokratiska propagandan inför 1976 års val. Från de socialdemokratiska talarstolarna fick vi höra att hela det sociala reformarbetet skulle avstanna eller rent av raseras om de borgerliga kom i regeringsställning.

Så blev de alltså inte. Det har tvärtom skett en konsolidering av välståndet under åren 1977–1979. Denna förbättring av det sociala trygghetssystemet har kunnat ske under en tid av ekonomisk avmattning. Vi har haft en viss nedgång i produktionen, även om det blev en positiv tillväxt under 1978. Vi har haft en förhållandevis hög arbetslöshet, och ett ganska stort antal människor har fått sysselsättning genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder av olika slag. Parallellt härmed hade vi under 1977 en hög inflation och ett stort underskott i våra utlandsaffärer.

Genom en kraftfull och medveten ekonomisk politik har denna negativa utveckling kunnat vändas. Inflationen sjönk under 1978 till hälften av vad den var 1977. I våra utlandsaffärer skedde under förra året en dramatisk omsvängning till det bättre – från ett underskott i handeln på ungefär 5 miljarder år 1977 till ett stort överskott förra året på ungefär 6 miljarder. Utlandsupplåningen, som var hög 1977, kunde till följd härav minskas under första halvåret 1978, och den upphörde helt under andra halvåret. Sammanlagt uppgick utlandsupplåningen under förra året till bara 2 miljarder. Detta kan vara värt att notera. Den kan i år väntas bli något större, men utlandsupplåningen ligger likväl på en helt annan och lägre nivå än vad man ibland tycks ha klart för sig i den allmänna debatten, där man tror att ett budgetunderskott på 45 miljarder kr. motsvarar samma summa i utländsk upplåning. Sanningen är ju den att av de 45 miljarder som vi kommer att få i underskott i statsbudgeten i år är det ungefär 5 miljarder som kan komma att behöva täckas genom utlandsupplåning. Resten klaras främst av på den vanliga kreditmarknaden.

Herr talman! Från folkpartiets sida har vi sedan länge hävdat att marginalskatterna utgör ett stort problem. Marginalskatterna är ett problem därför att de motverkar lusten att genom ökade arbetsinsatser höja sina inkomster. Redan marginalskatter kring 50 % är i den meningen olyckliga. Skatteomläggningen fr. o. m. nyår innebär en viss minskning av den statliga marginalskatten, och jag ser det på samma sätt som skatteuskottet gjorde i sitt betänkande i december, nämligen att det här bara är ett första steg i en allmän omläggning av skattesystemet så att arbetsvilja och arbetsinsatser inte skall behöva motverkas av våra skatteregler.

Från den utgångspunkten kan det upplevas som en framgång att man nu på många olika håll diskuterar och erkänner riskerna med de höga marginalskatterna. Vi kan i dag notera att man från socialdemokratiskt håll i flera olika sammanhang har pekat på svagheterna med det nuvarande marginalskattesystemet. Jag tänker då inte i första hand på Gunnar Myrdal utan på för dagen mer representativa företrädare för socialdemokratin. Det finns väl anledning att också här i riksdagen återkomma till en diskussion om de skattepolitiska tankegångar som socialdemokraterna har fört fram i sin motion.

En sänkning av marginalskatterna, som innebär att människor får behålla en större del av sin inkomstökning, kan säkerligen få en sådan effekt på arbetsviljan att den delvis av sig själv kompenserar det skattebortfall som en sänkt marginalskatt innebär. Det är emellertid, i varje fall på kort sikt, inte tillräckligt för att täcka inkomstbortfallet. Det är därför nödvändigt att vi, samtidigt som vi är på väg att nå enighet om behovet av sänkta marginalskatter, också söker finna en enighet om i vilka former man skall finansiera det skattebortfall som följer därav. Jag noterar att både LO och TCO har krävt att en skatteomläggning som innebär sänkta marginalskatter måste totalfinansieras.

Jag har i andra sammanhang sagt att jag inte tror att man på en gång kan avvisa en höjning av antingen de indirekta skatterna eller arbetsgivaravgifterna och samtidigt förorda en betydande sänkning av marginalskatterna. Vill

man komma ifrån det nuvarande skattesystemets negativa verkningar på arbetsvilja och skattemoral – orsakat både av höga kommunalskatter och av en hög progressivitet i den statliga inkomstskatten – ja, då måste man godta antingen en höjning av vissa indirekta skatter eller en höjning av företagens avgifter. Det är i det här sammanhanget som socialdemokraternas förslag om en produktionsfaktorsskatt kommer in i bilden, och jag tror att vi bör ta oss en allvarlig funderare på det förslaget. Vad som i dagens läge kan sägas är att det troligen blir mycket svårt att införa en sådan skatt redan den 1 januari 1980. Produktionsfaktorsskatten kan därför inte påverka budgetutfallet 1979/80 och har därför ingen egentlig effekt på det för dagen så omdiskuterade budgetunderskottet.

Jag tror emellertid att den skattepolitiska diskussionen med socialdemokraterna skulle underlättas, om man från socialdemokratiskt håll erkände inflationsskyddets positiva värde. Inflationsskyddet i skattesystemet är ju en garanti för att inte skatterna tillåts stiga i takt med en varierande inflation. Inflationsskyddet innebär att en hög inflation inte automatiskt leder till en betydande skärpning av skattetrycket medan en lägre inflation medför en mindre höjning av skatterna. Om inflationsskyddet togs bort ur skattesystemet, skulle det finnas ett direkt statsfinansiellt intresse att genom en hög inflation höja de statliga skatteintäkterna. Jag tycker alltså att inflationsskyddet bör vara en given utgångspunkt också vid en mera långsiktig reformering av skattesystemet.

Herr talman! Det gångna årets erfarenhet visar att en ansvarsfull ekonomisk politik – som har innefattat en nödvändig åtstramning av den privata konsumtionen – kan förenas med ett fortsatt socialt reformarbete. I det fortsatta sociala reformarbetet tror jag att särskild uppmärksamhet kommer att få ägnas de äldre i vårt samhälle. Det gäller både kvantiteten och kvaliteten i äldreomsorgen. Det kommer att behövas fler platser i långtidsvården, och vi kommer också att behöva ett mer differentierat utbud av vård och omhändertagande för de gamla. Först då kan vi sägas ta ett verkligt ansvar för de äldre i vårt samhälle.

Gamla människor behöver i större utsträckning sjukvård av olika slag. Det medför krav på en fortsatt utbyggnad både av sjukvården i allmänhet och av långtidsvården i synnerhet. Det är samtidigt viktigt att man utformar långtidsvården på ett sådant sätt att man i större utsträckning tar hänsyn till patienterna som enskilda människor. Patienter på en långvårdsavdelning borde t. ex. kunna få ta med sig personliga ägodelar för att på det viset kunna göra miljön mer hemlik.

Det är också viktigt att man på olika sätt tar vara på gamla människors rättigheter och integritet. Människor som ligger på sjukhus är oftast svagare än andra och kan därför ha svårt att driva rimliga krav på t. ex. information eller annorlunda medicinering. Beroendet av sjukvårdspersonalen kan bli stort och tacksamheten för olika åtgärder överdriven. Att få ett glas saft eller att slippa ett plågsamt rutinprov kan vara tillräckligt för att den sjuke i övrigt kanske uppger krav på en människovärdig behandling. De korta stunder läkarna besöker sjukrummet vågar eller orkar den sjuke sällan använda till att

föra fram krav på t. ex. information eller annan behandling. För den som ligger på sjukhus gäller också att det drastiska miljöbytet ofta innebär en svår påfrestning. I många fall är det gamla människor som aldrig tidigare legat någon längre tid på sjukhus och som har starkt inrotade vanor. På sjukhuset får de vänja sig vid nya matvanor, nya sovtider och tvingas tillbringa hela dagen tillsammans med främmande människor med andra vanor och intressen. Allt detta kan hos en del patienter skapa ångestkänslor, som kan försvåra behandlingen och återanpassningen. Det är därför viktigt att integriteten och rättigheterna för patienterna skyddas på olika sätt. Jag har tidigare pekat på möjligheterna att föra samman sådana åtgärder i en patienträttighetslag. Jag hoppas att den proposition som skall utarbetas på grundval av medicinalansvarskommitténs betänkande skall kunna ta till vara några av de uppslag som där har funnits.

Flertalet gamla människor måste emellertid även i framtiden få sin vård och omsorg i det egna hemmet. Det är då viktigt att vi försöker skapa bostäder där det är lätt för gamla människor att leva – bostäder som har anpassats till den minskade grad av rörlighet som ju gamla människor ofta har. Trygghetslarm i de här lägenheterna är t. ex. ett värdefullt inslag. Det är alltså viktigt att man kan tillgodose rimliga krav på service i hemmen, som innebär att gamla människor inte i onödan behöver vistas på sjukhus.

Till omsorgen om de gamla i hemmet hör naturligtvis också den omvårdnad som de anhöriga ger. Många anhöriga gör en beundransvärd insats när det gäller att ta hand om en sjuk anhörig. Oftast är det gamla människor, men ibland kan vården gälla en yngre eller handikappad person. Samhällets stöd till anhöriga som på det här sättet tar på sig ett vårdansvar är emellertid mycket begränsat. Jag tror att om man hade ett bättre rent ekonomiskt stöd skulle säkert fler anhöriga välja att vara hemma och vårda sjuka äldre släktingar. Vi har därför inom folkpartiet kommit till den uppfattningen att man borde skapa en ersättningsform liknande föräldraförsäkringen för anhöriga som vårdar sjuk äldre i hemmet. Med föräldraförsäkringen som mönster skulle det kunna utgå försäkringsersättning, sjukpenning och ATP till den som väljer att ta hand om en gammal sjuk eller handikappad anhörig i hemmet. Samhället borde då också, som skett på några håll, se till att den vårdande får möjlighet till en viss sammanhängande ledighet, t. ex. genom att den sjuke eller handikappade kortvarigt tas in på ett semesterhem eller liknande.

Herr talman! Det är vår utgångspunkt att alla människor – också de äldre – måste behandlas som individer med olika intressen och behov. Åldrandet är en individuell process som sker gradvis. Det är därför fel att ha en för alla given pensionsålder, då förvärvsarbetet måste upphöra, oberoende av individens prestationsförmåga. Låt oss i stället försöka möjliggöra en flexibel övergång från yrkesverksam ålder till pensionsålder, t. ex. genom en utbyggnad av det system vi har med rörlig pensionsålder och rätt till förtida eller fördröjt uttag av pension. Det bör kunna bidra också till att minska riskerna för isolering av gamla och sysslolösa människor.

Det är också därför vi menar att rätten till arbete stegvis bör utsträckas över

65 års ålder och att ökade möjligheter bör skapas för äldre att göra tillfälliga insatser i arbetslivet efter pensioneringen. Det kan ske t. ex. inom kommunernas omsorgsverksamhet för barn och bör i de flesta fall omfatta deltid.

Jag har här redovisat några angelägna reformer på äldreomsorgens område. Också på andra områden finns behov av reformer och förbättringar. Det är vår övertygelse att dessa samhällsförändringar kan genomföras i framtiden, men det ställer krav på ekonomisk balans och på ett rimligt skattesystem. Det är därför som den ekonomiska politiken och den sociala välfärden hör så nära samman. Folkpartiregeringens mål är att föra en sådan politik i fråga om ekonomi och skatter att vi därigenom skapar de bästa förutsättningarna för en framtida välfärd.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! När realinkomsten för en vanlig arbetarfamilj på ett år kan minska med en hel månadslön och när allt fler ställs utanför den reguljära arbetsmarknaden är detta tecken på en framgångsrik borgerlig politik – en politik som vpk naturligtvis inte kan tolerera. Den måste avlägsnas, men den kan inte avlägsnas med samarbete och samröre med borgerliga partier. Nej, den kan bara avlägsnas om det ställs ett reellt alternativ mot den – ett alternativ som innebär en helt ny politik och som betyder att arbetslösheten försvinner och rätten till ett meningsfullt arbete garanteras, att alla skall ha rätt till ett bra liv, att jämställdhet mellan män och kvinnor förverkligas, att barn och ungdom kan gå en ljus framtid till mötes, att demokratiska rättigheter införs på arbetsplatserna som ett stöd för arbetarna och tjänstemännen att uppnå rättfärdiga ekonomiska och sociala krav.

Ställs inte detta alternativ från arbetarrörelsen mot den borgerliga anstormningen finns det en uppenbar risk för ytterligare försämringar.

Jan Odhnoff i Fabriksarbetareförbundet har i en undersökning visat hur realinkomsten sjunkit under 1978. För många har den sjunkit med mellan 300 och 500 kr. i månaden. På ett år blir det en hel månadslön. Undersökningen visar också att låglönesatsningen givit föga resultat och att skatteomläggningarna inte gynnat mellan- och låginkomstgrupperna.

Utredningen gäller 1978. 1977 var ju inte bättre. Effekterna var säkert desamma. Resultatet på två år blir då en förlust på ca 10 000 kr. för en vanlig arbetare. Det är skrämmande siffror.

Men tendenserna fortsätter. 1978 har konsumentprisindex ökat med över 7,5 %. Hyrorna, som är en tung post i arbetarfamiljernas budget, steg med 13 %. Löneökningarna har stannat vid knappt 4 % för 1978. 1979 skall enligt folkpartiregeringen följa samma tendens.

Man frågar sig hur LO-ledningen med riksdagsman Gunnar Nilsson i spetsen kunde underteckna ett sådant kapitulationsavtal våren 1978. Det förefaller i dag vara en gåta. Hur kunde man förlita sig på den borgerliga regeringens ekonomiska politik?

Förhandlingarna för andra avtalsåret är nu aktuella. Kapitulationsavtalet för 1978 kan korrigeras i de lokala förhandlingarna. En ökning med minst 1:50 i timmen för att kompensera 1978 års förlust verkar i dag realistisk. Allt talar

för lokal aktivitet. Vinstutvecklingen förutsätts öka. Och det gäller ju fördelningen mellan rika kapitalägare och arbetare! Att förändra denna fördelning till arbetarnas fördel kräver aktiva lokala fackföreningar. De kan emellertid möta hårt motstånd, inte bara från arbetsköparna utan även från en arbetsrättslagstiftning – medbestämmandelagen – som har ett inskrivet strejkförbud. Detta strejkförbud, som infördes av en borgarregering 1928 och skrevs in i medbestämmandelagen 1976, måste bort. Oresonliga arbetsköpare skall inte kunna utnyttja arbetsrättslagstiftningen för att hålla nere lönerna.

När valet är över i höst löper även avtalen på arbetsmarknaden ut. Vilken inkomstpolitik kommer att föras då? Kommer reallöneförsämringarna att fortsätta? Och hur blir det med skattepolitiken? Skall eventuella skattesänkningar – typ SAP:s senaste förslag – avräknas från löneutrymmet? Ja, då är inte mycket vunnet.

Vpk anser det berättigat med kraftiga löncökningar i höst. En skattepolitik som gynnar låg- och mellaninkomstgrupperna bör genomföras. Momsen på mat bör tas bort och kommunalskattetrycket minskas genom införande av en statskommunal enhetsskatt. Vidare bör pris- och hyresstopp genomföras. Det är en inkomstpolitik som gynnar de breda löntagargrupperna. Det behövs en ny typ av avtalsrörelse, där förslagen diskuteras i tid och demokratin kan utvecklas i facket.

Borgarstyre med ett eller tre partier i regeringsställning håller alltid kapitalägarna under armarna. Till dessa slussas miljarder, pengar som löncarbetarna får betala via skatter samtidigt som deras löner hålls tillbaka.

Att ta av lönerna är även det socialdemokratiska partiets recept. När man ropar på löntagarfonder – jag tänker främst på den aktuella Volvoaffären – så avser man utvecklingsfonder där en del av pengarna i löneutrymmet skall överföras till de kapitalistiska företagen som riskvilligt kapital. Det kan inte vara arbetarrörelsens framgångslinje att ta av lönerna och ge till kapitalägarna.

Det är inte brist på kapital i vårt land, men det är brist på demokrati på jobben och brist på beslut som ointetgör Wallenbergs imperium och andra aktieägares makt och inflytande. Det är dessa och deras gelikars spekulationsvinster, förmögenheter och andra vinster som måste beskattas hårdare. Men samma människors möjligheter till skatteflykt och skattefusk måste även bekämpas. Det är detta kapital som måste frigöras för att skapa möjligheter till alternativ produktion, samhällsnyttig produktion efter människors behov. Det kan satsas i industrigrenar och i regioner som i dag är på fallrepet.

Vpk:s samhällsfonder har detta syfte. Ta av kapitalet och skapa nya jobb! Satsa på förädling och nytänkande, på ny teknik och nya produkter! Bryt det extrema exportberoendet och skapa en slagkraftig hemmaindustri i stället för att flytta investeringarna utomlands! Rädda våra basindustrier! Som en rullgardin dras den s. k. Norrlandsgränsen allt längre söderut. Rullgardinen håller nu på att gå ned även för Bergslagen. Två tredjedelar av Sverige är ett

Norrland.

Med en ny industripolitik, alternativ produktion, förädling, ökad manufakturering, en ny handelspolitik och användandet av samhällsfonder kan vi dra upp rullgardinen för Bergslagen och Norrland samt andra drabbade regioner.

Borgarnas och socialdemokraternas flyttlasspolitik måste upphöra. Koncentrations- och stordriftspolitiken måste brytas för att rädda bruksorter och glesbygder. Då kan Norrland och Bergslagen få en allsidig utveckling. Gruv- och stålindustrin kan utvecklas och bevaras.

Ett skolexempel på koncentrations- och nedläggningspolitik utgör handelsstålsindustrin. 4 000 jobb skall bort, vilket får oerhörda konsekvenser för Bergslagen och Norrbotten. Ironiskt nog är det den förre centerpartistiske industriministern Åsling som står fadder för SSAB, vars politik medför koncentration och nedläggning av verksamheten på bruksorter. Ingen decentralisering och inget bevarande av bygder och regioner där inte. Hur Nils Åsling och centern med tanke på den förda politiken i dessa områden i fortsättningen skall kunna ta ord som decentralisering och regional balans i sin mun är obegripligt.

Men tyvärr är verkligheten värre än vad bara centern och borgarna gör. Även socialdemokraterna har i princip ställt sig bakom den stålpolitik som Nils Åsling har stått fadder för. De godkänner att gruvor läggs ned i Bergslagen innan de är utbrutna.

Socialdemokraterna ställer således inte ens upp på Gruvindustriarbetareförbundets krav. De accepterar att malmmetallurgi – råstålsframställning – skall läggas ned i Bergslagens handelsstålverk. De accepterar att Norrbotten inte skall få någon förädling av betydelse. Återstår för socialdemokratin i Norrbotten ett "Ministålverk 80", för 1 miljon årston i stället för 4 miljoner som man lovade tidigare. SAP:s stålpolitik är anpassad till marknadskrafterna och flyttlasspolitiken.

Socialdemokratiska politiker, bl. a. riksdagsmannen Kjell-Olof Feldt, har rest i dessa områden och sagt: Vänta tills vi får regeringsmakten; då skall det ordna sig. Sanningen är nu att man svek dessa regioners månghundraåriga industritraditioner samt arbetarnas och fackföreningarnas kamp för att få sysselsättning. Vad socialdemokraterna kunde åstadkomma var bara hot mot de kämpande facken: Vikar ni inte från era krav, ställer vi inte heller upp på några som helst investeringar. Man kan fråga socialdemokraterna: Är detta förenligt med en arbetarpolitik?

Naturligtvis är besvikelsen stor i stål- och gruvområdena. Man frågar sig: Finns det ingen framtid? Jo, naturligtvis finns det en framtid. I stället för att ge upp inför en borgerlig stålpolitik och SAP-ledningens svek, måste man mobilisera för en slagkraftig gruv- och stålindustri, som utgår från samhälls-ekonomiska bedömningar, som bygger på kvalitet i stället för kvantitet, som bygger på produkter, teknik och produktionsprocesser vilka kan decentraliseras och inte kräver stordrift, som bevarar gruvor och malmmetallurgi i Bergslagen och som ger Norrbotten möjligheter till avancerad förädling.

Därför får i dag inte ett enda arbetstillfälle gå förlorat. Bygderna måste

överleva. Hela stål- och gruvindustrin måste nationaliseras om denna inriktning skall kunna förverkligas. De privatkapitalistiska intressen som i årtionden har bedrivit rovdrift och försummat investeringar måste bort från stålindustrin. Det är en sådan politik vpk står för. Vi måste kämpa för en sådan inriktning för att ge borgare och SAP-ledning bakläxa.

Gruv- och stålbranschen är bara ett av många exempel på krisbranscher. Varven, tekobranschen och många andra branscher är drabbade. Nedläggningar, rationaliseringar och därmed minskad sysselsättning har inte kunnat hejdas av arbetarna och deras fackliga organisationer. Medbestämmandelagen – den största reformen sedan allmänna rösträtten, sade Olof Palme 1976 – har visat sig vara ett mycket uddlöst vapen när kapitalägarna utövat sin makt. Avsaknaden av konkreta vetorätter för fackföreningar mot nedläggningar, inskränkningar och rationaliseringar samt i andra för facket viktiga frågor är MBL:s stora brist tillsammans med strejkförbudet.

MBL står i dag för Med Bibehållen Ledning för kapitalet. Illusionen, att ett avtal mellan arbetsmarknadens parter skulle flytta fram de arbetandes positioner, har avslöjats. Hur kunde man tro att arbetsköparna helt godvilligt skulle avhända sig några som helst maktpositioner? Det har även besannats i de förhandlingar som bedrivits. Det är SAF:s linje som man har diskuterat och som i sista stund har spolats av LO och PTK mest på grund av lokalt fackligt motstånd mot SAF:s förslag.

Det är uppenbart att inga medbestämmandeavtal kan träffas med nuvarande lagstiftning. Förhandlingslinjen med ett stärkande av partsförhållandet är nödvändig, samtidigt som ökad demokrati inom facket krävs. Vetorätter på avgörande områden och lokal strejkrätt är avgörande frågor för ett nytt innehåll i arbetsrättslagstiftningen. Nu har LO-ledningen signalerat att inga löneavtal skall träffas förrän ett medbestämmandeavtal kommit till stånd. Det har även sagts att SAP vill förändra medbestämmandelagen på några punkter för att avtal skall kunna träffas. Ja, skall man se årets riksdagsmotion från SAP som grund, så är det ju inte mycket att hurra för. Där är det ju samma samarbetsanda som tidigare, och där talas det inte om några avgörande förbättringar för arbetarna och facket i dess roll som motpart till arbetsköparna. Nej, det behövs avgörande förändringar i medbestämmandelagen för att motstå arbetsköparnas makt, och det behövs för att hävda sysselsättning och ekonomisk och social standard. Inget MBL-avtal skall därför träffas förrän lagen ändrats på de avgörande punkterna.

I dag, när mellan en halv och en miljon människor i arbetsför ålder befinner sig utanför den reguljära arbetsmarknaden, måste alla åtgärder vidtas för att alla skall få ett arbete. En arbetstidsförkortning är tillsammans med en kraftfull sysselsättnings- och industripolitik ett verksamt medel.

Kravet på sextimmarsdag måste ses i detta perspektiv. Men det är krav som berör samhällslivets alla områden. Det gäller arbetshets, utslagning, kvinnornas rätt till ett jobb, kamp mot onödigt utnyttjande av skiftarbete och övertidsarbete, kamp mot utsortering, kamp mot teknikens grepp över människan och sist men inte minst kamp för allas rätt till arbete. Vpk föreslår

till årets riksdag att sjutimmarsdagen genomförs 1980 och sextimmarsdagen 1985.

Till sist vill jag citera Bertoldt Brechts ord: "Man kallade på arbetskraft men det kom människor." Vad det handlar om i politiken är inte en grå massa av arbetskraft som man handskas med hur som helst. Det handlar om människor som kräver sysselsättning för att försörja sig, för att kunna leva på ett ekonomiskt, socialt och kulturellt acceptabelt sätt. Det är människor som inte vill bli flyttade som kollin. Det är människor som vill ha ett bra liv. Även barn och ungdom vill ha en ljus framtid. Även kvinnor är människor, och de kräver jämställdhet mellan man och kvinna. Människornas intressen måste gå före kapitalets.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Svenska folket serveras i budgetpropositionen en glättad bild av den svenska ekonomins läge. Konjunkturen beskrivs som raskt uppåtående, och den totala produktionen skall öka kraftigt i år. En förbättrad handelsbalans och en lägre inflationstakt ingår också i anrättningen.

Nu finns det också en annan bild att ge av den svenska ekonomins nuläge och framtid. Det är de nära 90 000 personer som gick utan arbete i december, de 175 000 som sysselsätts av AMS i beredskapsarbeten och utbildning, det rekordlåga antalet lediga platser på arbetsmarknaden.

Till den bilden hör också en rad basindustrier i mer eller mindre krisartat tillstånd, med tusentals förlorade arbetsplatser – varven, stålindustrin, gruvnäringen, beklädnadsindustrin, gjuteriindustrin, skogsindustrin. Där finns en rad län och orter med hotande sysselsättnings- och befolkningskris – Norrbotten, Sörmland, Bergslagen, Värmland, Göteborgsområdet och Boråsområdet.

I den här bilden ingår också en industri, som efter ett investeringsras med 30 % på två år fortsätter att ligga lågt med sina investeringar och som över huvud taget visar en oroande brist på nya initiativ och planering för framtiden. Slutligen har vi statsfinanser i svårt förfall med budgetunderskott på 45 miljarder kronor.

Det vore därför ett allvarligt misstag att tolka de positiva inslagen i den ekonomiska bilden som att svensk ekonomi nu har återvunnit sin balans och sin styrka. I själva verket försämrats, trots exportuppgången, resultatet av det totala varu- och tjänsteutbytet med utlandet, den s. k. bytesbalansen, mellan 1978 och 1979. En prisstegring på 6 % ter sig oroande hög under 1979, ett år med små ökningar av lönekostnaderna och en snabb produktivetsförbättring genom att ledig kapacitet tas i anspråk. Och trots en kraftig förbättring av näringslivets finansiella ställning och en begynnande klar uppgång av vinsterna ligger industriinvesteringarna mer eller mindre stilla.

Dessutom kvarstår den grundläggande obalansen och svagheten i vår ekonomi – en oacceptabelt hög arbetslöshet. Arbetslöshetsproblemet är i själva verket långt allvarligare än vad som framgår av siffrorna. Tecknen blir allt fler på en kraftigt ökad regional obalans, som kan kasta hela län in i en ond cirkel av utflyttning, företagsdöd och ekonomisk förtvining.

Det är därför nödvändigt att slå fast att Sveriges ekonomi inte är stark förrän vi åter har uppnått full sysselsättning. Det är först när allas rätt till arbete har blivit verklighet – och kan förenas med rimlig prisstabilitet och balans i våra utrikesaffärer – som den ekonomiska politiken kan förtjäna att kallas för framgångsrik. Och dit har vi i dag en både lång och svår väg att vandra.

Det är i och för sig inget fel om en regering är optimistisk och anstränger sig att framhålla de ljusare inslagen i tillvaron. Men det är farligt om optimismen blir alltför glättad, om den döljer en allmän handlingsoförmåga och rädsla att ta itu med allvarliga problem och obehagliga arbetsuppgifter. Jag fruktar att det är just en sådan regering som landet nu har råkat ut för. I budgetpropositionen tas inte ett enda nytt initiativ som riktar sig mot de sjuka punkterna i vår ekonomi – arbetslösheten, de låga industriinvesteringarna, det stora budgetunderskottet. Herr Ullsten tycks ha åstadkommit en regering som har förbrukat sina krafter innan den ens börjat regera.

Den ekonomiska politiken måste i väsentliga avseenden ges en annan inriktning. Den måste lägga en helt annan grund för den långsiktiga återhämtningen och stabiliseringen av vår ekonomi än vad den kvartalspolitik kan göra som nu bedrivs. Andra socialdemokratiska talare kommer att ta upp investerings-, närings- och sysselsättningspolitiken. Jag skall i det här inlägget redovisa socialdemokratins krav på statens budget- och finanspolitik.

Här måste läget betecknas som allvarligt. På tre år har det statliga budgetunderskottet växt med ungefär 40 miljarder kronor. Under det nu löpande budgetåret, 1978/79, beräknas underskottet bli 45 miljarder, och budgetministern har presenterat en budget för 1979/80 med samma stora underskott. Om den bedömningen torde kunna sägas att den i varje fall inte underskattar budgetunderskottets storlek.

Det har på sistone utbrutit en diskussion om innebörden av denna väldiga statsupplåning, som nu motsvarar 10 % av hela nationalinkomsten. Men en slutsats torde vara svår att undgå: Om den ekonomiska politiken i Sverige skall inriktas på fortsatt tillväxt, ökad sysselsättning och en expansion av industrins investeringar, kan det inte förenas med ett fortsatt budgetunderskott i 50-miljardersklassen. En ny pris- och kostnadsexplosion torde då vara ofrånkomlig.

Likviditeten, penningmängden, växer i år med 15 % för andra året i följd. En väsentlig del av den likviditetsökningen sker i företagen, som på två år förbättrat sin finansiella ställning med hela 30 miljarder, dvs. nästan lika mycket som försämringen av budgetsaldot. Riksbanken drivs allt längre in i en rent inflationistisk finansiering av statens upplåningsbehov. I fjol lånade man sammanlagt 7 miljarder utomlands och i riksbanken. I år räknar man med att låna 5 miljarder utomlands och 5 miljarder i riksbanken, dvs. i realiteten från Tumba sedelbruk. Då förutsätter man ändå att bankerna skall tvingas placera statsobligationer för ytterligare 20 miljarder i sina portföljer.

Det som räddar regeringen och riksbanken från en ny inflationsvåg är det i

och för sig beklagliga faktum att de pengar som finns uppladdade i företag och banker inte används. Investeringarna ligger lågt, och sysselsättningen ökar inte.

Men frågan är vad som händer den dag då det inträffar som ju är allas förhoppning, nämligen att investeringarna börjar öka igen och företagen börjar anställa mera folk. Och frågan är hur löneutvecklingen 1980 skall kunna hållas inom det samhällsekonomiska utrymmet, om vi har en uppåtgående konjunktur med snabbt stigande vinster och en enorm överlikviditet i företagen.

Svaret på de frågorna kan i alla händelser inte vara att vi med en hård kreditpolitisk åtstramning kan förhindra inflation. För det första måste kreditpolitiken, för att över huvud taget ha en chans att lyckas, inrikta sig på att ta ner investeringarna och sysselsättningen – och därmed rasera de strävanden vår politik nu måste gälla. För det andra har likviditetsökningen framåt 1980 med all sannolikhet växt riksbanken över huvudet, så att en organiserad kreditpolitik då blir mer eller mindre omöjlig.

Som vi ser det måste mot den här bakgrunden en sanering av statsfinanserna inledas med sikte på att successivt ta ner budgetunderskottet. Tydligen inser också budgetministern detta. I varje fall redovisar han i budgetpropositionen – inte en, utan för säkerhets skull tio gånger – sin uppfattning att finanspolitiken måste stramas åt.

Men trots denna tiofaldiga varning för konsekvenserna av sin egen politik har regeringen inte en enda åtgärd att föreslå som skulle förbättra statsfinanserna. Och av senare uttalanden, bl. a. från statsministern, framgår att regeringens ambition inte sträcker sig längre än till att försöka hålla budgetunderskottet oförändrat. Men då måste jag för herrar Ullsten och Mundebo påpeka att ett oförändrat budgetunderskott inte är detsamma som en finanspolitisk åtstramning. Det är i dagens läge en fortsatt och farlig statlig kreditexpansion.

Mitt intryck är att moderata samlingspartiet och centerpartiet befinner sig i samma situation som folkpartiet. Man är lika förskräckt över vad man ställt till med i fråga om statsfinanserna, men man saknar medel och vilja att ta ansvaret för sina gärningar.

Om något över huvud taget kan utläsas ur centermotionen om den ekonomiska politiken är det att alla obehagliga finanspolitiska åtgärder skjuts på framtiden. Och för säkerhets skull ligger denna framtid bortom den 16 september. Moderaterna och Gösta Bohman far omkring med yvigt och hotfullt tal om sänkta bidrag och minskade statsutgifter, men när Gösta Bohman för en stund sedan i debatten med Olof Palme fick en chans att förklara vilka bidrag som skulle sänkas och vilka statsutgifter som skulle minskas, då gick luften ur honom. Vi fick lyssna till litet mummel om analyser och expertutredningar.

Men, herr talman, här vore det verkligen plats för litet hederligt klarspråk från moderaternas sida. När Gösta Bohman insinuerar att en del barnfamiljer får barnbidrag som de inte behöver, menar han då att vi skulle införa behovsprövning av barnbidragen? När han antyder att samma sak gäller för

en del hyresgäster och villaägare som får räntesubventioner, menar han då att vi skulle införa behovsprövade räntebidrag? Menar han t. o. m. att vi skulle införa behovsprövade pensioner?

Om Gösta Bohman och moderaterna vill ha mer av inkomst- och behovsprövning, hur kan de då påstå att ett sådant system skulle kosta mindre av byråkrati och blanketter än t. ex. systemet med de allmänna barnbidragen? *Det resonemanget om något visar hur ogenomtänkt och osaklig hela den här moderata kampanjen är.*

Herr talman! Det vi upplever här är ett föga uppbyggligt skådespel. Efter att ha lånat sig fram i tre år, efter att ha skaffat staten en löpande upplåning på uppemot 50 miljarder och en statsskuld på 200 miljarder uppträder de borgerliga partierna nu som om man helt enkelt tänkte smita ifrån hela räkningen. I varje fall skall räkningen inte presenteras för medborgarna före valdagen.

I det här skedet av riksdagens arbete kan jag bara uppmana de borgerliga partierna att tänka om. I annat fall berövar dessa partier sig själva både de praktiska möjligheterna och den moraliska rätten att ta något ansvar för landets ekonomiska framtid.

Enligt vår mening måste en hederlig och ansvarsfull politik i dag innehålla klara besked om den framtida budget- och finanspolitiken. Om vi skall klara både stabiliteten i ekonomin och den sociala tryggheten, måste en planering av statens finanser inledas så snart som möjligt.

I våra budgetförslag förordar vi ett antal åtgärder för att omedelbart förstärka budgeten. Det är besparingar på utgiftssidan – försvaret, jordbrukspolitiken, energipolitiken. Det är återtagande av vissa favörer och lättnader som den borgerliga regeringen delat ut till av den särskilt omhuldade grupper. Det är också vissa skattechöjningar – höjningar av stämpelskatten och av förmögenhetsskatten. Nettoeffekten av våra samlade budgetförslag är en minskning av budgetunderskottet för budgetåret 1979/80 med ungefär 2,5 miljarder kronor.

Inför 1980, då enligt vår mening inflationsriskerna kommer att öka påtagligt, vill vi åstadkomma en mer väsentlig förstärkning av statsinkomsterna. Därför föreslår vi att fr. o. m. nästa år en ny skatt införs, som läggs direkt på produktionen, en s. k. produktionsfaktorsskatt.

Nu kända förhållanden talar för att statens inkomster nästa år behöver förstärkas med ett belopp i storleksordningen 7–10 miljarder. Det motsvarar en produktionsskatt på nivån 3–4 %. Vi har då tagit hänsyn till att en del av inkomstförstärkningen skall användas för att sänka den direkta skatten på hushållen.

Vi vill emellertid inte nu binda oss för nivån på produktionsskatten, och eftersom skatten inte skall sättas in förrän 1980 finns det tid att avvakta säkrare underlag för bedömning av konjunktur- och vinstutvecklingen.

Frågan är då: Kan produktionen bära den här skatten? Svaren är: För det första införs produktionsskatten i ett läge, då produktion, produktivitet och vinster väntas öka i snabb takt och då det finns gott om pengar, alldeles för gott om pengar, i näringslivet. För det andra måste det göras uppenbart för

alla att om vi tar ut en skatt direkt på produktionen, för att kunna sänka inkomstskatterna och för att finansiera statens utgifter, då kan vi inte använda de pengarna en gång till för ökade löner och kapitalinkomster. Det betyder att hänsyn till produktionsskatten måste tas i kommande löneförhandlingar och att kapitalägarna också får ta motsvarande hänsyn när de skall ta ut sina inkomster ur företagen.

Den som avvisar produktionsskatten måste också klargöra alternativen. Och de är bara två. Antingen skall landet fortsätta att låna sig fram med ett ännu större budgetunderskott. Eller också skall andra skatter höjas, och då återstår i realiteten bara moms. Men en momshöjning kan inte förhindra att löner och andra inkomster rusar i höjden på grund av vinstutvecklingen. Momsens primära effekt blir därför att ytterligare driva upp priserna.

Herr talman! Det vilar denna vår ett tungt ansvar på riksdagen för att lägga grunden till en stark ekonomi i vårt land. Det är vår övertygelse att det kräver att vi nu inleder en sanering av statens finanser och återgår till en ansvarsfull finanspolitik som kan ge landet trygghet och stabilitet.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt liksom socialdemokraterna i övrigt talar till förmån för vad de kallar produktionsfaktorsskatt. Vi har länge haft skatteutredningar som sysslat med att försöka finna ut hur man skall utforma ett nytt skattesystem. Det har bl. a. funnits en företagsskatteberedning som har arbetat i 5–6–7 år, största delen av tiden under socialdemokratisk ledning. Utredningen granskade även detta socialdemokratiska förslag, och om jag inte har läst betänkanterna fel lyckades socialdemokraterna på hela denna mycket långa tid inte åstadkomma annat än en liten reservation om att den här frågan borde utredas ytterligare. Men nu, när man är rent desperat över var man har hamnat genom högskattepolitiken, då kastar man fram detta som om det vore något nytt och fint, som skulle rädda landet.

Vad innebär då egentligen produktionsfaktorsskatt, eller produktions-skatt? Det är samma sak som en moms eller löneskatt, och dessutom är det en skatt på investeringar. Man vill alltså skattebelägga investeringarna. På det viset tror man sig om att åstadkomma något speciellt nytt. Men man vill också ha investeringar, och därför ingår det i planen att man genast skall sätta i gång att ge bidrag – olika selektiva punktbidrag – för att få fram investeringarna. Det är, herr talman, ett alldeles utmärkt exempel på vad vi moderater menar med rundgång. Först tar man in skatterna, sedan har dessa skatter skapat så stora skador på ekonomin att man måste använda hela skatteinkomsten till att betala ut bidrag och reparera skadan.

Detta är rundgång! Det är det som vi ser i magnifik skala f. n. i svensk ekonomi. Vi kan ta företagsbidrag i största allmänhet – det förekommer ju mycket stora sådana. Det har varit nödvändigt att sätta in dessa bidrag för att reparera de skador som höga skatter har åstadkommit och för att vinna tid tills devalveringar och andra åtgärder har kunnat få verkan. Det är dessa enorma företagsbidrag som är ett typiskt exempel på rundgång. Först tar man in höga skatter, sedan knakar det i fogarna i ekonomin och så måste staten betala ut

bidrag för att människorna skall klara sig.

De ofantliga satsningarna på AMS, herr talman, är också till en inte föraktlig del exempel på detta. Skatterna på företagen är så höga att det uppstår svårigheter för företagen att klara nyanställningar. När företagen inte klarar det, behövs det bidrag för att företaget skall kunna anställa folk, eller också får AMS göra det.

Även på andra håll kan man se, när man granskar skattesystemet, hur de skyhöga skatterna på människor och hushåll gör det väldigt svårt för hushållen att klara utgifterna. Det behövs sedan ytterligare bidrag för att reda upp affärerna.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Staffan Burenstam Linder är litet slarvig ibland. Han påstår att produktionsskatten är en skatt på investeringar. Det är den inte alls. Produktionsskatten är en skatt på bruttovinsten minskad med skatter och avskrivningar på företagens investeringar. Det är den dag då investeringarna ger inkomster till kapitalägarna som skatten kommer i fråga, men när investeringen görs behandlas den precis som nu. Så läs på en gång till! Vår reservation var tydligen inte kort nog för att herr Burenstam Linder skulle orka igenom den.

Men det andra var det intressanta. Nu är det inte bara barnbidragen och räntebidragen som skall sopas undan i den moderata vinden – nu är det arbetsmarknadspolitiken, nu är det stödet till näringslivet. Nu heter det att det varit enorma företagsbidrag under de senaste åren. Det har varit en ofantlig satsning på AMS. Ja, herr Burenstam Linder, det är riktigt att det har varit enorma företagsbidrag under de senaste åren, mer än under någon annan regering.

Enligt våra bedömningar överfördes från skattebetalarna till näringslivet ungefär 20 miljarder kronor på två år. Men varför, herr talman, skall man i en replik till mig ta upp ett bråk om den saken? Här kommer om en liten stund Nils Åsling som skötte affären, som skötte det som bara var rundgång, enligt herr Burenstam Linder. Borde inte herrarna i den gamla avsuttna regeringen ta och göra upp sinsemellan hur ni egentligen skötte affärerna?

Men det allvarliga ligger naturligtvis i att lika väl som herr Bohman kan stå här och mumla och antyda att barnbidragen är för höga och går till fel människor och att räntebidragen nog borde avskaffas för en del, så ger budgetläget nu utrymme för en annan moderat föregångsman att angripa arbetsmarknadspolitiken. Nu satsas det för mycket på de arbetslösa. Det har vi hört förr, herr Burenstam Linder. Det var för ungefär tio år sedan som moderaterna tillsammans med folkpartiet hade som ett av sina huvudangrepp att vi satsade för mycket pengar på arbetsmarknadspolitiken. Men om nu allt detta så förfärar er, varför då inte snabbt ge oss besked, vi som undrar vad ett av inslagen i den framtida moderata politiken skall innebära på det här och på andra områden? Är det inkomstprövade barnbidrag, är det inkomstprövade räntesubventioner, är det neddragning av arbetsmarknadspolitiken som ni vill åstadkomma? Är det detta som skall rädda statsfinanserna? Ge

klart besked om det! Det blir enklare då att föra debatten med herr Burenstam Linder och andra.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Att denna debatt måste föras mot socialdemokraterna och Kjell-Olof Feldt beror på att det var den socialdemokratiska politik, bl. a. högskattepolitiken, som tidigare fördes som ledde fram till att svenskt näringsliv befann sig i ett så kritiskt läge när den tidigare regeringen tog över ansvaret. För att överbrygga de svårigheterna innan andra åtgärder – som också regeringen sedan vidtog – hann få effekt, har det under tiden varit nödvändigt att göra dessa omfattande satsningar på olika industrigrenar. Det är därför högst rimligt att för Kjell-Olof Feldt, snarare än för Nils Åsling, påpeka hur det lätt kan bli på det viset – för det har blivit så i svensk ekonomi genom er tidigare politik – att högskattepolitik skapar så stora skador att det sedan fordras ofantliga statsutgifter för att försöka reparera dessa skador. Det är exempel på rundgång.

När jag sedan talade om AMS-politiken ville herr Feldt få det till att man inte skulle satsa på arbetslösa. Det är naturligtvis ett debattknep, som gör att man kan tolka på det sättet. Men vår uppfattning är att om man hade ett rimligare skattesystem i Sverige, ett rimligare skattetryck, skulle vi få en bättre ekonomisk utveckling. Vi skulle få en stabilare sysselsättning, och det skulle bli färre arbetslösa. Det kan väl inte vara reaktionärt att påpeka att det, om det blir färre arbetslösa genom en bättre politik, också behövs mindre AMS-insatser. Det går inte ens med sämsta vilja i världen att vrida till det på det sätt som Kjell-Olof Feldt försökte.

Det allvarliga och stora hotet f. n. mot svensk ekonomi – det är konstigt om vi moderater är det enda parti som inser det – är att de enorma skattesatserna försvagar svensk ekonomi, ger en sämre ekonomisk utveckling och därigenom även sämre resurser till stat och kommun att klara sina olika åtaganden. Det är lätt att från talarstolar stå och räkna upp allt man vill göra, men vad som fordras är faktiskt att man också för en ekonomisk politik som innebär att man får dessa resurser. Jag gör gällande att högskattepolitiken med de skyhöga skattesatserna är ett allvarligt hot mot den ekonomiska utvecklingen i landet. Det är lätt att i tidningar läsa och i radio höra goda exempel – senast i morse i Dagens eko – på att denna högskattepolitik blir asocial, genom att den underminerar resurserna för att fullfölja olika åtaganden här i samhället.

KJELL-OLÖF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle alltså vara så att varvsindustrins problem beror på att varven betalar för mycket skatter. Gruvnäringens och tekoindustrins bekymmer kan vi lösa genom att ändra på skattesystemet, enligt moderata normer. Men om det nu är så, varför gjorde ni inte någonting åt detta under de två händelserika åren när Staffan Burenstam Linder regerade? Ni sänkte och avskaffade till slut arbetsgivaravgiften, och vi har många gånger frågat i riksdagen: Vad blev effekterna av detta? Vilka företag räddade ni med de 8

miljarder som ni berövade statskassan genom att avskaffa arbetsgivaravgiften? Jag har aldrig fått något svar. Ingen har kunnat tala om för någon vilka de gynnsamma konsekvenserna av detta var.

Om det nu var så att högskattepolitiken nödvändiggjorde företagsbidragen, måste man nödvändigtvis vara så slarvig och generös med dessa bidrag som den borgerliga regeringen var? Jag har nämligen också framfört kritik mot framför allt Nils Åslings polikliniska verksamhet. Jag trodde det var det Staffan Burenstam Linder ville diskutera. Men det vågar han inte. Det är för kort tid gången sedan den borgerliga regeringen upplöstes. Men jag ser hur knivarna börjar slipas inför valdagen, så det lär nog ryka en del testar för herr Åsling på grund av hans fögderi och de 20 miljarder som han satte sprätt på som industriminister.

Herr talman! Vi vill också ha en seriös debatt om skattepolitiken. Vi lägger för denna riksdag fram ett program för en reformering av skattesystemet. Och vi inser att inget skattesystem är sådant att det inte kräver förändringar – även det skattesystem som vi har varit med om att konstruera. Vi är beredda till långtgående förändringar. Men det är två helt avgörande skillnader mellan oss och moderaterna.

För det första: Vi bygger detta program på ett klart ansvar för att skaffa fram de pengar som behövs. Vi tänker inte låna till skattesänkningar, vilket moderaterna alldeles uppenbart är beredda att göra.

För det andra: När vi talar om en reformering av skattesystemet, när vi är beredda att göra förändringar, bygger vi inte detta på den enkla skattekverulans som Staffan Burenstam Linder nu om igen lät dra förbi här i talarstolen.

Människorna måste trots allt ha klart för sig att två ting måste avkrävas våra skatter. Det ena är att de skall ge pengar för de gemensamma insatser som vi är ense om att göra. Det andra är att de måste vara så rättvisa att människorna fortsätter att ställa upp för att betala skatt.

Staffan Burenstam Linder har ingen tid kvar i denna replikomgång, men jag hoppas att han återkommer med ett anförande där han talar om för kammaren hur det nya moderata bidragssystemet ser ut – det tror jag börjar intressera fler och fler.

Förste vice talmannen anmälde att Staffan Burenstam Linder anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Vårriksdagen startar sitt arbete med många frågetecken – det visar denna debatt. Utsikterna för vår industri ter sig dock bättre nu än på många år. Nu kommer också rapporterna om ökad orderingång, ja, t. o. m. om vissa flaskhalsproblem här och var inom näringslivet.

Till detta på sikt förhoppningsfulla men ändå ganska osäkra industripolitiska perspektiv får läggas det allmänekonomiska läget, där osäkerheten tyvärr är större och frågetecknen därför många.

Frågetecknen beträffande den ekonomiska utvecklingen gäller inte bara

innevarande år utan också 1980 och 1981. Det finns skäl att förmoda att de närmaste åren internationellt sett kommer att bli sämre än innevarande år. Det finns också anledning att räkna med en amerikansk tillbakagång i ekonomiskt avseende. Den kan komma att slå igenom på den internationella efterfrågan och drabba vår exportindustri. Hur kan då en sådan utveckling avbalanseras av en ökad ekonomisk aktivitet i Europa? Situationen i England, med förödande strejker, och i Frankrike, med betydande motsättningar om den ekonomiska politiken, är inte uppmuntrande. Ja, även i Västtyskland, där det dock finns en stabil grund för den ekonomiska utvecklingen, är osäkerheten i dag betydande. Frågan är också vad som händer i Iran och hur händelserna där påverkar vår ekonomiska miljö.

Vi har redan fått belägg för att den starkt restriktiva linje i fråga om stimulans till privat konsumtion som centerpartiet förespråkade under hösten var befogad. Kalkylen för privat konsumtion har redan räknats upp, och så som händelserna nu utvecklar sig skulle det inte överraska om den privata konsumtionsökningen i år kommer att uppgå till 3,5 å 4 %. Det är *en* sida av ett centralt ekonomiskt problem. Det stora budgetunderskottet och överlikviditeten i vårt penningssystem är andra faktorer som inger oro. Alla krafter måste med andra ord nu inriktas på att fullfölja den stabiliseringspolitik som med sådan framgång utvecklades under 1977 och 1978.

När man nu studerar partiernas förslag till riksdagen och lyssnar till denna debatt är det i och för sig lätt att hitta belägg för att man på skilda håll är medveten om allvaret i vår ekonomiska situation. Det får emellertid inte stanna vid läpparnas bekännelse. Naturligtvis är det ganska lätt att kritisera det stora budgetunderskottet, och det finns väl också ett visst fog för konstaterandet att regeringen ibland förefaller något uppgiven i sin attityd gentemot budgetunderskottet. Men därifrån till att, som socialdemokratin i sin partimotion gör med några enkla och ganska fantasifulla penseldrag, minska budgetunderskottet med 2,5 miljarder kronor är steget långt.

Man slopar indexregleringar av skatteskalorna. Den omständigheten att man vid höstens skattereform låg en miljard över vad riksdagsmajoriteten beslutade bekymrar naturligtvis inte i sammanhanget. Man tar in 800 sköna miljoner genom en "annan energipolitik", men jag förstår bara inte varför man är så blygsam. Om man så här helt oberoende av konsumtionsutveckling och kapacitetsutnyttjande räknar med en inkomstförstärkning på 800 milj. kr. den vägen, hade man lika gärna kunnat säga 5 miljarder eller vilken annan siffra som helst. Det här kan i och för sig räcka som exempel på hur det socialdemokratiska budgetalternativet i realiteten är konstruerat. Jag måste, Kjell-Olof Feldt, säga att det är mera fantasifullt än verklighetsbetonat. Det hade inte skadat om alla orden hade uppvägs av några förslag till konkreta handlingslinjer.

Vi vet i dag inte heller vilka ytterligare påfrestningar budgeten kan komma att bli utsatt för under våren. Jag har fått det allmänna intrycket av uttalanden från regeringshåll att man dels under hänvisning till budgetsituationen, vilket jag kan förstå, dels under hänvisning till konjunkturuppgången anser sig kunna minska de industripolitiska insatserna. Jag kan hålla med om att detta

naturligtvis i och för sig är önskvärt. Jag vill dock varna för förhastade slutsatser, som skulle kunna innebära att den allvarliga strukturkris vi har i svenskt näringsliv och som lågkonjunkturen avslöjar, på något sätt skulle vara över. Även om en rad strukturproblem har lösts eller är på väg att lösas, återstår inom vissa sektorer och branscher svåra och stora problem. Det är problem som man inte löser genom traditionella, generella åtgärder och naturligtvis ännu mindre genom att lita till konjunkturuppgången. Konjunkturuppgången förbättrar naturligtvis möjligheterna att klara strukturproblemen men löser inte själva problemen. Det är möjligt att den begynnande högkonjunkturen gör att t. ex. de mindre handelsstålverken och specialstål-tillverkarna seglar vidare av egen kraft. När jag som industriminister gav Arne Geijer uppdraget att utreda de mindre handelsstålverkens situation var avsikten givetvis den att arbetet skulle fullföljas med en regelrätt strukturplan. Jag beklagar att den tanken inte har fullföljts.

Om man inte nu löser de angelägna strukturfrågorna är risken stor att problemen kommer tillbaka redan under 1980-talets första år, och då i ännu större omfattning och med ännu större pregnans.

Gjuteriernas problem, för att nu ta ett annat exempel, måste uppmärksammas systematiskt i ett branschprogram. Annars löper man risken att få en okontrollerad utslagning som i framtiden kan gå ut över de industriella utvecklingsmöjligheterna.

Det finns också anledning att erinra om skogsindustrins situation. Om man inte nu med kraft griper sig an med branschens strukturproblem finns risken att vi förlorar tempo i den integration mot färdigprodukter som är en ofrånkomlig utveckling, om vi vill behålla vår skogsindustris internationella konkurrenskraft.

Dessa och andra branschers problem måste alltså fortlöpande uppmärksammas. Det är därför centerpartiet i sin partimotion föreslagit att regeringen nu kallar till överläggningar för att mot bakgrund av det ekonomiska läget få till stånd breda samförstånds lösningar när det gäller närings- och regionalpolitikens fortsatta uppläggning. Det vore ödesdigert om man nu skulle sitta med armarna i kors och inte fullfölja det arbete för anpassning av svenskt näringsliv som inleddes 1977 och som gett goda resultat. Det vore ödesdigert inte bara för sysselsättningen utan också, och kanske framför allt, för den framtida utvecklingen i näringslivet. Regeringen bör inte låta sig avskräckas att ta initiativ till dessa överläggningar även om attityden från både höger och vänster är avvaktande i dessa frågor.

Socialdemokraterna formulerar sig oklart i sin ordrika partimotion i den här frågan, där man talar om budgetunderskottet och vill göra gällande att det till en del beror på att man, som det heter, "i en rad fall betalat överpriser på företag. Detta var exempelvis fallet vid bildandet av SSAB. Det var även fallet vid bildandet av det statliga databolaget." Det är märkliga konstateranden. Vad hade socialdemokratin för alternativ att erbjuda i de här fallen? Ja, man stod i realiteten tomhänt, och man har i riksdagen varit med om att godkänna de gjorda insatserna, både i SSAB och i det statliga databolaget. Men det saknas minsann inte svepande formuleringar, och det vittnade Kjell-Olof

Feldts inlägg nyss om. När det gäller konkreta detaljmärkningar har socialdemokratin låtit tåget gå. Se efter hur riksdagsbesluten och utskottsberedningarna i de här ärendena är formulerade!

Formerna för hur statens engagemang i näringslivet skall gestaltas kan naturligtvis diskuteras. Socialdemokraterna har kvar sin strukturfond men har när det gäller skogen också närmat sig vår tanke och är beredda att föreslå ett strukturbolag, som på samhällets vägnar skulle kunna gå in i företag och hjälpa till med strukturanpassningen. Det är en tanke som finns också i centerns partimotion, men vi tycker kanske att i en tid när insatserna brådskar är det bättre att arbeta via Investeringsbanken. Det viktiga i näringspolitiken är ju inte att skapa nya institutioner. Det viktiga är resultatet. Genom en förstärkning av Investeringsbanken skulle dess verksamhet mycket väl kunna vidgas och innefatta de anspråk som strukturåtgärder i skilda branscher kan komma att ställa.

En viktig princip enligt centerpartiets uppfattning är att om det statliga engagemanget blir av större omfattning och följaktligen skulle föranleda någon form av statligt ägarengagemang i företag, bör det utformas så att det i realiteten amorteras bort med företagets kommande rörelseöverskott. Ett lönsamt företag kan alltså i realiteten, sedan man betalt tillbaka det statliga engagemanget, stå på egna ben. Och det måste ju vara målsättningen för de strukturinsatser som samhället engagerar sig i.

I ett skede när man börjar på att tala om flaskhalsproblem i näringslivet kommer naturligtvis regionalpolitiken på nytt i fokus. Det är inte genom flyttlasspolitik som man löser flaskhalsproblemen utan genom en aktiv regionalpolitik. Det är ett betydelsefullt ställningstagande som socialdemokraterna gör i sin partimotion om den ekonomiska politiken. Man säger där på ett ställe att "ett viktigt inslag i jämlikhetspolitiken är också att det råder balans i fråga om arbete och inkomster mellan olika delar av vårt land". Det är en utmärkt formulering. Innebär det att socialdemokratin är beredd att helhjärtat stödja arbetet för regional balans och för en utveckling mot samma sysselsättningsmöjligheter för män och kvinnor i olika delar av vårt land? Om socialdemokratin därmed också är medveten om vad det kan komma att ställa för anspråk på nya arbetstillfällen, i synnerhet i regioner med låg sysselsättningsgrad, är det ännu bättre. Vi kanske till sist t. o. m. kan räkna med socialdemokratins anslutning till vårt mål på 400 000 nya jobb under 1980-talet. Det är nämligen det reella innehållet i den citerade skrivningen i den socialdemokratiska partimotionen.

Centerpartiet har i en partimotion nu krävt att den offentliga sektorn skall spela med på ett mera fullödigt sätt i regionalpolitiken, och vi föreslår att statliga verk i Stockholmsregionen skall utarbeta decentraliseringsplaner med förslag på hur verkens och institutionernas verksamhet på ett lämpligt sätt skulle kunna delegeras till länsmyndigheter eller alternativt flyttas ut i form av filialer till lämpliga orter ute i landet. Den expansiva offentliga sektorn måste enligt vår uppfattning nu mer än tidigare lämna sin medverkan till en bättre regional balans.

Till sist, herr talman! Visst finns det betydande skillnader mellan partierna i

synen på hur dagens problem skall lösas, men det finns också stora möjligheter till samförstånd. Det är trots allt och dess bättre sanningen bakom dagens debatt. Framför allt inom näringspolitiken och ekonomin är situationen så allvarlig att inga möjligheter till samförståndslösningar bör lämnas oprövade.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Nils Åsling har sin konkreta dag i dag. Han efterlyste hela tiden förslag till konkreta handlingslinjer och ansåg att våra förslag när det gällde budgeten är mycket fantasifulla.

Ja, vi föreslår en höjning av stämpelskatten, som skulle ge 900 milj. kr. Är det konkret nog? Vi pekar på att två färdigbyggda kärnkraftverk står stilla och gör miljön förluster varje dag. Jag kan svårligen tänka mig något mera konkret än de monumenten över centerns energipolitik.

Vidare efterlyste Nils Åsling också av någon anledning konkreta anmärkningar mot sin politik som industriminister. Ja, var de 700 milj. kr. som man betalade för Grängesbergsbolaget väl placerade pengar? Är det en tillräckligt konkret fråga vad beträffar hanteringen av industripolitiken? Jag kan förstå om Nils Åsling i sina svindlande miljardaffärer betraktar 700 miljoner som fickpengar, men skattebetalarna gör det inte.

Men alla de krav på konkretiseringar som han ställer på socialdemokraterna – observera bara på socialdemokraterna – upphörde helt när Nils Åsling skulle berätta något om centerns politik. Det var snubblande nära att han hade återfallit i löftet om de 400 000 nya jobben – de föreföll stå mellan raderna i hans manuskript.

Nils Åsling säger att det finns en grundläggande enighet någonstans i politiken, och det gör det kanske. En fråga som det är mycket viktigt att riksdagen kan bli enig om är hur vi skall få reda i statens affärer. Min fråga är helt enkelt: Vilka konkreta förslag har centerpartiet när det gäller att dels finansiera de skattesänkingslöften man redan har avgett, dels minska det budgetunderskott som vi eventuellt båda tycker är för stort?

NILS ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först till Kjell-Olof Feldt säga att vi ju i vår motion har anfört vår principiella syn vad gäller de konkreta förslagen i budgeten. Vi är beredda att fortlöpande återkomma med konkreta förslag. Det pågår, som Kjell-Olof Feldt kanske vet, överläggningar om skattepolitiken. Vi är beredda att när dessa är klara precisera vår inställning i det avseendet.

Jag vill bara erinra Kjell-Olof Feldt om att vi, när man i höstas gjorde en avstämning av den ekonomiska politiken, föreslog ett stimulansprogram, som var klart mera restriktivt än det socialdemokratiska. I en besvärlig ekonomisk situation ville socialdemokraterna då låta 1 miljard mera rinna mellan fingrarna än vad som till sist blev uppgörelsen med de icke-

socialistiska partierna. Vi är beredda att återkomma med konkreta förslag för att fullfölja den stabiliseringspolitik, för vilken vi under 1977 och 1978 delade ansvaret.

Påståendet att man skulle kunna tjäna 800 miljoner på att ta kärnkraftverk i drift var intressant. Men det vore önskvärt – fastän jag förstår att tiden inte medger det – att Kjell-Olof Feldt preciserade sig litet i det avseendet. På vilket sätt innebär en sådan åtgärd en inkomstförstärkning? Innebär det att Kjell-Olof Feldt räknar med en snabbt ökande elkonsumention under budgetåret, som inte kan tillgodoses på andra vägar? Vilka hemligheter gömmer sig i de här räkneoperationerna?

Jag tror att om socialdemokratin vill ha respekt för sitt budgetalternativ, så bör man vara litet aktsam om orden och inte bara bolla med siffror och lösa påståenden på det sätt man gör. Påståendet om de 800 miljonerna tål nämligen inte att närmare synas i sömmarna.

Staten betalade 700 miljoner för Gränges. Det var en affärssuppgörelse som träffades efter en hård och omständlig förhandling. Inte minst socialdemokratin krävde att denna förhandling skulle forceras och genomföras, och när den till sist fick godkännande här i kammaren var de socialdemokratiska anmärkningarna rent marginella. Jag hänvisar till riksdagens protokoll. Om man läser det kan man konstatera att de socialdemokratiska anmärkningarna vid riksdagsbeslutet var marginella. Men det passar att efteråt komma sättande och misstänkliggöra affärssuppgörelser som man tidigare har accepterat.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Nils Åsling säger att centern är på det klara med sin principiella syn när det gäller skattepolitiken. Det är möjligt. Han säger också att det skall komma konkreta förslag fortlöpande. Det låter ju bra. Det handlar alltså om en kontinuerlig skattepolitik.

Men anledningen till att jag ställde min fråga var att Thorbjörn Fälldin vid flera tillfällen har sagt att skattepolitiken kan avgöras först i höst och i samband med avtalsrörelsen. Det var därför jag undrade om det bara var en tillfällighet att avtalsrörelsen startar först efter valdagen och att det först då blir intressant att diskutera hur mycket man skall klämma åt skattebetalarna för att finansiera de skattesänkningar som man alldeles givet kommer att gå ut med i vår.

Jag kan svara Nils Åsling på hans frågor om de 800 miljonerna. Kärnkraftverk är till för att producera elkraft – det antar jag att vi kan ena oss om – inte för att stå där. Om de icke används, så betyder det två saker. Det betyder att vi får använda dyrbar olja för att producera elkraft, en olja som kontinuerligt under det här året stiger i pris. I den mån denna elkraftsproduktion leder till ett överskott inom landet, så kan jag tala om för Nils Åsling att elenergi går att exportera, och då ger den inkomster. På dessa två ganska enkla fakta är vår kalkyl byggd. Den är f. ö. densamma som vi har redovisat tidigare.

Så fick vi alltså veta att avtalet med Grängesberg och Stora Kopparberg om

SSAB kom till efter en mycket hård förhandling. Det var en forcerad förhandling, sade Nils Åsling, och det skulle vi vara skuld till. Och så bråttom fick tydligen Nils Åsling, att han inte hann upptäcka att Gränges var konkursfärdigt och att Stora Kopparberg snuvade honom på den verkligt vinstgivande delen av sitt företag, nämligen vattenkraftsanläggningarna. Han köpte förlustdelarna av de båda företagen, och för det betalade han hundratals miljoner, så tydligen var det bråttom. Men som hård förhandlare kommer inte herr Åsling att gå till historien, det kan jag lova.

NILS ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Skattepolitiken skulle inte bli klar förrän i höst, har det sagts. Det är möjligt, men om man förhandlar sig fram till vissa principiella riktlinjer redan nu, gör man naturligtvis det i samråd med arbetsmarknadens parter, och därmed lägger man också en grund för höstens avtalsuppgörelser. Vad det blir av detta får vi väl se – det vet varken Kjell-Olof Feldt eller jag i dag.

Det här som nu sades om kärnkraften är intressant. Men när Kjell-Olof Feldt ändå är ute på det visionära planet, varför inte då, såsom jag sade i mitt inlägg, också föreslå att man skall bygga fler kärnkraftsverk, så att man kan exportera mer elenergi? Därmed skulle man ju kunna lösa hela det socialdemokratiska budgetproblemet!

Men den enkla sanningen är naturligtvis den att socialdemokraterna bara har hängett sig åt en lek med ord. I brist på konkreta realistiska alternativ hugger man till med sådana här saker för att försöka ge intryck av att man skulle ha ett ordentligt budgetalternativ, vilket man ju inte har.

Diskussionen om SSA-uppgörelsen skulle faktiskt förtjäna en egen debatt. Jag är beredd att gå mycket långt i redovisning av situationen vid de förhandlingarna, men det kanske inte är rätta tillfället att göra det nu. Den enkla sanningen är dock att socialdemokratin har suttit med här i kammaren och godkänt den uppgörelse som Kjell-Olof Feldt nu finner för gott att kritisera. Detta är inte något tecken på fair play. Man kan inte hantera betydelsefulla politiska beslut som gäller människors sysselsättning etc. så, att man den ena gången är med om ett beslut men den andra gången stiger upp och kritiserar vad man i princip har godkänt. Här måste socialdemokraterna, om de vill bli respekterade för sina åsikter, bestämma sig för hur de skall ha det – risken är annars att man skulle kunna uppfatta dem så att de ideologiska ideal som Kjell-Olof Feldt företräder inte är Marx ideal utan Münchhausens.

Andre vice talmannen anmälde att Kjell-Olof Feldt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ERIC KRÖNMARK (m):

Herr talman! För att komma till rätta med de stora problemen inom samhällsekonomin har skattesystemet som sådant och det höga skattetrycket en nyckelroll. Den snabba utvecklingen av den offentliga sektorn under

senare år har medfört främst två konsekvenser, vilka jag här vill peka på.

För det första har en mindre andel av de ekonomiska resurserna kommit näringslivet till del. I dag har vi krav på en kostnadskrävande omstrukturering av stora delar av svenskt näringsliv. Om vi under den senaste tioårsperioden haft en rimligare, något lägre, tillväxt av den offentliga sektorn, hade självfinansieringsförmågan inom företagsamheten varit betydligt större. Det hade med all sannolikhet inneburit att en kraftig nedgång av industriinvesteringarna hade kunnat undvikas. Man skulle med andra ord inom svenskt näringsliv ha haft en betydligt modernare och mer konkurrenskraftig produktionsapparat än vad man i verkligheten har i dag. Det kommer att ta åtskillig tid att rätta till dessa missförhållanden, men för att man verkligen skall kunna nå fram till resultat måste man först vara medveten om orsakerna till att det har gått snett.

För det andra har denna expansion av den offentliga sektorn medfört en höjning av det totala skattetrycket. Skattebelastningen på de enskilda medborgarna är i dag så hög att den menligt påverkar arbetsviljan. Allt fler löntagare vill ha förkortad arbetstid, eftersom den disponibla inkomsten genom skattesystemets effekter inte blir nämnvärt reducerad genom en lägre arbetsinsats. Tar man sedan hänsyn till olika former av inkomstrelaterade bidrag, kan det i vissa fall bli en ekonomisk vinst för den enskilde att göra en lägre arbetsinsats. Var och en förstår att detta egentligen är orimligt. En annan effekt av skattesystemet har blivit att folk inte finner det lockande att vidareutbilda sig för befordran i arbetet därför att den ekonomiska vinsten blir så obetydlig.

I den offentliga debatten talas mycket om skattefusk och en grå sektor. Det är företeelser i samhället som vi måste komma till rätta med. Men vi skall vara medvetna om att det är statsmakterna som har det yttersta ansvaret för dessa missförhållanden, eftersom vi fått ett skattetryck som många människor uppfattar som orättfärdigt.

Numera tycks nästan alla politiker vara medvetna om att något måste göras. T. o. m. socialdemokraterna, som tidigare helt nonchalerat marginalskatteproblemet, kräver nu marginalskattesänkningar. Detta är i och för sig glädjande.

Moderata samlingspartiet påtalade, inte minst under det tidiga 1970-talet, kraftigare än något annat parti orjmligheten med de höga marginalskatterna. Jag finner här ingen anledning att upprepa de argument vi hade då, eftersom vår dåtida grunduppfattning numera delas av de andra partierna – vpk undantaget. Men när det gäller viljan att gripa sig an problemet kan man verkligen registrera nyanser.

Vi anser att det brådskar att få ned skattebelastningen på inkomstökningar till en rimlig nivå. Som jag tidigare anförde lämnar skattemoralen i dag mycket övrigt att önska. Jag skulle helt enkelt vilja beteckna den som något av en samhällssjukdom. Sjukdomar måste bekämpas snabbt och så effektivt som möjligt. Därför menar vi att riksdagen bör besluta att under en period på ca tre år bringa ner marginalskatterna till den nivån att inkomstagare i normala inkomstlägen betalar högst hälften av inkomstökningen i direkt

inkomstskatt.

En sådan skatteomläggning kostar mycket pengar. Men jag vill påpeka att den inte behöver kompenseras krona för krona. Med ett rimligt skattetryck kommer arbetsinsatsen att öka och frestelsen att undandra inkomster från beskattning kommer att minska. Jag vill hävda att en marginalskattereform till en betydande del kommer att vara självfinansierande, sett från budgetsynpunkt.

Socialdemokraterna har till årets riksmöte lagt fram ett skattealternativ som gör anspråk på att vara något av ett nytänkande. För min del kan jag inte uppfatta den socialdemokratiska skattepolitiken som något annat än en fortsättning av den förödande politik socialdemokraterna drev under 1960-talet och början av 1970-talet. På helårsbasis innebär det, vilket anfördes i debatten tidigare i dag, en ökning av skattetrycket med inemot 15 miljarder kronor. Merparten av detta är den s. k. produktionsfaktorsbeskattningen. Den har från socialdemokratiskt håll presenterats som något av ett Columbi ägg, som inte skulle belasta löntagarna på samma sätt som andra skatteformer.

Produktionsfaktorsbeskattningen är ju ingen ny företeelse. Den har diskuterats och utretts tidigare. Därvid kom man fram till att det var en klumpig metod. Resultatet blev i stället att vi så småningom fick mervärdeskatten, som egentligen inte är något annat än en allmän produktionsfaktorsbeskattning. Mervärdeskatten är som instrument betydligt smidigare eftersom den beskattar alla produktionsfaktorer lika och i ett sammanhang. Vad socialdemokraterna föreslår är alltså att vi ovanpå den nuvarande produktionsfaktorsbeskattningen/mervärdeskatten lägger ytterligare en produktionsfaktorsskatt på, som det antytts, 3-4 %. I praktiken innebär det här ingenting annat än att man med en taktisk manöver smyghöjer momsens med 4-5 %. Verkningarna på kostnadssidan blir exakt desamma som en höjning av mervärdeskatten. Möjligt är att man får en viss fördröjning i prisprocessen.

Nej, socialdemokraternas skatteidé är inget nytänkande i egentlig mening. Det är en metod – jag upprepar det – att smygvägen öka det skattetryck som redan är för högt. Jag vill för min del framhålla att skattefrågan måste lösas under den kommande valperioden. Förutsättningarna för att vi skall komma till rätta med problemen är följande.

1. Den offentliga sektorns expansion måste begränsas. Den måste ju finansieras med intäkter. Det har lett till att skatteuttaget nu har en sådan höjd att den maximala gränsen har nåtts. En fortsatt kraftig expansion kommer att medföra sänkt levnadsstandard för de förvärvsarbetande grupperna i landet. I det fallet måste särskild uppmärksamhet ägnas åt den kommunala expansionen. De frivilliga överenskommelser som i omgångar träffats mellan staten och kommunerna i syfte att hålla tillbaka skatteökningarna har inte varit effektiva. Därför kan det bli nödvändigt att införa skattetak för den kommunala utdebiteringen.

2. En planmässig sänkning av marginalskatteerna måste komma till stånd. Denna sänkning bör givetvis ske i samråd med löntagarorganisationerna, så

att man inte åstadkommer oönskade fördelningspolitiska effekter.

3. Ett marginalskattetak bör införas. Enligt min mening bör detta tak inom en treårsperiod ha nått ner till en skattesats på 70 %.

4. En bättre samordning mellan skattesystemet och det sociala bidragssystemet måste komma till stånd. Nuvarande regler för bostadsbidrag, existensminimumregler och särskilda regler för pensionärernas beskattning ger ju i många fall marginaleffekter på 100 % i vanliga inkomstslägen. Detta är helt orimligt och måste rättas till.

5. Vi måste få ett skattesystem som främjar ett ökat hushållssparande. Det innebär regelbundna justeringar av förmögenhetsbeskattningen för att förhindra automatiska skatteskäpningar. Aktievinstbeskattningen bör förenklas. Man bör dessutom införa individuell beskattning av kapitalinkomster.

6. Skattesystemet bör också utnyttjas som ett industripolitiskt instrument. Det innebär att skattepolitiska åtgärder bör vidtas för att främja utvecklings- och forskningsinsatser inom näringslivet. Kapitalbeskattningens inverkan på familjeföretagen kan måhända behöva mildras ytterligare. I det långa perspektivet bör målsättningen vara att det kapital som arbetar i företagen inte blir föremål för förmögenhetsskatt.

Med de åtgärder som jag här skisserat i största korthet blir det möjligt att för det första åstadkomma ett fungerande skattesystem som människor uppfattar som rättfärdigt. För det andra kan skattesystemet bli en stimulans för arbetsinsatser och initiativ, som gör att samhällsekonomin kan expandera på ett sunt sätt. Vi är i dag i ett krisläge. Det är därför viktigt att åtgärderna påbörjas under detta riksmöte.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag råkade komma in i kammaren då herr Krönmark fällde ett uttalande som väckte mitt intresse. Herr Krönmark sade att den offentliga sektorns utgifter måste betalas med inkomster. Men herr Krönmark har ju suttit i en regering som numera ser till att en tredjedel av statens utgifter för den offentliga sektorn betalas med lån – med lån i bankerna, med lån i riksbanken, dvs. de finansieras via Tumba pappersbruk, med lån i utländska banker. De kanoner herr Krönmark anskaffade betalades till en tredjedel med lån. Officerslönerna betalades till en tredjedel med lån, bl. a. i utländska banker – det är litet märkligt men så är det.

Ändå – herr Krönmark talade ju hela tiden om skatter – höjde ni skatten mer än någonsin tidigare veterligen: ni höjde momsens, ni höjde spritskatten, ni höjde tobaksskatten, ni höjde bensinskatten med 15 öre litern och mycket annat. Trots allt detta skapade ni en sådan skuldbörda att var tredje krona som staten ger ut är lånad – det är en gigantisk skatteskuld på framtiden. Det var vad ni lyckades åstadkomma under hela två år vid regeringsmakten. Och ändå talar herr Krönmark om att vi skall skära ned den offentliga sektorn, att vi skall skära ned bidragen. Vilka bidrag? Tala om! Nu skall vi sänka skatten, säger herr Krönmark.

Jag ser att herr Burenstam Linder nu kommer ilande till herr Krönmarks

assistans.

Jag har tidigare sagt att det har slösats med statens medel. Det mest upprörande slöseriet har herr Krönmark själv stått för. 450 miljoner lades förra året ned på ett flygplan som aldrig kommer att flyga! När nu herr Krönmark talar för låga statsutgifter och minskade skatter – kan då inte herr Krönmark rejält säga ifrån att det är ett gigantiskt slöseri med statspengar att lägga ut hundratals miljoner på flygplanet B3LA, som aldrig kommer att bli av. Det vore befriande att det sades från denna talarstol även av en moderat att den miljardrullning som detta flygplansprojekt skulle innebära tänker vi absolut inte inlåta oss på. Det vore befriande om herr Krönmark kunde säga det.

ERIC KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme har någon egendomlig ekonomisk teori om att en tredjedel av alla utgifter har finansierats genom lån, t. o. m. i utländska banker. Då vill jag upplysa herr Palme och kammaren om att det i så fall är ännu värre än herr Palme tror, för då har en tredjedel av herr Palmes riksdagsarvode och en tredjedel av herr Palmes statsrådspension under denna tid finansierats genom utländska lån.

Det här är ett sätt att diskutera de här frågorna som inte är riktigt relevant.

Om herr Palme hade bekvämat sig att lyssna hade han upptäckt att vad jag talade om inte var att den offentliga sektorn skulle skäras ned utan att vi skulle dra ned expansionen av den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn måste givetvis finansieras genom intäkter – det är *alldeles* riktigt. Men när den borgerliga regeringen 1976 trädde till herr Palmes berömda dukade bord var vi inte i det läget att den offentliga sektorn kunde finansieras med bara intäkter. De problem som då fanns har diskuterats under hela dagen i dag. Därför måste man övergångsvis låna. Det är inte bara staten som gör det – det måste även privata företag och privatpersoner göra när man har varit vårdslös med ekonomin. Och den vårdslösheten ansvarar herr Palme och hans regering för.

Olof Palme säger att vi har finansierat kanoner, officerslöner och det ena med det andra. När han talar om de 450 miljonerna för det flygplan som aldrig kommer att flyga, så är även den siffran fel. Av skattemedel var det 310 milj. kr. som gick till detta flygplan.

Vidare säger Olof Palme att det skulle bli en miljardrullning. Vi skall inte föra någon försvarsdebatt nu – det får vi tillfälle till senare under arbetsåret. Men jag vill säga att även socialdemokraternas alternativ i flygindustriområdet innebär en miljardrullning. Det är ju inte fråga om att lägga ut ett antal miljarder på ett nytt attackflygssystem och inte genomföra projektet. Beloppen i de olika alternativen skiljer sig kanske med en miljard kronor från varandra. Men även det socialdemokratiska partiet, Olof Palme, är ansvarigt för den kommande miljardrullningen på ett nytt attackflygssystem. Eller kan vi möjligen under detta replikskifte få ett besked från det stora socialdemokratiska partiet att det har haft en helt annan inställning när det gäller det

Nr 76

Onsdagen den
31 januari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

framtida flygvapnet? Det är i så fall högst anmärkningsvärt. Jag tror faktiskt att svenska folket efter Olof Palmes engagerade anförande här har intresse av att få besked på den punkten.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker faktiskt det är otillfredsställande att en del av mitt riksdagsarvode betalas via sedeltryckeriet i Tumba och inte via ordentliga inkomster, om det nu var det som Eric Krönmark ville veta.

Isitt första anförande var Eric Krönmark väldigt djärv – här skulle minsann skatterna sänkas och här skulle minsann de statliga utgifterna ner. I min replik tog jag upp det enda fögderi som Eric Krönmark verkligen varit ansvarig för, nämligen försvaret, och då blev det inte lika roligt längre. Då blev inte besparingsnitet överväldigande.

Jag skall gärna tillstå att det är möjligt att det rena slöseriet på utvecklingsarbetet när det gäller attackflygplanet B3LA uppgår till 310 milj. kr., pengar som måste tas ut av direkta skattemedel. De övriga kostnaderna skulle Saab svara för. Min erfarenhet säger dock att även de kostnaderna förr eller senare får betalas av skattemedel. Men 310 milj. kr. är också pengar, och de är enligt min mening helt bortkastade.

Beträffande den framtida försvarsutvecklingen och det framtida flyget vill jag säga att vi liksom tidigare är beredda att ställa oss bakom ganska dryga kostnader. Men för att hålla skatterna på rimlig nivå måste enligt vår mening en hård återhållsamhet med statsutgifterna även drabba försvarsområdet. Vi har klart sagt ifrån att kostnaderna för attackplanet B3LA, som Eric Krönmark var engagerad i under sina år som försvarsminister, icke kan rymmas inom ramen för i princip reallt sett oförändrade försvarsutgifter. Det skulle få ytterst allvarliga konsekvenser för armén, och det kan vi inte gå med på. Det är ett fullkomligt klart besked.

Trots fyra års utredningsarbete har de borgerliga partierna ännu icke lyckats masa sig fram till ett ställningstagande i den frågan. Under tiden rinner miljonerna bort.

Men, herr talman, mitt syfte att punktera Eric Krönmarks lättfärdiga tal om lättheten att spara på statsutgifterna och sänka skatterna anser jag mig ha nått.

ERIC KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Får jag då till punkteraren Palme lämna beskedet att jag aldrig har krävt att B3LA skall inrymmas inom nuvarande försvarsram. Detta har jag tidigare haft tillfälle att klart deklarerat från denna talarstol. Det är alldeles riktigt att det blir litet dyrare under de närmaste åren, men på sikt, under en 15-årsperiod, blir detta ett billigare alternativ för de svenska skattebetalarna.

Det vore intressant att få ett besked om hur herr Palme, som för nästa budgetår vill dra ned anslaget till försvaret med ca 450 milj. kr., skall få in sitt attackflygplansalternativ inom den ramen utan att det får menliga konsekvenser för armén. Jag är övertygad om att herr Palme inte kan ge något

besked härom. Om hans alternativ genomfördes – i detta fall ber jag att få instämna i vad statsministern tidigare i dag sade – skulle det få rent förödande konsekvenser för försvarets övriga delar.

Miljardrullningar? Det är fråga om 310 milj. kr., som dessutom har givit samhällsekonomiska effekter därigenom att ett stort antal människor har fått sin sysselsättning tryggad. Det innebär en teknisk utveckling och innovation, som vi får spin-off-effekter och glädje av inom andra delar av näringslivet. Det är inte en sådan miljardrullning som exempelvis herr Palme var ansvarig för genom Stålverk 80, som inte gav några pluseffekter alls för samhällsekonomin. Tvärtom vållade detta projekt samhället stora avvecklingskostnader, trots att den dåvarande regeringen redan den gång det begav sig och med den bild man då hade av marknaden borde ha insett att det verkligen var en helt orimlig miljardrullning.

Inom försvaret sker ingen miljardrullning. Jag vill säga till herr Palme och kammarens ledamöter i övrigt att den samhällsekonomiska situationen skulle ha varit helt annorlunda, om man inom andra sektorer av den statliga förvaltningen hade haft samma kostnadspress som inom försvaret. Försvaret har hela tiden från början av 1960-talet fått en minskad andel av de totala statliga anslagen. Inom försvarssektorn har man under de senaste sju åren fått friställa ungefär 3 000 människor. Jag har varken under min tid såsom försvarsminister eller nu efteråt hävdat att pengar i ökad utsträckning skall satsas på försvaret. Jag har tvingats acceptera en bristsituation. Även i detta fall är herr Palme som vanligt djupt osaklig.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Vi fick under 1978 en stegvis förbättring av den svenska ekonomin. Vi tror nu att 1979 bör kunna bli ett bra år. Vi räknar med att få en högre tillväxt och att den samlade produktionen av varor och tjänster bör öka med 4–5 %.

Vi räknar med en betydande uppgång av industriproduktionen efter fyra år av oavbruten nedgång. Vi tror på en ökning av investeringarna – också industriinvesteringarna – efter några år av minskning. Vi räknar också med en hög export och att det bör vara möjligt att vinna marknadsandelar.

Den privata konsumtionen bör kunna stiga med 2,5 à 3 %. Vi räknar med att få en ganska lugn prisutveckling, kanske prisökningar om 5–6 %, alltså avsevärt lägre tal än under senare år. Även sysselsättningen bör så småningom bli bättre, även om det kan dröja några månader innan vi får en högre aktivitet på vår arbetsmarknad. Men vi bör under året kunna få 30 000 à 50 000 nya jobb inom industri och offentlig sektor.

Så långt alltså en ljus bild av 1979. Det är en klar förbättring av vår konjunktur på gång. En rad olika intryck och data ger besked om det. Men det betyder inte att vi håller på att lösa alla problem i vår ekonomi. Den i dagarna publicerade konjunkturbarometern visar bl. a. att vi sedan sommaren 1978 har en uppgång i industrin men att vi ändå bara hunnit en liten bit på väg upp ur den djupa vågdalen.

Vi har fortfarande många besvärliga problem att arbeta med, och vi

försöker ständigt att teckna just denna nyanserade bild av den svenska ekonomin: dels är det en klar uppgång, dels finns det ändå många problem.

Vi är medvetna om de problem och risker som finns i ekonomin i dag. Ett av de problemen är hur vi skall finansiera och organisera en offentlig sektor som ger trygghet och välfärd men som också ryms inom de ramar som vår samhällsekonomi ger. Ett annat är hur vi skall omvandla och utveckla vårt näringsliv så att vi kan ge trygga jobb åt människorna och samtidigt bevara och förbättra vår konkurrenskraft. Ett tredje är hur vi skall få en lugn pris- och löneutveckling både under 1979 och åren därefter. Jag vill framför allt stanna vid det första problemområdet, alltså offentlig ekonomi, statsfinanser, budgetunderskott och skatter.

Det finns två huvudlinjer i budgetförslaget. Den ena är att få tillväxt och balans i ekonomin. Detta är grunden för trygghet och fortsatt reformarbete. Den andra är stramhet och fasthet, en stark återhållsamhet med nya utgifter. Vi har fått säga nej till åtskilligt, också till sådant som det i och för sig har funnits goda skäl att säga ja till. En jämförelse av utvecklingen inom olika sektorer visar återhållsamheten.

Den kommunala sektorn beräknas under året öka med 3,5 %, den privata med 2,8 % och den statliga bara med 1,0 %. Att budgeten ändå omfattar så höga tal beror framför allt på den starka automatiken i de offentliga utgifterna, främst de sociala försäkringarna, och på löne-, pris- och befolkningsutvecklingen. Men det är en restriktiv prövning bakom siffrorna. Nya större reformer måste vänta tills vi får bättre utrymme för dem. Besparingar måste ske på flera områden – myndigheter har i flera fall inte fått kompensation för pris- och löneutvecklingen. Det finns också exempel på omfördelningar av medel för att genom oförändrade resurser tillgodose de mest angelägna behoven.

Det är min förhoppning att riksdagen, då den nu går att behandla de många motioner som har krav på högre anslag och olika andra förbättringar, gör det med yttersta restriktivitet, hur angelägna och välmotiverade olika förslag än kan vara. Vi måste spara och hushålla om vi skall få balans i samhällsekonomin. Vi bör också tänka på att vi inte automatiskt får bättre statsfinanser och lägre budgetunderskott genom att höja skatterna.

Trots den restriktivitet som har präglat budgetarbetet finns det ett betydande budgetunderskott i den aktuella statliga budgeten. Statsutgifterna beräknas bli närmare 172 miljarder, statsinkomsterna närmare 127 miljarder. Det betyder, med sedvanlig kameral redovisning, ett underskott på 45 miljarder. Vi kan få en bättre bild av läget om vi ser på hela den offentliga sektorn, alltså staten, socialförsäkringarna och kommunerna. Då får vi ett underskott på 19 miljarder – också det en hög siffra men ändå försvarlig.

Det finns flera orsaker till att vi måste arbeta med en budget med så mycket större utgifter än inkomster. Vi har haft några år av svag aktivitet i vår ekonomi. Vi har haft obalans, höga kostnader, stark inflation, besvärliga branschproblem. Det har varit ungefär oförändrade statsinkomster och samtidigt starkt stigande statsutgifter. Vi har måst göra betydande insatser för arbetsmarknads- och näringspolitik, satsningar som har betytt att vi har

kunnat mildra många problem och att vi nu är på väg att arbeta oss upp ur en djupsvacka. Men det har också betydtt att vi har måst ta på oss stora kostnader, framför allt från statens sida, för att värna sysselsättningen och tryggheten.

Vi hade kunnat redovisa en budget med ett lägre underskott. Vi hade kunnat föreslå högre skatter, t. ex. högre arbetsgivaravgifter. Men det skulle ha gjort det svårare för svenska företag att konkurrera och sälja sina varor, och därmed hade vi fått svåra följder för ekonomi och sysselsättning. Vi hade kunnat föreslå lägre statsutgifter, men det hade betydtt lägre ambitioner då det gäller sysselsättning och social trygghet. Det hade betydtt svåra följder för välfärd och solidaritet i samhället.

I nuläget har vi större chans att få balans i vår samhällsekonomi med den budget som vi nu lägger fram. Men i takt med att vår ekonomi kommer på fötter igen måste vi arbeta oss fram till en mera balanserad budget. Vi kan få en bättre balans i våra statsfinanser om vi får föra en ekonomisk politik som medför högre tillväxt och full sysselsättning, om vi får reformera våra skatter så att de stimulerar tillväxt och utveckling, om vi får föra en fast offentlig utgiftspolitik.

Socialdemokraterna säger att det statsfinansiella läget, det betydande budgetunderskottet, är ett resultat av borgerlig politik. Hade socialdemokraterna fått bestämma, då skulle man inte ha några budgetunderskott, man skulle inte ens låta sådana uppkomma. Det tror jag inte ett ögonblick på. Jag tror inte att socialdemokraterna medvetet skulle välja ett alternativ som betyder väsentligt större otrygghet och arbetslöshet. Och socialdemokraterna har ju verkligen under de gångna veckorna fått uppleva att det inte är så enkelt att arbeta fram en budget som är väsentligt annorlunda än den som regeringen har lagt fram.

Regeringens förslag har alltså ett budgetsaldo om 45 miljarder. Socialdemokraterna säger att de har lagt fram ett alternativ som innebär ett saldo som är 2,4 miljarder lägre. Det är bra, även om det inte är imponerande och inte motiverar de många tal socialdemokraterna har om budgetunderskottets fördärlighet. Om det är ansvarslöst att i en ekonomi som har resurser om 400 miljarder redovisa en statsbudget med ett underskott om 45 miljarder, då måste det rimligen vara nästan lika ansvarslöst med ett budgetsaldo om 42,6 miljarder.

Och nu är det så, som har visats i tidigare inlägg, att siffran 2,4 miljarder inte är hållbar. Den stämmer inte. Man tillgodoräknar sig för höga belopp för t. ex. slopat inflationsskydd av våra inkomstskatter. Man räknar med ohållbara inkomster, retroaktiva pengar som inte finns. Jag skulle kunna halvera budgetsaldot om jag på ett motsvarande sätt skulle föra in resultatet av socialdemokraternas ekonomiska politik åren 1974–1976. Det är ju de som i hög grad har förorsakat de många problem vi nu har arbetat med 1977 och 1978.

Kanske har det socialdemokratiska budgetförslaget ett bättre saldo på 850 milj. kr. Men inte ens de besparingarna är i alla delar realistiska, om vi skall följa gällande lagstiftning. Då har vi ändå inte heller räknat med en rad ännu

inte preciserade utgiftsförslag. Det är i och för sig bra med ett saldo som är 850 milj. kr. lägre. Men uppriktigt sagt: Det är inte särskilt mycket i en budget som omfattar 172 miljarder.

De alternativ som har redovisats är i många fall sådana som medför framtida problem, som medför en allvarlig framtida försvagning av våra statsfinanser. Man föreslår nämligen en lång rad av långsiktiga bindningar på t. ex. social- och utbildningspolitikens områden, bindningar som medför ständigt stigande utgiftsnivåer. Det är en lång rad i och för sig angelägna önskemål – de har varit med i budgetarbetet allihop och har hängt med ganska länge. Men just i den restriktiva behandling som vi hade, där vi fick säga nej också till många angelägna ting, så kunde de inte följa med till budgetarbetets slutmål. De är just illustrationen av ett stramt budgetarbete. I själva verket skulle en socialdemokratisk politik, om den hade genomförts så som den stegvis har redovisats här i kammaren, ha medfört ett större budgetunderskott. Vi hade då inte – i varje fall inte i rätt tid – fått förändrade växelkurser. Vi hade inte kunnat sänka kostnaderna för att därmed kunna förbättra våra möjligheter att sälja och därmed förbättra tryggheten på arbetsmarknaden.

Sammanfattningsvis: Vi arbetar på att sanera den svenska ekonomin. Vårt mål är att minska underskottet. Vi har varit ärliga nog att säga att det kommer att ta några år innan vi får en rimligare balans i våra offentliga finanser. Det kommer att ta några år, om vi får arbeta med våra medel. Skulle vi få en socialdemokratisk ekonomi, som arbetar med socialdemokratins nuvarande medel, får vi vänta länge, länge för att få balans, om vi ens någonsin får det. Vi känner ansvaret för den offentliga ekonomin, och vi är beredda att fortsätta och fullfölja det arbetet, om vi får förtroendet att göra det.

Så några ord om skatter: Den som försöker följa våra många skattedebatter måste rimligen bli förbluffad över några ting. För det första måste de bli förbluffade över hur föga kontakt debatter och debattörer har med varandra. I riksdagen förs en debatt, i massmedia en annan, bland ekonomer och jurister en tredje och på arbetsplatser och människor emellan ännu en – ofta på betydande avstånd från de andra. För det andra måste de bli förbluffade över hur föga debatterna utgår från samhällsekonomisk, statsfinansiell och kommunal verklighet, från sambandet mellan skattenivåer och offentlig utgiftsnivå och kostnadsutveckling. För det tredje måste de bli förbluffade över hur föga förankrade debatterna är i människors situation, hur klichébetonade slagorden är och hur ringa innehåll de har.

Det är bra om vi kan få en livlig debatt om olika vägar för att förbättra vårt nuvarande skattesystem – det finns förvisso mycket att förbättra och förändra. Vi behöver debattera hur vi på bästa sätt skall kunna göra det, hur vi skall få ett skattesystem som kan medverka till en tillväxt och en rättvis inkomstfördelning, ett skattesystem som är lätt att administrera och kontrollera och som kan förse stat och kommun med erforderliga resurser.

Men det är inte bra om vi får en debatt som ger människor intryck av att vi kan lösa många problem inom samhällsekonomi, statsfinanser och skatter genom olika nya skatter som ganska enkelt skall ge en massa nya pengar. Jag

kan på en punkt instämma i ett debattinlägg nyligen av Gunnar Sträng i tidskriften Tiden. I sitt genmäle till Gunnar Myrdal skriver han bl. a. att skattepolitiken inte känner några enkla lösningar. Gunnar Sträng skriver också att det inte är bra att ge människorna "intryck av att vi genom ett aldrig prövat system tämligen enkelt skulle kunna lösa de problem inom skattepolitikens vida område som alla finansministrar, alla bevillnings- och skatteutskott och alla sakkunniga riksdagsmän under decennier brottats med. Något Alexanderhugg på detta område ligger inte inom de praktiska möjligheternas gränser." Ändå pågår just nu en sådan debatt, initierad just av herr Strängs eget parti.

Det sägs t. ex. att samhället genom en produktionsfaktorsbeskattning från 1980 skulle få in ytterligare 7-10 miljarder, samtidigt som företag, kommuner och människor skulle få det bättre. Tänk om det vore så enkelt! Då skulle vi naturligtvis omedelbart införa en sådan skatt. Men alla tidigare studier, bl. a. en ganska omfattande analys i företagsskatteberedningens slutbetänkande hösten 1977, visar att denna skatt, liksom alla andra skatter, har fördelar och nackdelar. Beredningens majoritet menade att nackdelarna var störst. Nu kan det finnas skäl att göra en ytterligare granskning och se vad förändrade regler för moms och löneskatter skulle kunna betyda för stat och kommun, för företag och för skattebetalare. Därför skall vi ytterligare utreda detta liksom förslaget om en progressiv utgiftsskatt. Men vi skall ha klart för oss att den utredningen får en svår uppgift. Även om jag gillar snabbt arbetande utredningar, tror jag inte att utredningen kan fullgöra sin uppgift på några månader. En produktionsfaktorsskatt reser nämligen många problem, och det är väl ingen tillfällighet att denna skatteform inte finns i något enda land. Hur går det med lönerna, om löneutrymmet minskar? Skatten skall ju, som det brukar heta, avräknas vid löneuppgörelserna. Då blir det inte mycket att förhandla om i höst. Man måste ju starta med att räkna av 3-4 %, och dessutom finns det med i bilden några sociala avgifter på ytterligare drygt 1 %. Och hur går det med investeringarna om dessa blir dyrare? En central fråga just nu är ju hur vi skall öka näringslivets investeringar. Det är onekligen en originell tanke att göra detta genom att göra dem dyrare.

För bara några veckor sedan beslutade riksdagen att genom investeringsavdrag mildra beskattningen. Nu tycks det vara dags för den motsatta metoden, att skärpa lagstiftningen. Och hur går det för kommunerna? Kommunernas skatteunderlag kommer i så fall att minska, vilket medför en höjning av de kommunala skatterna - kanske en krona bara för att kompensera de effekter en produktionsfaktorsskatt om 3-4 % skulle få. Därtill kommer också att basen för den statliga inkomstskatten minskar. Vill vi få in bortåt tio nya miljarder, måste vi ha en produktionsfaktorsskatt på ungefär 10 %. Skulle vi få en sådan fr. o. m. 1980, då, herr talman, är alla de problem rörande tillväxt, sysselsättning och trygghet som vi nu har inte ens märkbara, jämförda med de problem som vi skulle möta nästa år.

Skattebetalarna har nog en mera realistisk syn än många politiker tycks ha när det gäller möjligheterna att lösa våra skatteproblem genom olika handgrepp, regeländringar och namnbyten. De vet att "snus är snus om ock i

gyllne dosor". Och moms är moms och löneskatt är löneskatt också om de skulle få nya namn. Kan vi lå dessa skatter att fungera bättre än nu, skall vi självfallet göra allt för att uppnå detta. Men det aktuella reformarbetet, de beslut som riksdagen i vår bör fatta, bör omfatta mera realistiska och nu genomförbara förändringar. Skulle ett utredningsarbete visa att de många tekniska problem som finns beträffande en ny produktionsfaktorsskatt kan lösas, då skall självfallet nya vägar prövas. Men vad vi nu kan göra är att förbättra den statliga inkomstskatten, bl. a. genom att sänka marginals-katten och sätta ett marginals-kattetak samt att genom olika regeländringar försöka få mera rättvisa skatter. Vi kan förbättra den kommunala inkomstskatten genom skatteutjämning, och vi kan genom statliga insatser medverka till att kommunalskatterna inte behöver höjas under de närmaste åren. Detta, herr talman, är en reformväg som håller även i praktisk verklighet. Det är den vägen vi nu bör gå.

LARS WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Budgetunderskottet har spelat en stor roll i debatten under de senaste dagarna.

Vi har sagt att ett stort budgetunderskott under vissa omständigheter kan vara försvarbart. Det kan vara nödvändigt att staten ger ut mer än den tar in i form av skatter och avgifter, om detta är ett led i en politik för att skapa nya arbeten och säkra folkets levnadsstandard. Nu kan man inte exakt precisera vilka pengar som utgör själva budgetunderskottet. Man måste i stället gå på helheten i den ekonomiska politik som förts. Och där kan man konstatera, menar vi, att politiken inte skapat några nya arbeten, inte inneburit någon ökad samhällelig styrning av ekonomin till löntagarnas fromma, inte medfört ett försvar av löntagarnas levnadsstandard utan i stället i huvudsak bestått av gåvor till företagen, lättnader för kapitalägarna, som slopande av arbetsgi-varavgiften, ökade skatter för löntagarna, som höjd moms, prishöjningar och dyrare bostäder, och i viss mån en arbetslöshetsdöljande men passiv arbetsmarknadspolitik, som inte bara accepterat utan också understött kapitalägarnas styrning av samhällsekonomin. Ni har på nytt aktiverat och fört fram flyttlasspolitiken, som inte hindrar en nedrustning av vissa centrala svenska industrigrenar.

När därför statsministern i sitt anförande i dag påstår att den s. k. 25-kronan, det 75-procentiga lönebidraget till övertalig personal och nyrekryteringsstödet skulle vara okontroversiella inslag i regeringens politik så har han fel, bl. a. därför att de pengar som placerats på dessa insatser för konstgjord andning i stället skulle ha kunnat användas offensivt för att skapa nya arbetstillfällen och banat väg för nya ekonomiska strukturer.

Vi har från vårt partis sida visat på en sådan alternativ användning. Vi har anvisat ett konkret program för 100 000 nya jobb, 100 000 nya, meningsfulla arbeten under ett år. Bygg bort bostads- och daghemsbristen, öka insatserna för energibesparing, för nya energiformer och för miljön, bygg ut den kollektiva trafiken och ge barnfamiljerna och pensionärerna de förbättringar som är värda namnet! Då menar vi att man använder budgetunderskottet på

ett riktigt sätt i folkflertalets och inte storfinansens intresse.

Jag ställde en del frågor till statsministern tidigare om varför man inte infört pris- och hyresstopp. Statsministern ville inte svara. Jag hoppas nu att herr Mundebo, som också tillhör regeringen, har tid att svara på de frågorna.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Våra förslag om budgetpolitiken är inte imponerande, säger herr Mundebo. Nu var det i och för sig inte för att imponera på herr Mundebo som vi lade fram dem. Men jag måste fråga honom: Kan herr Mundebo erinra sig något tillfälle när folkpartiet i opposition åstadkommit något som helst budgetförslag som inneburit en förbättring av budgetläget? Jag kan det inte.

Jag har en fråga till. Herr Mundebo är intresserad av en effektiv och rättvis beskattning, och jag är beredd att tro honom. Men frågan blir då: Varför lägger regeringen inte fram den lag med en generalklausul mot skatteflykt som ni två gånger utlovat?

I finansplanen upprepar statsrådet Mundebo gång på gång att finanspolitiken måste stramas åt, och han verkar riktigt oroad över den situation som väntar i framtiden på detta område. Finansutskottet skall nu börja behandla herr Mundebos budget, och det har framgått av debatten här i dag att det inte bara är vi socialdemokrater och herr Mundebo som är oroad över läget. Därför måste jag fråga budget- och ekonomiministern, om han kan ge finansutskottet någon vägledning om hur vi skall bära oss åt för att strama till finanspolitiken åtminstone på sikt. Hans anförande gav i alla händelser inget svar på den frågan.

Vidare angriper herr Mundebo produktionsskatten och målar ut alla fasor som den skall skapa. För det första skulle produktionsskatten införas i ett läge – år 1980 – då produktion, produktivitet och vinster väntas öka i snabb takt och då det finns alldeles för mycket pengar i näringslivet.

När nu för det andra en folkpartistisk minister helt plötsligt börjar uttrycka omsorg om löntagarnas levnadsstandard verkar det med förlov sagt inte särskilt övertygande. Den brydde ni er inte alls om när ni genomförde inflationspolitiken 1977 och 1978. Då var det inte fråga om att skydda löntagarnas levnadsstandard.

Det är förutsatt att produktionsskatten skall tas ur den ökade produktionen, och det skall finnas utrymme både för denna skatt och för en rimlig utveckling av löntagarnas levnadsstandard. Då skall man ta med i bilden att med en rejäl finansiering på inkomstsidan kan också en inkomstskattesänkning genomföras, som ger löntagarna en real inkomstökning. Det är en realinkomstskattesänkning som vi inte lånar till utan finansierar ur det gemensamma arbetet, dvs. produktionen. Herr Mundebo kommer att upptäcka att det innebär en väldig skillnad.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det är riktigt att de gångna årens politik inte har löst alla de problem som har präglat svensk ekonomi under några år, men vi har kommit

ett gott stycke på väg mot att lösa flera av dem. Vi håller på att ta oss ur en av de djupaste svackor som svensk ekonomi har drabbats av under årtionden. Det är just omsorgen och omtanken om människorna och deras situation som har legat bakom den förda politiken.

Vi visste att växelkursförändringar och olika punktskattehöjningar skulle medföra en del svårigheter, och vi var beredda att ta oss an dessa, eftersom vi trodde att våra åtgärder skulle medverka till att så småningom lösa de aktuella problemen. De har också haft en sådan effekt. Det är bl. a. de förändrade växelkurserna som har medfört att vi nu har en uppgång i den svenska ekonomin.

Låt mig säga några ord om effekterna av denna politik, vilken har berörts i de två senaste replikerna och i flera andra inlägg i dagens debatt. Det är riktigt att det behövdes en viss dämpning av den privata konsumtionen för att vi skulle få tillbaka balansen i ekonomin, och den dämpningen skulle bli kännbar för oss alla. Men den var likväl nödvändig, och det har f. ö. också socialdemokraterna sagt i sin motion om den ekonomiska politiken, där de framhåller att det var nödvändigt att begränsa konsumtionsökningarna med tanke på de kraftiga uppgångar som har skett under senare år. Men, och det är viktigt att betona, det allmänna kravet på en återhållsamhet betydde inte att klyftorna vidgades, att många miljarder flyttades till kapitalägarna – och allt vad som sagts i debatten. Det finns ingenting som tyder på det. Tvärtom har politiken varit medvetet inriktad på att hjälpa de mest utsatta under dessa besvärliga år, inriktad på att klara sysselsättningen, på att förbättra stödet till pensionärer och barnfamiljer.

Den statistik som vi har – utarbetad av offentliga myndigheter – ger följande bild av de senaste åren: Dels har kapital- och företagarinkomsterna kraftigt sjunkit, dels har löntagarnas inkomster hållits på ungefär oförändrad nivå, dels har inkomstöverföringarna till pensionärer och barnfamiljer kraftigt ökat. Många av oss har fått hålla tillbaka våra anspråk en hel del för att vi skall klara de arbetslösa, de sjuka och andra grupper som är beroende av de statliga bidragen – och detta är ett uttryck för solidaritet.

Ett par kommentarer till inslag i de båda replikerna. Det finns exempel på förbättringar och besparingar som vi redovisade under 1960- och 1970-talen jämfört med den då sittande socialdemokratiska regeringens budget. Jag skall gärna medge att de förslagen inte var så omfattande, men vi använde heller inte så stora ord när vi beskrev dem. Det handlade oftast om rätt marginella förändringar av budgetförslagen, och det sade vi också i debatterna. Vi gick inte ut och sade: Här har vi alternativ som är helt annorlunda, som till skillnad från den sittande regeringens ansvarslösa budget är ansvarsfulla förslag. På olika punkter hade vi en annan uppfattning än regeringen, och det redovisade vi i formuleringar som nog rätt väl svarade mot förslagets omfattning.

Rättvisa skatter tror jag att vi i första hand uppnår genom att försöka utforma en lagstiftning som är så rättvis som möjligt, som är så lätt att administrera och kontrollera som möjligt. Den behöver sedan kompletteras med annan lagstiftning av olika slag: skattebrottslagar och skatteflyktslagar. Under de gångna åren har vi på en rad punkter förändrat de lagarna. Vi har

skärpt dem, och vi har förstärkt administrationen på skatteområdet för att kunna effektivisera kampen mot skattefusk och skatteflykt.

Det finns ett reviderat förslag till skatteflyktslag. Det var i höstas ute på en remissomgång, men det tog litet längre tid innan remissvaren kom in än vi egentligen hade medgett. Vi håller nu på att bearbeta det materialet, och jag har fortfarande samma uppfattning som tidigare: Om vi kan lägga fram ett förslag som tillräckligt tillgodoser rättssäkerhetsaspekterna kommer vi att göra det, och då kommer denna vårriksdag att få ta emot det förslaget. Den bearbetning som vi nu gör kommer att vara fullföljd inom de närmaste veckorna.

Vad sedan gäller produktionsfaktorsbeskattningen betonade jag i mitt inlägg de många problem och oklarheter som finns med den skatteformen, det behov som finns av fortsatt utredningsarbete innan vi slutligen kan avgöra om det är en användbar skatteform eller inte. Jag betonade att det inte finns några enkla lösningar som är omedelbart användbara. Produktionsfaktorsbeskattningen är inte heller någon sådan lösning. Skulle ett utredningsarbete visa att förändringar av moms och löneskatt skulle kunna medföra så avsevärda förbättringar som de "troende" på produktionsfaktorsbeskattningsområdet hävdar, skall vi självfallet genomföra sådana förändringar, men vi kan inte i förväg lova att de blir så perfekta eller så snabbt genomförbara när raden av frågetecken är lång.

Vi har under det gångna året haft en skärpt prisövervakning. Denna har varit betydelsefull. Den har medverkat till att vi under det gångna året har haft en lugn prisutveckling. Sverige hör verkligen till de länder i Europa som under 1978 har haft en lugn prisutveckling. Sverige har goda förutsättningar att få en lugn utveckling också under 1979. Vi kommer att använda skärpt prisövervakning för att nå det målet.

Prisstopp är ett instrument som skall användas när detta är oundgängligen nödvändigt, men vi har inte funnit att så är fallet nu.

LARS WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt, som Ingemar Mundebo säger, att visst har ni lyckats dämpa konsumtionen – men vem har den dämpade konsumtionen varit mest kännbar för? Ni har dämpat konsumtionen för barnfamiljerna så mycket att ni i dag egentligen är skyldiga en normalfamilj ett par tusen kronor för varje år som ni har suttit och regerat.

Frågan är: Hur höga matpriser och hyror accepterar regeringen? Ni säger att ni har infört prisstopp och att ni skall arbeta för prisövervakning. Jag tog i mitt första anförande upp det prisstopp som ni har infört och sade att det egentligen har varit rena skojet, eftersom det varit fullt med hål som ett såll. Trots att vi har haft en lugnare prisutveckling under 1978 har vi ändå haft betydligt högre prisstegringar än dem vi hade under 1960-talet. De människor som måste betala dessa prisstegringar har ju fått löneökningar som inte har varit större än felräkningspengar, varför de ändå har hamnat på minus.

När Ingemar Mundebo säger att omsorgen om människorna och deras problem är vägledande för regeringen, blir frågan: Vad tänker regeringen

konkret göra för att stoppa pris- och hyreshöjningarna? Det räcker inte med att bara tala vackert om att ni förstår problemen. Det förhåller sig på samma sätt när ni talar om jämställdheten mellan könen. Vad gör ni där? Och hur är det med daghemsutbyggnaden? Hur är det med deltidsarbetet? Deltidsarbetet bland kvinnorna har ökat och likaså arbetslösheten, men vad gör regeringen för att klara av de här problemen annat än att lova att det skall bli bättre och att skriva högtidliga deklarationer?

Får jag till sist beröra den fråga som Kjell-Olof Feldt tog upp.

Nyligen har det förekommit uppgifter om att mer än 1 000 fall av ekonomisk brottslighet hade upptäckts men att bara ett 90-tal av fallen hade lett till åtal. Hur förenar ni i folkpartiet de liberala idéerna om jämlikhet inför lagen med detta exempel? Varför ingriper ni inte och gör det möjligt att åtala alla dessa fall av ekonomisk brottslighet?

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Försöker herr Mundebo verkligen påstå att klyftorna och orättvisorna skulle ha minskat under den borgerliga regeringen? Bevisen skulle vara att de taxerade företagarinkomsterna har gått ner. Ja, det tror jag det. Om man inför frikostiga avdragsregler och tillåter uppdelning av inkomsterna på familjemedlemmar kan man få de taxerade inkomsterna att gå ned. Att löntagarinkomsterna skulle ligga på en oförändrad nivå stämmer väldigt dåligt med människors direkta upplevelser. Det stämmer dåligt med Fabriks undersökning av vad som hänt med levnadsstandarden för dess medlemmar. De har fått standardsänkningar på upp till 450 kr. i månaden. Det var ett häpnadsväckande påstående, herr Mundebo.

Under 1960- och 1970-talen kunde jag nära följa folkpartiets budgetalternativ. Jag kan vidimera vad herr Mundebo sade om att ni talar tyst om besparingarna. Det begriper jag, för det var verkligen ingenting att skryta med. Men ni talade desto mer om alla de överbud ni lämnade i denna riksdag, alla skattesänkningar ni ville genomföra, alla ökade statsutgifter ni lovade. Det var det ett herrans liv om. Men det innebar inte att ni förbättrade budgeten. Ni låg ständigt flera miljarder över. På den tiden var flera miljarder pengar och är fortfarande pengar.

Tydligen anser budgetministern att produktionsskatten är fylld av problem, och nu vill han utreda den. Vår uppfattning är att produktionsskatten är en ganska enkel skatt, att det inte krävs några långa utredningar för att kunna åstadkomma en lagstiftning, och det är det vi begär. Men det finns något annat i sammanhanget som är besvärligare. Är alternativet till att nästa år inte åtminstone inleda en sanering av statsbudgeten utan problem? Vad händer med företagens konkurrenskraft, reallönerna och sysselsättningen om vi får en okontrollerad pris- och kostnadsutveckling? Är det problemfritt? Det kan väl inte herr Mundebo utreda i alla fall, det måste han väl hitta på åtgärder mot. Är momsens – om det är den som är alternativet – problemfri? Den hindrar inte att löner och andra inkomster rusar i höjden på grund av vinstutvecklingen. Det kommer momsens alldeles för sent för. I stället bidrar den bara till en ökad prisutveckling.

Summan av detta, herr talman, är att budgetministern inte har några lösningar på sina egna problem. Min bön om vägledning till finansutskottet förklingade ohörd. Det enda som återstår av finanspolitik som denna regering skall bedriva är att den skall utreda ett förslag som väckts av oppositionen. Jag börjar tycka att herr Mundebo, efter snart tre år på den här posten, har tappat greppet om den utveckling han egentligen borde styra.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jo, vi börjar få grepp om en ekonomi som under ett par år varit nere i en av de djupaste svackor som svensk ekonomi varit i på årtionden. Den svackan är vi på väg att arbeta oss upp ur med en ekonomisk politik som betyder en ökad tillväxt, en tryggare sysselsättning och en lugnare prisutveckling. En prisutveckling, herr Werner, som visserligen har legat på en högre nivå än under 1960-talet, men priserna har, i nästan alla europeiska länder, legat högre under 1970-talet än under 1960-talet, så också i Sverige. Men prisutvecklingen under 1978 var väsentligt lugnare än genomsnittet under 1970-talet. Vi har goda chanser att få en ännu lugnare prisutveckling under 1979. O.K. – vi skall inte vara nöjda med den nivån heller. Men jag tror inte att i dagsläget ett införande av allmänt pris- och hyresstopp är den väg vi borde gå för att nå de mål som vi har satt upp för den ekonomiska politiken. Jag tror att vi kan nå en lugn prisutveckling – alltså en prisökning som är väsentligt lägre än genomsnittet under 1970-talet – med den ekonomiska politik som vi nu arbetar med. Jag tror att vi med den politiken skall kunna klara ett mål när det gäller prisutvecklingen på kanske 5–6 % i ökning.

Produktionsfaktorsbeskattningen. Det är riktigt att det inte finns några enkla lösningar. Det är riktigt att också momsens och andra skatter har sina problem. Det är det som jag gång på gång har försökt att säga, när apostlar av olika slag står upp och försöker lösa våra svenska skatteproblem med nya ideer. Det finns inga enkla lösningar. Produktionsfaktorsbeskattningen är det inte heller. Vi behöver en tid för att se över vilka tekniska lösningar man kan finna för att möjligen få produktionsfaktorsbeskattningen att fungera bra. Och, som jag sade redan i mitt första inlägg, kan den fungera bra skall den självfallet användas, för jag tror att vi alla, vilket parti vi än tillhör, vill få så bra fungerande skatter som möjligt. Men vi skall inte lova människorna att vi har funnit något nytt som fungerar bra, förrän vi vet att det verkligen gör det. Det vet vi inte i dag när det gäller produktionsfaktorsbeskattningen. Däremot vet vi att det finns en lång rad av problem och en lång rad av tekniska komplikationer. Man skall väl ändå inte bestämma sig för ett skattesystem utan att vara medveten om vilka konsekvenser det får för näringslivet, för löntagarna, för kommunerna och för skattebetalare av alla kategorier. Låt oss först få veta vad produktionsfaktorsbeskattning innebär, och det utredningsarbetet skall vi ta itu med.

Jag säger inte mer om inkomstfördelningen och effekterna av en ekonomisk politik än vad vi klart vet. Vad som har hänt under de senaste åren är att löntagarnas inkomster ligger på ungefär oförändrad nivå, att kapital- och företagarinkomsterna har sjunkit kraftigt, att inkomstöverföringarna till

pensionärer och barnfamiljer har ökat kraftigt.

Vi är medvetna om att den privata konsumtionen minskat framför allt under 1977. Vi tog denna följdverkan för att genom insatsen kunna få fart i ekonomin. Det målet har vi också nått. Vår ekonomi är nu på uppgång. Det finns ett vidgat utrymme bl. a. för privat konsumtion i den svenska ekonomin under detta år.

ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Under den gångna hösten har de arbetsmarknadspolitiska insatserna varit mer omfattande än någonsin. Fler människor än tidigare har deltagit i arbetsmarknadsutbildning. Fler – framför allt bland ungdomarna – har gått och går i beredskapsarbeten. I december var inte mindre än 64 000 personer i beredskapsarbete och av dem var 30 000 i åldrarna 16–19 år. Utan beredskapsarbetena skulle arbetslösheten bland tonåringarna ha varit fyra gånger så stor.

Trots de här insatserna så har det under vissa månader 1978 slagits rekord i ungdomsarbetslöshet. Många människor oroas av den här situationen, och det finns verkligen anledning till oro. Arbetslöshet leder till en lång rad problem, både för samhället och för den enskilde. För somliga med kortvarig arbetslöshet kanske det bara handlar om otrivsel, men med långa eller upprepade arbetslöshetsperioder så stannar det inte vid det. Jag tror att varje arbetsförmedlare kan vittna om hur personer som under många år plikttroget gått till sitt arbete, efter en påtvingad arbetslöshetsperiod till sist kan bli arbetsovilliga. Det är inte lata, karaktärlösa personer det handlar om – utan om levnadsbetingelser som nöter ned människor.

Den arbetslöse är inte efterfrågad någonstans, får inte medverka. När man är ung vill man pröva sina krafter. Då vill man vara med. Men vi tvingar i dag många ungdomar till passivitet. Arbetslöshet kan också vara en grogrund för och en inkörsport till missbruk och kriminalitet.

Det finns ett tydligt samband mellan ungdomsarbetslöshet, social utslagning och prostitution. Sysslöshet kan lätt leda till olika former av drogmissbruk, som i sin tur drar med sig brottslighet för att skaffa pengar till missbruket. Sambandet mellan våld och alkoholmissbruk är också tydligt.

”Arbete förhindrar många tillfällen till synd”, sade man förr. Vi kanske tycker det låter litet moraliserande nu, men på sätt och vis är det samma sak som vi talar om och som jag nu talar om. Det gamla ordspråket lade skulden för arbetslöshet på den enskilda människan. Men vårt samhälle fungerar inte så. Det är inte viljan till arbete som saknas – den finns hos de allra flesta. Det är de lediga jobben som saknas. Ett samhälle där arbetslösheten upplevs som ett närliggande hot blir ett hårt samhälle, ett samhälle där invandrarhat och konservativ kvinnoosyn lätt frodas. Vi kan se tydliga tecken på bådadera i dagens Sverige.

I dag köar mer än en kvarts miljon människor för att komma in på den reguljära arbetsmarknaden. Kampen om arbetstillfällena är hård. Utestängning och kanske utslagning är ett hot för stora grupper.

I senaste numret av tidningen Arbetsmarknaden berättas om en kvinna

som går arbetslös ett år innan hon vågar gå till arbetsförmedlingen. När hon väl kommer dit säger hon att hon söker arbete åt sin son. – Det är långt kvar till jämställdhet mellan kvinnor och män i samhället när kvinnor på det sättet måste skämmas för att de vill ha ett förvärsvarbete.

Det är nog så att när det är ont om jobb så tycker både arbetsgivare och många löntagare att den som är man, i sin s. k. bästa ålder och frisk skall gå före kvinnan. Sist i kön till arbetet kommer de handikappade och invandrarna.

När det är ont om jobb sätts solidariteten på hårda prov. Då behöver vi en arbetsmarknadspolitik som är ett stöd för de svaga. Låt mig i detta sammanhang knyta an till en av de saker statsministern tog upp här i morse i sitt försvar för det rekordstora budgetunderskottet. Hans budskap var att budgetunderskottet var nödvändigt för att klara sysselsättningen, och han räknade upp en lång rad utgifter, bl. a. det s. k. nyrekryteringsbidraget. Statsministern sade att ingen av dem som klagar på budgetunderskottet har här i riksdagen krävt att detta bidrag skall dras in. Det tycks ha förbigått statsministern att vi socialdemokrater har riktat mycket stark kritik mot detta nyrekryteringsbidrag. Vi tycker att det till stor del är bortkastade pengar. Vi har här i riksdagen inte röstat för att införa det borgerliga nyrekryteringsbidraget. Vi har i stället föreslagit att detta bidrag skall användas för nyanställning av arbetslösa personer, de som går i beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning eller arbetsvård.

Det är visserligen ingen – varken Ola Ullsten eller jag – som förrän efter den 1 juli kan ha en aldeles klar uppfattning om vilken effekt detta bidrag får, men alla informationer hittills tyder på att mindre än hälften av de här pengarna får verklig effekt. Nyrekryteringsbidraget i borgerlig tappning är dålig politik. Det ger liten sysselsättningseffekt men kostar mycket pengar och ökar därmed budgetunderskottet i onödan.

Ett samhälle med arbetslöshet är ett hårt samhälle, där många riskerar att hamna utanför, riskerar att bli utslagna och glida in i missbruk och kriminalitet. Men lösningen är inte heller så enkel som att dessa problem försvinner om vi bara satsar tillräckligt på sysselsättningspolitiken.

För att kunna bemästra svårigheterna, utslagningen, måste vi erkänna de inneboende motsatsförhållanden som finns i samhällsutvecklingen när det gäller att satsa på hög standard och arbete åt alla. Detta är inget nytt.

Vårt land har kanske den högsta sysselsättningsgraden och det mest utvecklade trygghetssystemet av alla länder. Men vårt samhälle har ändå många hårda inslag. När vi i framtiden formar ett Sverige som kan hävda sig som en industrination bland andra, hävda sig som ett land som ger sina medborgare en god materiell försörjning, så finns det risker för att det också blir ett hårt samhälle. Om välstånd och välfärd i framtiden skall kunna bli "allmansrätt" och inte något som förbehålls ett fåtal privilegierade, måste vi ändå fortsätta att hävda oss som en stark, effektiv industrination. Den effektiviteten måste vi kombinera med omsorg om varandra.

Det är därför som socialdemokratin nu för fram ett brett program för gemenskap och solidaritet för att bryta utslagningens mekanismer. Det

handlar om ett reformarbete inom barn- och familjepolitik, bostadspolitik, arbetsmarknadspolitik osv. Jag skall ge några konkreta exempel på vad vi föreslår.

1. Vi vet att det finns daghem där man har barn med alldeles särskilda problem. Det kan vara invandrarbarn som inte förstår svenska, det kan vara barn till missbrukare. Vi har inte råd att nu utöka personalen på alla daghem. Det finns inte heller tillräckligt med utbildad personal. Men just på sådana avdelningar där det finns många barn med särskilda problem måste kvaliteten förbättras. Vi föreslår det.

2. Många ungdomar behöver praktik för sin utbildning. Tyvärr är det svårt för många att få den i dag. Vi menar att det är självklart att samhället genom lag skall garantera ungdomarna den praktik de behöver för sin utbildning. Det har vi krävt flera gånger här i riksdagen men tyvärr hittills fått nej.

3. Den som bryter mot arbetarskydds- och miljöskyddslagarna kan orsaka stora skador och lidanden för andra människor. Ända vet vi att brotten mot dessa lagar är många och att risken för lagföring inte är särskilt stor. Vi kräver att polis, åklagare och domstolar tillämpar dessa lagar.

4. Vi föreslår en omfattande satsning för att bekämpa alkohol- och narkotikamissbruket. En rad organisationer har tagit på sig ett särskilt ansvar för att utveckla verksamhetsformer, som främjar social gemenskap och gör det möjligt även för människor som är på väg att slås ut eller som har stötts ut och blivit socialt isolerade att komma med i föreningslivet. Verdandi – arbetarrörelsens nykterhetsorganisation – de kristna samfundens s. k. RIA-verksamhet och olika patientorganisationer är exempel på detta. De utslagnas problem får aldrig vara en angelägenhet enbart för förvaltningar och tjänstemän. Därför föreslår vi nu ett stöd till folkrörelser och föreningar i deras arbete.

5. Det finns många invandrarrika kommuner i detta land. Vi föreslår en särskild satsning i två av dem, nämligen Olofström och Botkyrka. Vi vill framför allt uppmärksamma invandrarbarnens och invandrarkvinnornas situation. I dessa kommuner vill vi använda statliga medel till en sammanhållen invandrarsatsning under flera år.

6. Rätten till arbete måste innefatta också de handikappade. Därför föreslår vi bl. a. att tillämpningen av den s. k. främjandelagen skärps. Vi föreslår att arbetsmarknadsstyrelsen får ordentliga resurser i sitt arbete för de handikappade och att unga förtidspensionärer söks upp och erbjuds rehabilitering och arbete.

Genom en politik av det slag som jag nu har givit exempel på kan vi kombinera ekonomisk tillväxt med omsorg om varandra.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSON (c):

Herr talman! Svenska folket kan se fram mot ljusare tider under 1979. Så många tecken tyder på att den ekonomiska situationen har förbättrats och kommer att ytterligare förbättras att det inte längre finns anledning till någon svartmålning. Det vore emellertid synnerligen oklokt – och det har inte heller ifrågasatts – att nu förändra den politik som grundlades av regeringen Fälldin

och som har lett till så pass goda resultat som vi har nått i dag. Så länge den nuvarande regeringen följer de av trepartiregeringen, regeringen Fälldin, uppdragna riktlinjerna, kan man hoppas att framgången fortsätter.

En viktig orsak till den framgångsrika politiken är att de socialistiska partierna sedan valet 1976 inte har haft någon möjlighet att bestämma någonting. Det går dock en ideologisk skiljelinje mellan de fria partierna och de doktrinära, dvs. socialdemokraterna och kommunisterna. Vid avgörandet av enskilda frågor lyser ofta socialismens centralistiska idéer fram. Det gäller t. ex. sådana frågor som löntagarfonderna, länsdemokratin och den kommunala självstyrelsen.

Centerns strävan att genom decentralisering ge människorna såsom individer ökad bestämmanderätt samt skapa större intresse för demokratin, för arbetet och för miljön har segrat i en rad viktiga frågor. Socialismens toppstyrning, centralisering, ineffektivitet och brist på frihet har alltmer insetts av svenska folket, och därför har bl. a. centern kunnat notera stora framgångar. Hade socialdemokraterna fått fortsätta regera efter 1976 års val, hade Sverige befunnit sig i ett mycket sämre läge än nu.

Grunden till förbättringen av Sveriges ekonomi lades av Fälldinregeringen genom de beslut som fattades 1977. Det var framför allt omläggningen av valutapolitiken – devalveringarna i april och augusti 1977 och inte minst utträdet ur valutaormen – som orsakade förbättringarna. Även beslutet om att hålla kostnadsbelastningen i näringslivet i form av arbetsgivaravgifter och socialförsäkringsavgifter oförändrad var betydelsefullt. Därigenom förbättrades den svenska konkurrenskraften, samtidigt som dämpningen av efterfrågan inom landet skapade incitament för företagen att öka sina exportansträngningar.

Riksbankens strama bestämmelser mot alltför stora konsumentköp bidrog likaså. Ett mycket viktigt bidrag till förstärkning av konkurrenskraften gavs också av det ansvarsfulla avtal som träffades på den privata arbetsmarknaden våren 1978 för 1978 och 1979. Näringslivet bereddes kreditmöjligheter, så att företagen egentligen inte hade några svårigheter i den vägen. I detta sammanhang skulle det vara intressant att veta om socialdemokraterna fortfarande framhärdar i påståendet att devalveringen och utträdet ur valutaormen var en felaktig politik. Det har talats så tyst om den saken i dagens debatt. Det vore intressant att få besked om hur man ser det nu, när vi har sett vilka verkningarna har blivit.

Ett av trepartiregeringens främsta strävanden var ju att öka exporten och förbättra handelsbalansen, och denna strävan har krönts med framgång. Under 1977 var underskottet i handelsbalansen 4,7 miljarder. Under 1978 blev det i stället ett överskott på 6 miljarder.

Exporten började öka redan under sista kvartalet 1977, och exportförsäljningen tog ordentlig fart under första hälften av 1978, då ökningen uppgick till inte mindre än 12 % i årstakt volymmässigt. Av konjunkturinstitutets preliminära rapport om nationalbudgeten 1979 framgår att marknadsandelsvinsterna under andra halvåret 1977 och första halvåret 1978 spelade en avgörande roll för exportökningen.

Anna-Greta Leijon sade i sitt tal att Sverige måste hävda sig som industrination. Jag ber varmt att få instämma i detta. Vi måste föra en politik som gör att vi kan hävda oss som industrination. Vi har en export och en import som rör sig om ca 90 miljarder kronor, och därför är det mycket betydelsefullt.

Men en av de obegripliga sakerna i socialdemokraternas politik är att man inte synes ha något begrepp om att man genom opportunistiska åtgärder kan snedvrída konkurrensen mellan svenska företag och utländska. Det är så lättvindigt och väljarpopulärt att säga om en utgift att den behöver ni inte betala, utan det får arbetsgivarna betala genom arbetsgivaravgifter – eller produktionsskatt, som ju egentligen är en sill i kapprock, dvs. arbetsgivaravgift och produktionsskatt är till sin verkan ungefär samma sak.

Det är alltid populärt att befria folk från utgifter. Emellertid är det ju samma produktion som ytterst skall betala, och lägger man på sådana avgifter så måste det bli mindre utrymme för lönehöjningar.

Värre blir det dock för svenska företag att konkurrera med företag från andra länder. Om ett svenskt företag och ett företag från ett annat land tillverkar en vara för exakt samma pris, dvs. de är lika duktiga, så kommer den svenska varan både på hemmamarknaden och på den utländska marknaden genom påslaget av arbetsgivaravgiften eller produktionsskatten att bli dyrare när den skall säljas, jämfört med den utländska som inte har sådana tillägg. Det är vad småföretagarna i Jönköpings län nogsamt har märkt och påpekat vid åtskilliga tillfällen.

En konkurrensneutral avgift, t. ex. mervärdeskatten, drabbar däremot både den svenskproducerade varan och den utländska. Därför är det socialdemokratiska förslaget till produktionsskatt en omöjlig idé som vi nog skall akta oss för att genomföra, även om vi för all del kan fortsätta att utreda om det finns någonting som kan tas till vara i förslaget.

Det grundläggande tycker jag är att man inte får skapa ett sådant system att svensk industri inte kan hävda sig mot den utländska, även om de svenska företagen och de utländska är precis lika duktiga att framställa en vara.

I regeringsprogrammet som regeringen Fälldin framlade i oktober 1976 heter det: "Det framstår som en avgörande uppgift under de närmaste åren att skapa balans i samhällsekonomin och stärka den internationella konkurrenskraften." Vad som hände före trepartiregeringens tillkomst var att under regeringen Palmes sista år, 1975/76, hade situationen försvårats åtskilligt. Då ökade arbetskraftskostnaderna med mer än 40 %, men produktionen steg med endast 2 %. Här kommer återigen min fråga tillbaka om devalveringen, utträdet ur ormsamarbetet och svensk industris möjligheter att hävda sig gentemot andra länder. De 40-procentigt ökade arbetskraftskostnader jag nämnde medförde försämrad konkurrenskraft för de kommande åren, de försvårade problemet med bytesbalansen, de medförde sämre sysselsättning och dessutom inflation. Konsumtionen – den privata och offentliga – höjdes i vårt land 1975/76 med 7 % men produktionen endast med 2 %.

När man talar om lån från utlandet, vill man på något sätt ge sken av att det skulle vara trepartiregeringen som hade kommit på den idén. Observera att

under 1976 var utlandsupplåningen mellan 20 och 25 miljarder kronor! Det var alltså under den socialdemokratiska regeringen som den upplåningen började, och det var inga små siffror.

Orsakerna till de ekonomiska svårigheterna kom alltså till mycket stor del från den socialdemokratiska regeringstiden. Regeringen Palme klarade således inte ut vare sig näringspolitiken eller vad som skett på andra områden.

Birgitta Dahl talade här i dag så varmt om bostadsproduktionen. Och visst skall vi öka bostadsproduktionen – det är vi eniga om. Men det föreföll av hennes tal som om det var en förfärlig försyndelse av den nuvarande regeringen och att Palmeregeringen hade varit ett mönster i det fallet. Det är inte alls så. Under de sista åren som Palmeregeringen satt var det hela tiden en vikande tendens på bostadsmarknaden. Bostadsbyggandet minskade oavbrutet. Hade samma trend fortsatt, så hade vi inte haft något större bostadsbyggande nu med en socialdemokratisk regering än med den nuvarande.

Det var alltså en svår situation i vårt land när trepartiregeringen fick ta över ansvaret. Nu kan man emellertid konstatera att den lyckades klara ut situationen. Konjunkturen i Sverige vände på ett avgörande sätt under 1978. Orderingången ökade både från utlandet och från hemmamarknaden. Företagen sålde ut av sina överlager, och under andra halvåret började industriproduktionen öka. Handels- och bytesbalansen förbättrades, och aktiviteten i ekonomin steg. Arbetsmarknadsläget stabiliserades mot slutet av året, och de tendenser till försvagning som visat sig under våren och sommaren kunde brytas, bl. a. genom omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser. Att inflationstakten dämpades kraftigt är ju känt.

Jag har redan nämnt att grunden till förstärkningen av ekonomin lades genom de beslut som fattades av Fälldinregeringen under år 1977, framför allt omläggningen av valutapolitiken genom devalveringarna i april och augusti 1977 och genom utträdet ur valutaormen. Det fanns också en rad andra faktorer som var betydelsefulla. Beslutet att hålla kostnadsbelastningen i näringslivet nere genom att ta bort arbetsgivaravgifterna och att inte höja socialförsäkringsavgifterna var betydelsefullt. Som jag sade tidigare skall man inte orsaka svårigheter för svensk industri, så att den inte kan hävda sig mot andra länders industri.

Genom den politik som förts har ett av de mest betydelsefulla problemen kunnat lösas någorlunda, nämligen sysselsättningsproblemet. Den högsta arbetslöshet som förekommit under detta snart tilländalupna decennium hade vi inte under Fälldinregeringen eller den nuvarande regeringen. Nej, det var i början av 1970-talet. 1972 och 1973, under socialdemokratisk regim, hade vi en arbetslöshet som rörde sig mellan 2,5 % och 2,7 %. Trots alla svårigheter i form av företagsnedläggelser och permitteringar har sysselsättningen kunnat hållas på en nivå som inte varit så ogynnsam som det höga talet under den socialdemokratiska regimen. Under december månad 1978 var arbetslöshetsprocenten 2,1.

Nu är det sant att vi har vidtagit omfattande arbetsvårdande åtgärder. Men

det är åtgärder man skall vidta. Det kunde ju också den socialdemokratiska regeringen ha gjort 1972 och 1973 när man hade så hög arbetslöshet. Då var det en försummelse av dem att de inte vidtog de åtgärderna utan lät arbetslösheten stanna så högt som 2,5–2,7 % – mycket högre än den har varit under de två senaste regeringarna.

Under valrörelsen 1976 sade centern att målsättningen bör vara att få fram 400 000 jobb till början av 1980-talet. Denna siffra har av socialdemokraterna ältats ett otal gånger här i riksdagen och ute i landet. Skulle det vara något fel om vi kom upp till denna siffra? Vad har socialdemokraterna för målsättning? Det har man aldrig kunnat säga riktigt.

Men i dag har egentligen Olof Palme instämt med centern, för han sade att alla skall ha arbete. Ja, vad sysselsättningsutredningen kom fram till var att vi behöver 400 000 nya jobb. Då måste socialdemokraterna antingen underkänna sysselsättningsutredningens beräkningar och säga att dessa var felaktiga eller också instämma med centern och säga att de har samma målsättning som centern. Vi säger liksom sysselsättningsutredningen: 400 000 nya jobb är målsättningen.

Från socialdemokratiskt håll har man helt lättvindigt sagt att centern lovat skaffa fram 400 000 nya jobb. Jag frågar: Var finns det löftet? Jag har aldrig någon gång när jag hört talas om detta hört ett citat. Ta fram det citatet nu! Eller ta fram det i kväll eller senare under debatten, som ju kommer att pågå i morgon också! Ta fram det och tala om vem i ansvarig ställning som sade att vi lovar 400 000 nya jobb!

Det är naturligtvis alldeles omöjligt för ett parti i ett fritt land att lova någonting sådant, och det har vi heller inte gjort. En målsättning är inte ett löfte att det kommer att ske.

Det skulle vara intressant att veta vad socialdemokraterna egentligen säger om vad målsättningen är. Nu hörde jag med intresse på Olof Palmes 10 punkter. Jag trodde när han kom till punkten 9 att punkten 10 skulle innehålla något om hur detta skall betalas, men det kom inte.

Jag vill slutligen bara peka på att om man skall tala om socialdemokraternas näringspolitik, så skall man se på vad de har lyckats med. Vad blev det av Stålverk 80? Gunnar Sträng har sagt att det inte skall bli av. Hur blev det med Durox, där man skulle lösa byggnadsindustrins problem, löntagarfonderna, den 80-procentiga målsättningen för jordbruket, oljeraffinaderierna? Hela den vägen är kantad av misslyckanden i den socialdemokratiska näringspolitiken. Det är nog bättre att ansluta sig till den näringspolitik som fördes av trepartiregeringen.

ANNA-GRETA LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är omöjligt att i en kort replik ta upp de många saker som Torsten Bengtson har varit inne på. Låt mig säga bara en sak. Den statliga utlandsupplåningen under den socialdemokratiska regeringstiden begränsade sig till några hundratal miljoner – alltså långt ifrån några miljardbelopp, som Torsten Bengtson här vill göra gällande.

BIRGITTA DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ett avsnitt i Torsten Bengtsons anförande som fordrar en kommentar, därför att en okunnig kan ju tro att det han sade var riktigt. Han påpekade att det redan under den socialdemokratiska regeringens tid skedde en nedtrappning av bostadsbyggandet i förhållande till de högsta talen under miljonprogrammet, och det är rätt. Men den nedtrappningen låg hela tiden över den nivå för bostadsbyggandet, som enligt samstämmiga utredningar och myndigheter var nödvändig för att svara mot behovet också i framtiden, nämligen mellan 70 000 och 75 000 bostäder. Genomsnittligt byggdes det under tioårsprogrammets tid mellan 1965 och 1974 100 000 lägenheter om året. Vissa år byggdes det fler. Avsiktligt såg vi till att det skulle ske en mjuk nedtrappning till den lämpliga nivå där bostadsbyggandet sedan borde ligga stabilt, bl. a. för att komma bort från de konjunkturmässiga svängningar i bostadsbyggandet som är till så stor skada för hela vårt samhälle och som orsakar så mycket arbetslöshet. Det är under de senaste två åren däremot som bostadsbyggandet har legat på en katastrofalt låg nivå, litet över 50 000 lägenheter, och dessutom har haft fel inriktning.

Därtill kommer att vi på ett medvetet sätt förberedde oss för vad som skulle komma efter miljonprogrammet. En rad utredningar, som tillsattes medan miljonprogrammet pågick, lade fram sina förslag under år 1974 och dessförinnan. Riksdagen tog det första steget i en samlad reformpolitik med de beslut om bostadspolitiken som fattades 1974 och 1975. Det var meningen att det reformarbetet skulle fortsätta, men det avbröts i och med regeringsskiftet 1976. De därpå kommande regeringarnas sätt att hantera bostadsfrågorna har försämrat kommunernas och bostadsföretagens möjligheter att uppfylla den roll som de har för att klara bostadsförsörjningen. Detta har skett genom uteblivna åtgärder på en lång rad av områden – från uteblivet ekonomiskt stöd åt bostadsbyggandet till oförmåga att få fram den nya plan och den nya byggnadslagstiftning som behövs för att kommunernas planarbete skall fungera. Det är alltså så, att den katastrofalt dåliga utvecklingen har kommit efter regeringsskiftet 1976.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! En fördel när man slipper regeringssamarbete, eller regeringsarbete, är att man alltid kan säga: Hade vi varit i regeringsställning skulle det ha blivit bättre. Det var ungefär så som Birgitta Dahl sade. Jag nämnde bara trenden i bostadsbyggandet, som hon nu har bestyrkt. Hon har sagt att det blev minskat bostadsbyggande under den socialdemokratiska regeringens sista år. Det var det som jag ville ha bestyrkt – och det har jag fått.

När ett land börjar med utlandsupplåning har det flera motiv till det. Det är bl. a. valutareserven som man måste tänka på. Men när landet har beslutat sig för att låna i utlandet, kan man ju diskutera i vilken form man skall göra det. Man kan låta företagen, genom de tillåtelser de får, låna utomlands. Staten kan också låna utomlands – skillnaden är inte så stor. Men socialdemokraterna vill smita ifrån det ansvaret och vill inte höra talas om de 20–25 miljarder som Sverige som land hade lånat på utlandsmarknaden. Men jag tyckte

mig höra att Anna-Greta Leijon i varje fall bestyrkte att min sifferuppgift är riktig.

Vi kan naturligtvis driva en politik som medför att staten inte behöver låna någonting alls, utan i stort sett hela upplåningen läggs över på företagen. Vi kan också gå den andra vägen och säga att staten skall låna upp alltsammans och sedan förse företagen med det kapital som de behöver.

Jag har tidigare märkt att socialdemokraterna vill försöka komma ifrån sitt ansvar genom att säga att *staten* inte hade lånat så mycket. Det innebär inte någon större skillnad, Anna-Greta Leijon. Ansvaret var precis lika stort för den socialdemokratiska regeringen då den lånade upp mellan 20 och 25 miljarder, eller rättare sagt drev en sådan politik att det blev nödvändigt att låna upp 20–25 miljarder.

BIRGITTA DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om inte det undermedvetna spelade Torsten Bengtson ett litet spratt när det fick honom att tala om hur skönt det var att slippa regeringssamarbetet när han i stället menade regeringsansvaret. Det var nog en djup suck av lättnad som återspeglades i det yttrandet, en röst som talade ur hjärtat på honom och många andra borgerliga politiker.

Vi har inte det bekymret med samarbete. Däremot vill vi väldigt gärna på nytt ha regeringsansvaret för att kunna göra någonting åt de många besvärliga problem i samhället som i dag är till så stor skada för många människor och som till stor del beror på misskötsel från de två senaste regeringarna.

Vi gick, Torsten Bengtson, medvetet in för att få en mjuk övergång från den väldiga ansträngning som miljonprogrammet innebar. Det syftade ju till att bygga bort bostadsbristen men medförde samtidigt många problem, vilket lätt händer när man måste göra sådana här stora ansträngningar under kort tid. Vi ville få en bra övergång till en situation där vi kunde upprätthålla byggnadsverksamheten vid den nivå som med hänsyn till behovet var lämplig för framtiden. Det gäller ju att hela byggnadsbranschen, med yrkeskunnigt folk och stora industrier, skall fungera. En väldigt stor del av vår industri arbetar för denna bransch. Därför är det viktigt att hålla bostadsbyggandet på en lämplig nivå. Skillnaden i förhållande till tiden före 1976 är att vi då låg just över den gränsen. Det är efter 1976 som försämringen skett på grund av att de två borgerliga regeringarna inte har vidtagit några åtgärder för att hålla bostadsbyggandet uppe. Om detta är alla i detta land utom de borgerliga partierna eniga. Branschens folk, även de som brukar stå nära borgerligheten, fackföreningsrörelsen och socialdemokratin är alla eniga om denna sak.

ANNA-GRETA LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore bra om vi klarade ut fakta. Den socialdemokratiska regeringen har inte lånat några miljardbelopp utomlands. Dessutom är det, Torsten Bengtson, en stor skillnad om ett företag lånar pengar till en investering i maskiner eller för byggande och om staten lånar pengar för att klara löpande utgifter på budgeten.

Den socialdemokratiska regeringen hade låtit staten göra en viss utlandsupplåning, men den begränsades till några hundratal miljoner kronor. Den borgerliga trepartiregeringen och folkpartiregeringen låter staten låna miljardbelopp utomlands. Det är stor skillnad, och det tror jag folk i allmänhet begriper ganska bra.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! Anna-Greta Leijon berörde inte vad jag sade. Jag sade att staten kan göra hela upplåningen, varefter pengarna kan slussas över till företagen. Det går att göra på det sättet, så här finns det ingen skillnad. Man lånade ju pengarna för det svenska näringslivet och för att klara valutareserven. Det är emellertid glädjande att från socialdemokratiskt håll höra erkännandet att upplåningen totalt uppgick till mellan 20 och 25 miljarder.

När det gäller att regera eller slippa att regera kan jag mycket väl förstå att Birgitta Dahl och andra drog en lättnadens suck när socialdemokraterna slapp att regera efter det att socialdemokraterna hade ställt till Sveriges ekonomi som de hade gjort före 1976.

Med anledning av vad Birgitta Dahl sagt har jag försökt att något belysa bostadsfrågorna, som är ett av de av socialdemokratin mest misskötta områdena, och det vill inte säga litet. Det talades mycket om byggandet, men två viktiga faktorer försumrades. Man talade inte om hur mycket som revs, och det fördes en politik som medförde att nettotillskottet blev mycket obetydligt. Man drev på centraliseringen, så att mer och mer folk flyttade in till städer och andra tätorter där bostadsbristen är värst. Ett genomgående drag har hela tiden varit en helt misslyckad socialdemokratisk bostadspolitik. Nu har vi fått litet ordning på bostadspolitiken och kanske kan det bli ännu bättre, om vi slipper en socialdemokratisk regering efter nästa val.

Andre vice talmannen anmälde att Birgitta Dahl och Anna-Greta Leijon anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

På förslag av andre vice talmannen beslöts härefter att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 7 Anmäldes och bordlades

Proposition

1978/79:88 om försöksverksamhet med användning av telefon vid rättsgång

§ 8 Anmäldes och bordlades

Redogörelser

1978/79:2 Riksdagens revisorers verksamhetsberättelse för år 1978

1978/79:9 Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1978

Onsdagen den
31 januari 1979

Anmälan av interpellation

Meddelande om frågor

§ 9 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 31 januari

1978/79:136 av *Sten Svensson* (m) till arbetsmarknadsministern om lämplighetsprövning vid rekrytering till företagsintern utbildning och beredskapsarbete:

Vid anordnandet av företagsintern arbetsmarknadsutbildning eller beredskapsarbete förefaller det som om arbetsförmedlingen kan anvisa arbetslösa personer utan att vederbörande arbetsgivare har möjlighet att påverka urvalet. Arbetsmarknadsverkets anvisningar synes vara så utformade, att vem som helst – oavsett lämplighet – kan anvisas till dessa former av sysselsättning vid sidan av gängse anställningsrutiner med bl. a. lämplighetsprövning.

Berörda arbetsgivare kan – enligt uppgifter i massmedia – inte ha något avgörande inflytande på frågan om vilka personer som arbetsförmedlingen anvisar till företagsinternt beredskapsarbete eller motsvarande.

Mot bakgrund av de tragiska händelserna vid Östra sjukhuset i Malmö framstår gällande ordning som klart olämplig.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till herr arbetsmarknadsministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att vidtaga sådana åtgärder att lämplighetsprövning i enlighet med gängse anställningsrutiner kan företas vid rekrytering av personer till företagsintern utbildning och beredskapsarbete?

§ 10 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 30 januari

1978/79:315 av *Magnus Persson* (s) till industriministern om sysselsättningen vid Zakrisdalsverken i Karlstad:

Sysselsättningsläget inom Karlstadsregionen och i Värmlands län är ytterst oroande. Enligt föreliggande prognoser får vi värmlänningar vidkännas en fortsatt befolkningsminskning och en nedåtgående trend i sysselsättningsläget. De senaste dagarna har vi nåtts av ytterligare orosmoln. Det gäller förenade fabriksverkens, FFV:s, anläggning vid Zakrisdalsverken i Karlstads kommun, där man ämnar utfärda varsel för ett 60-tal anställda. De uppgifter som hittills framkommit tyder på att varslat fullföljs och att ett 60-tal anställda tvingas lämna sin arbetsplats.

Berörda fackklubbar vill avstyra planerade varsel och avbryta de förhandlingar som redan inletts mellan arbetstagarorganisation och företag.

FFV har hos industridepartementet begärt att få tidigarelägga vissa beställningar och på så sätt rädda sysselsättningen vid Zakrisdalsverken. De senaste uppgifterna tyder på att industridepartementet inte går FFV till mötes och klarar den uppkomna krissituationen vid Zakrisdalsverken.

Med anledning av vad jag anfört ber jag att få ställa följande fråga:

Vilka konkreta åtgärder avser industriministern att vidta i anledning av aviserat varsel vid Zakrisdalsverken?

1978/79:316 av *Gördis Hörnlund* (s) till industriministern om personalinskränkningar inom den statliga tekokoncernen:

Riksdagen beslöt den 20 december att inga väsentliga personalnedskärningar bör ske inom den statliga tekokoncernen innan en samlad plan för tekoindustrins utveckling har behandlats av statsmakterna. Trots riksdagens klara uttalande har avskedandena vid Algots i Borås fortsatt, och enligt uppgift tvingas ca 100 anställda att lämna fabriken den 2 februari. Detta kommer att innebära ytterligare en påfrestning i en kommun, där arbetslösheten redan är mycket hög och varslen många, och står också i strid med riksdagens klart uttalade mening att inga väsentliga personalnedskärningar bör ske. Jag vill därför fråga industriministern:

Hur många har avskedats inom den statliga tekokoncernen efter riksdagsbeslutet, och avser industriministern att förhindra att de nu aktuella avskedandena vid Algots i Borås verkställs?

den 31 januari

1978/79:317 av *Lilly Hansson* (s) till industriministern om personalinskränkningar inom den statliga tekokoncernen:

Det har kommit till min kännedom att de anställda inom den statliga tekokoncernen avskedas trots att riksdagen uttalat att inga varsel får fullföljas eller avskedanden göras inom den statliga tekokoncernen, innan en samlad plan för tekoindustrin behandlats av riksdagen. När riksdagen behandlade NU:s betänkande 1978/79:16 slogs detta ytterligare fast i debatten.

Jag vill med anledning av det anförda fråga industriministern:

Anser statsrådet att det står i överensstämmelse med riksdagens beslut att man fortsätter att friställa anställda inom den statliga tekokoncernen?

1978/79:318 av *Britta Hammarbacken* (c) till industriministern om utredning rörande risken för radonstrålning vid skifferbrytning:

Den nyligen publicerade rapporten från statens strålskyddsinstitut angående radonhalten i vissa skifferområden innehåller alarmerande uppgifter. Man har skäl misstänka att öppnade skifferlager, slaggmassor, ökar strålningsrisken för berörda människor i områden av detta slag.

Onsdagen den
31 januari 1979

*Meddelande om
frågor*

Ansvar statsrådet att aktuella koncessionsärenden bör kompletteras vad avser ökad risk för radonexposition vid skifferbrytning?

1978/79:319 av *Bengt Kindbom* (c) till industriministern om utredning rörande risken för radonstrålning vid skifferbrytning:

Med hänvisning till utförda mätningar av radonförekomst på planerat byggnadsområde i Skövde kommun och i befintliga bostäder i Tidaholms kommun ber jag att få ställa följande fråga till industriministern:

Är statsrådet beredd att, med anledning av den forskning och utveckling avseende alunskiffer och verksamheten i Ranstad som bedrivs av AB Svensk Alunskifferutveckling, ta initiativ till kartläggning av riskerna med radongas för närboende och på rekultiverade områden, före eventuell prövning av frågan om exploatering av alunskiffer i Ranstad?

1978/79:320 av *Georg Andersson* (s) till industriministern om inrättande i Skellefteå av en träteknisk forsknings- och utvecklingsenhet:

Företrädare för regionstyrelsen i Umeå högskoleregion, högskolan i Luleå och träbranschen uppvtaktade den 9 februari 1978 dåvarande industriministern Nils G. Åsling med krav på att en träteknisk FoU-enhet borde tillskapas i Skellefteå.

Ärendet överlämnades av industridepartementet till utredningen angående lokalisering av ny verksamhet till Västerbottens län, som i sitt betänkande Ds B 1978:14 har ställt sig bakom ovannämnda förslag.

Vid den planering av träteknisk utbildning som nu pågår är det av avgörande betydelse att FoU-resurser tillskapas utan dröjsmål.

Mot denna bakgrund ber jag att till industriministern få ställa följande fråga:

Avser regeringen att inom kort besluta att tillskapa en träteknisk FoU-enhet i Skellefteå?

1978/79:321 av *Birgitta Johansson* (s) till jordbruksministern om åtgärder med anledning av radonstrålningen i Ekedalen:

Sju familjer i Ekedalens samhälle utanför Tidaholm har av statens strålskyddsinstitut fått besked om att deras bostäder, efter verkställd mätning i oktober 1978, visade sig utveckla en radonstrålning, som vida överstiger tillåtna gränsvärden.

Denna utstrålning anses enligt expertis medföra tiodubbla risker för lungcancer jämfört med normala förhållanden. Det är uppenbart att detta medför en stark oro hos de drabbade familjerna.

Det enda råd familjerna hittills har fått av strålskyddsinstitutet är att avlägsna tätningslister i huset och vädra ofta. Detta står i bjärt kontrast till tidigare uppmaningar att isolera bostäderna bättre för att spara energi.

Med hänvisning till det anförda vill jag till jordbruksministern ställa följande frågor:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta med anledning av den uppkomna situationen?

På vilket sätt kan man förvänta sig att familjerna hålls ekonomiskt skadeslösa, om de tvingas att radikalt bygga om sina bostäder?

1978/79:322 av *Rolf Clarkson* (m) till statsrådet Hedda Lindahl om fortsatt drift av Solstickegården:

Enligt uppgift föreligger det fara för nedläggning av Solstickegården – det av Stockholms läns landsting bedrivna konvalescenthemmet för astmasjuka barn. Denna institution bedriver en verksamhet som måste anses ha rikskaraktär, och en nedläggning av densamma skulle med all säkerhet skapa stora svårigheter för patienter som behöver behandling och vård av detta slag.

Jag får därför fråga: Avser statsrådet att vidtaga åtgärder som tryggar fortsatt drift av Solstickegården eller därmed jämförbar institution?

1978/79:323 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om möjligheterna till järnvägstransporter vid en stängning av hamnarna i Norrbotten:

Den ovanligt kalla vintern har resulterat i en besvärande isläggning efter landets kuster. Detta har framtvingat en omfördelning av isbrytarnas insatser, så att även landets södra delar kan få en tillfredsställande service. Om det kyliga vädret fortsätter kan det bli aktuellt att stoppa sjötrafiken på vissa Norrlandshamnar under en längre eller kortare tid. Vid en stängning av sjötrafiken vid några av de norrbottniska hamnarna kommer stora krav att ställas på den järnvägsburna transportapparaten. Det är ytterst osäkert om SJ med nuvarande beredskap klarar den ökning av godsmängden som skulle bli fallet vid en stängning av några Norrbottenshamnar.

Jag vill därför ställa följande fråga till chefen för kommunikationsdepartementet:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att en tillfredsställande transportförsörjning skall kunna upprätthållas via SJ vid en stängning av hamnarna i Norrbotten?

1978/79:324 av *Karl-Eric Norrby* (c) till budget- och ekonomiministern om information rörande ideella föreningars möjlighet till skattebefrielse m. m.:

Våren 1977 beslöt riksdagen om skattebefrielse för ideella föreningar fr. o. m. 1 januari 1978. Detta innebar att en omfattande pappersexercis skulle kunna upphöra. Emellertid beslöts att särskilda uppgifter skulle kunna lämnas in till länsstyrelsen. Skattechefen kan dock efter framställning medge befrielse för viss tid från skyldighet att lämna dessa uppgifter enligt blankett 4.

I dagarna har begäran om deklaration resp. särskilda uppgifter sänts ut till

Nr 76

Onsdagen den
31 januari 1979

*Meddelande om
frågor*

många föreningar, som i enlighet med riksdagsbeslutet numera är befriade från skatt.

Vilken information har föreningarna erhållit om möjligheten att erhålla dispens resp. skattebefrielse?

Anser statsrådet att det står i överensstämmelse med ambitionen att minska byråkratin och uppgiftslämnandet att sända ut ovan nämnda blanketter?

Har DEFU granskat länsstyrelsernas begäran om särskilda uppgifter innan föreningarna tillskrevs?

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidein

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert